

בני לטון

ב ט א ו ן א י ג ו ד י ו צ א י ס י ן

שנה 56 גליון מס' 401

מוסף עברי

www.jewsofchina.org

אפריל-מאי 2010 ♦ שנה 57 ♦ ניסן-אייר תש"ע

אז פסא שאה

מפגש כלל ארצי של יוצאי סין בישראל וחלוקת מלגות לסטודנטים
ישראלים וסינים, אשר התקיים בתל-אביב ב-7 בינואר 2010.

צילום: ניר דרמר

בתמונה: אורח'י כבוד, מארגנים וסטודנטים

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",

רח' גרוזנברג 13,

e-mail: igud-sin@013.net

טל. 03-5171997

פקס. 03-5161631

"מטרת האיגוד היא לארגן את תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר לסייע הדדי ולשיתוף-פעולה".

(מתוך תקנון האגודה)

עורך ראשי: תדי קאופמן

סגנית עורך מוסף עברי: יהודית בין

חברי המערכת: יהודית בין,

אורי בין, תדי קאופמן, יוסי קליין

ויהודית סנדל

מטרות ה"בולטין"

מופיע מ-1954

בהוציאם לאור את ה"בולטין", איגוד יוצאי סין בישראל שואף לענות על הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין תושבי הקהילה היהודית לשעבר של סין.

2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין בישראל ובגולה.

3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-לאור של מסמכים היסטוריים העוסקים בחיי אותה קהילה.

4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות לבני דור ההמשך של יוצאי סין בישראל.

איגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל אביב 61297

Kindly note our new address:

Igud Yotzei Sin

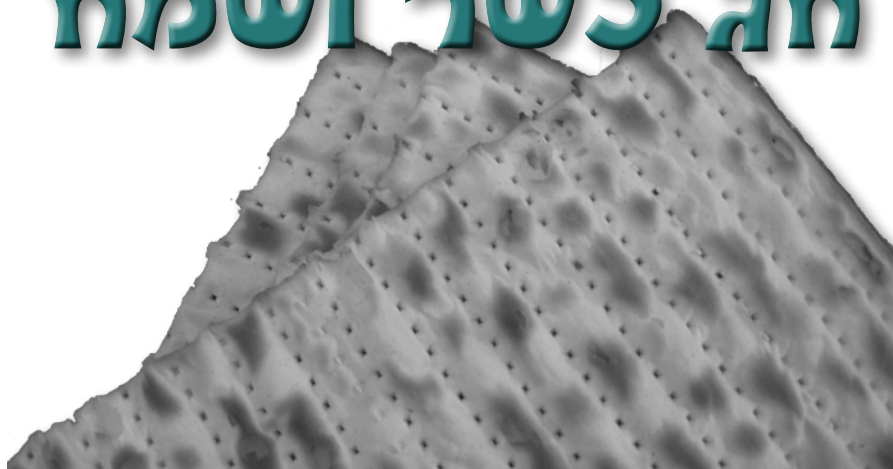
P/O/B/ 29786

Tel Aviv 61297 Israel

תוכן העניינים

3	ת. קאופמן	בענייני דיומא
4		תערוכה בחרבין
5	א. אלחנני	תערוכת ישראל פנימה
6	ד'זייאן דאיוסיה	יהודי חרבין
10	ד"ר א. קאופמן	רופא המחנה
18	מ. רינסקי	מלגות מישראל לסטודנטים מסין
19		ת.ד. 29786
19		סטודנטים כותבים
20		הרפתקאותיו של ברנרד אלטר
25		האם שנחאי בוערת?
26	י. שוחט	החול'ל נשאר במשפחה
28		מינה קרימצ'נסקי - מסע חיי
30		מפגש יוצאי שנחאי
31	מ. רינסקי	אודיסייה של יהודי אודסה
36	ע. פרת	תרבות סינית
38		לזכרם
40		מפגש ארצי

חה כשר ושמח

שוב כתמיד, ערב חג יציאת מצרים, חג האביב, חג השחרור. פסח - אחד החגים היהודים החשובים והאהובים. חג זה מסמל את יציאת היהודים מעבדות לחרות, מ"ללות" למולדת, לארץ-ישראל. נאחל לכל ידידנו כאן ובארצות אחרות, לעם בישראל ולכל היהודים בכל רחבי העולם, לכולם - חג שמח!

62 שנה להקמת מדינת ישראל

ב-20 באפריל, העם בישראל ויהודי העולם יחגגו 62 שנה להקמת מדינת ישראל. לכולנו זהו חג החגים, יום הקמת המדינה היהודית. הולדתה של מדינה יהודית - מעוז ותקווה לכל יהודי, באשר הוא. קשיים רבים עברו על ישראל, רבים קיימים גם היום, אך תקומת המדינה היא הפתרון לשאלה היהודית, המעניקה אמונה בעתיד ובימים טובים למדינתנו. מי ייתן, ושנת ה-63 של עצמאותנו תהיה שנת שלום וצמיחה, שנה של גלי עלייה חדשים של יהודים לארצנו, שנה של קשרים הדוקים עם יהדות התפוצות עם מולדתם היחידה, מדינת ישראל. חג שמח לכל יהודי העולם!

פגישה ארצית של יוצאי סין

שוב, כמדי שנה, בהצלחה מרובה, התקיימה

פגישה ארצית של יוצאי סין, טקס של הענקת מלגות לנכדים ולנינים של יוצאי סין. 140 סטודנטים היו בין מקבלי המלגות. כתמיד, הפגישה בין הדורות הייתה מרגשת, שרשרת אמיצה של קשרים, ידידות ורגשות חמים. הייתה כאן תצוגה חיובית של דרכנו, דרך בה אנו הולכים כבר כמעט 60 שנה - שימור של עבר מופלא, דאגה להווה, לחיי נזקקים, דור צעיר התופס כסא על ספסלי המדע, ואמונה בעתיד המופלא של איגוד יוצאי סין.

ברכות חמות לז'ניה פלוטקין (מייסייבה) לידידתנו מחרבין, ז'ניה פלוטקין (מייסייבה), מלאו 98 שנים. עטופה באהבת בנה וכלתה, ארבעת הנכדים ומשפחותיהם (9 נינים), חגגה ז'ניה את יום הולדתה ה-98. זוהי אישה מדהימה, נבונה ומיוחדת המשתייכת למשפחת מייסייב הידועה מסין, מלאת חיים, עניין ואהבה לכל טובייה.

בראות ונחת ז'ניה היקרה, מכל מכרייך אשר מוקירים ואוהבים אותך.

דרישת שלום חמה לידידנו בניו-יורק לא יכול היה להיות אירוע משמח יותר מאשר המשך או תחייה מחדש של הארגון האמריקני ליוצאי המזרח הרחוק בניו-יורק. לאחר מותו של ידידנו, פרנסיס גרינברג, אשר היה שנים ארוכות יו"ר האיגוד, היינו מודאגים לעתיד האיגוד בניו-יורק. שאלות רבות נותרו ללא מענה, האם תימשך הפעילות בעתיד. דאגותינו היו לשווא. דור

ההמשך יחד עם כמה פעילים ותיקים של האיגוד, בחרו ועד חדש ובראשו לילי קלבנובה.

אנו מברכים את דור ההמשך - לילי קלבנובה, רוז בריטניסקי פיזר, לאון שלוגר פורמן, לילי לנגוטסקויה, אודטה רקטור פטרסון וכמובן, הפעילים הוותיקים - אריק חסר, ליובה טק, ג'ו ויינר ורוברט מטרמן. ברכה נפרדת לחברי הוועד הוותיקים אשר בחרו לא להיות בהנהלת האיגוד: בלה רקטור, אידה שויץ, נעמי טרק ודורה ויינר.

הוועד החדש כבר ארגן פגישת חברים, בה לקח חלק ידידנו מחרבין ומיפן עורך הדין אייק שפירו אשר הציג את ספרו "Growing up a foreigner in Wartime Japan" (ימי בגרותי ביפן בזמן המלחמה).

אייק שפירו גדל במשפחה של מוסיקאים ידועים. אביו היה כנר ידוע ביפן, האם לידה צ'רנצקיה - פסנתרנית, סוליטית ומורה.

חידוש הפעילות באיגוד בניו-יורק הוא שמחה רבה לכולנו. איגוד יוצאי המזרח הרחוק בניו-יורק תורם רבות בעזרה לנזקקים באיגוד יוצאי סין.

בשנה זו יציין האיגוד 75 שנה לקיומו, החל משנת 1935.

אנו מברכים את ידידנו בניו-יורק וגאים בהם, אנשים נאמנים של הקהילה, אשר ממשיכים את מסורת אבותיהם.

תודה לכם ידידים יקרים!

בדרכי הידידות עם סין

פו מינצזין (סוולנה) - גימלאית

ת. קאופמן

ידידתנו מחרבין, פרופסור פו מינצזין (סוולנה) יצאה לגמלאות. לסוולנה מקום נכבד באקדמיה למדעי החברה בפרובינציית הילוצ'יאן בחרבין. בשנים האחרונות עמדה בראש מחקר ההיסטוריה של יהודי חרבין באקדמיה. סוולנה היא חברה בידדות ארוכת שנים ובת ברית נאמנה של ישראל, של היהודים יוצאי סין, של איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין. ערך רב לתרומתה, בכל הנוגע לשימור הזיכרון של הקהילה היהודית בחרבין. בכל שלושת הכנסים שעסקו בהיסטוריה של יהודי חרבין ואשר

נערכו בחרבין בשנים 2004, 2006 ו-2007 הייתה סוולנה פעילה. היא הייתה מארחת טובת לב, אשר קיבלה בחמימות את יוצאי סין עם הגיעם לעיר המזוהה עם עברם. מספר פעמים הגיעה לישראל עם משלחת מחרבין, ורבים כאן ידידיה, יוצאי חרבין, אשר זוכרים אותה כאדם נעים הליכות אשר פגש בחמימות כל אחד מאתנו.

עם יציאתה של סוולנה לגמלאות, אנו ידידיה בישראל, שולחים לה את מיטב ברכותינו לבריאות ולהצלחה. תמיד נזכור אותה כידידה של רבים מאתנו ומקווים לראותה שוב בתל-אביב או בחרבין.

תערוכת ציורים בדיו סיני

ב-9 בינואר, במוזיאון וילפריד אשר בקבוץ

מזרע, נפתחה תערוכת ציורים בדיו סיני. את התערוכה פתח שגריר סין בישראל מר צ'או צזיון. התערוכה תימשך שלושה חודשים עד ה-10 באפריל 2010.

ליו יונפן - יו"ר חדש למרכז לחקר ההיסטוריה של יהודי סין

עם יציאתה לגמלאות של גב' פו מינצזין (סוולנה) שהייתה חברה באקדמיה למדעי החברה בפרובינציית הילוצ'יאן בחרבין, התמנה מר ליו יונפן למנהל המרכז לחקר ההיסטוריה של יהודי חרבין.

אגודת הידידות ישראל-סין ואיגוד יוצאי סין בישראל מברכים את מר ליו יונפן ומאחלים לו הצלחה רבה בתפקיד החדש.

תערוכת צילומים של הצלמים הישראלים בחרבין - ינואר 2010

אורחים מכובדים: מושל הפרובינציה חחי'לוג'אן, ראש עיריית חרבין, נשיא האקדמיה פרופ' צו-ויי, שגריר ישראל בסין, מר עמוס נדאי, הגב' איריס אלחנני מארגנת התערוכה ומייצגת את אגודת ידיות ישראל סין.

נאום שגריר ישראל בסין מר עמוס נדאי

גב' איריס אלחנני נואמת

פרופ' צו-ויי מראה לאורחים את התערוכה על יהודי חרבין

צילומים מישראל

תערוכה "ישראל פנימה"

איריס אלחנני

תערוכת "ישראל פנימה" בסין,

2009-2010

איריס אלחנני, אוצרת תערוכת "ישראל פנימה"

תערוכת "ישראל פנימה", החלה את מסעה בסין בעקבות שיתוף פעולה של איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין ואגודת הידידות בצ'ונג צ'ונג.

לאחר שנוצר הקשר עם אגודת הידידות בסין, הוקם המיזם, ומשתתפים בו כיום למעלה מ-100 אמנים ישראלים שהציגו בשנה האחרונה ב-4 תערוכות, בערים צ'ונג צ'ונג, ביג'ינג, שנחאי וחארבין.

בתפיסה הכללית של המיזם, מטרת התערוכה היא להעניק במה לאמנות ישראלית בפני קהלים חדשים ברחבי העולם, להציג את הארץ מזווית ראייה אמנותית עכשווית וליצור גשרים תרבותיים בין המדינה המארחת וישראל, כחלק מפיתוח קשרי ידידות, תרבות ובהמשך גם קשרי מסחר וממשל.

לתערוכה נלווה אתר אינטרנט וקטלוגים המחולקים לקהל הרחב.

שיתוף פעולה עם גורמים ממשלתיים בסין במיוחד בצ'ונגצ'ונג ובחארבין, והשתתפותו של שגריר ישראל בסין מר עמוס נדאי באירועי הפתיחה הניבו חשיפה תקשורתית רחבה בערוצי המדיה בסין.

בכל מקום בו הצגתי, התקבלתי ע ידי המארחים הסינים בסבר פנים יפות והאירוח היה מושקע, וברמה מאד גבוהה. להלן פירוט הפעילות בערים השונות:

ציונג צינג - מוזיאון שלוש

הגדולים, דצמבר 2008 - ינואר

2009

ארגון התערוכה: איגוד יוצאי סין בישראל ואגודת ידידות ישראל-סין בשיתוף האגודה לידידות בארצות זרות בצ'ונגצ'ונג ומוזיאון שלוש הגדולים, שגירות ישראל בביג'ינג, וקשת"ם.

התערוכה הוצגה בחלל של כ-500 מ"ר. במהלך שלושה שבועות ביקרו במקום כ-700 איש ביום.

ארוע הפתיחה החגיגי היה בחסות שגריר ישראל בסין מר עמוס נדאי, סגן ראש עיריית ציונג צינג ונשיא האגודה לידידות. נציג משרד החוץ הסיני. הפתיחה לוותה בפגישה אישית בין שגריר ישראל בסין מר עמוס נדאי וסגן ראש עיריית ציונג צינג www.insideisrael.co.il התערוכה זכתה לכיסוי תקשורת רחב היקף (ראה באתר

התערוכה ולתגובות חמות ומשתאות של קהל המבקרים).

יריד האמנות בביג'ינג - אפריל

2009

יריד האמנות המסחרי אירח את התערוכה במסגרת ביתן מיוחד שהוקדש לישראל ואורגן על ידי השגרירות הישראלית בביג'ינג. עבודות נבחרות הוצגו בביתן, חולקו קטלוגים לשוחרי אמנות וגלריות נבחרות בביג'ינג. בנוסף בעקבות שיתוף פעולה זה השתתפו ביריד לראשונה גם שתי גלריות ישראליות מובילות גלריית החדר וגלריה דולינגר.

שנחאי - המרכז לתכנון אורבני -

דצמבר 2009 - ינואר 2010

ארגון התערוכה ע"י הקונסוליה הישראלית בשנחאי, בשיתוף איגוד יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין, המרכז ללימודי יהדות, ומשרד התרבות הסיני בשנחאי, המחלקה הבינלאומית ואגודת הצלמים של שנחאי.

התערוכה הוצגה במשך שלושה שבועות, אירוע הפתיחה התקיים ב-17 לדצמבר והיה חלק משבוע ישראל בשנחאי, בו נחשף לראשונה הביתן הישראלי שיוצג בתערוכת האקספו בשנחאי במאי 2010. לאחר טקס הפתיחה המרשים, נערך סיור הסברה לעיתונאים ולאחר מכן נפתחה התערוכה לציבור הרחב. ביקרו בתערוכה אלפי מבקרים הפוקדים את המרכז לתכנון אורבני מידי יום, ביניהם קהל סיני ותיירים מהעולם שביקרו בשנחאי לרגל חופשת חג המולד.

בעקבות התערוכה במרכז לתכנון אורבני, נקיים בשנחאי בחודש מרץ 2 תערוכות נוספות, תערוכה של נשים אמניות שתתקיים בחסות אשת הקונסול הגבי אלדן. במסגרת אירועי הקהילה הדיפלומטית בעיר, בהמשך תוצג התערוכה במרכז וויסון לאמנות עכשווית שהקימה חברת התרופות הסינית המעונית בשיתוף פעולה עם חברות מישראל. תערוכה זו תוצג במרכז במשך שלושה שבועות. החל ממאי תוצג התערוכה באירועים שונים במסגרת אירועי תערוכת האקספו המתקיימת בשנחאי.

לפי דברי השותפים הראשיים בפרויקט, נציגי המחלקה הבינלאומית במשרד החוץ הסיני, קיום התערוכה בשנחאי בשיתוף משרד התרבות הסיני, הציב לראשונה גשר תרבותי בין שני הארגונים ובכוונתם להעמיק קשר זה למיזמים נוספים.

חארבין - ינואר 2010

בינואר 2010 הוזמנה התערוכה להציג בבית הכנסת היהודי בעיר חארבין, במסגרת אירועי פסטיבל הקרח הבינלאומי המתקיים בחארבין בכל שנה.

התערוכה אורגנה על ידי איגוד יוצאי סין בישראל ואגודת ידידות ישראל סין, המרכז לחקר היהדות וממשלת חארבין, בשיתוף ארגון ההסברה Stand with US שנתמך ע"י המועצה האזורית תמר, ושר ההסברה מר יולי אדלשטיין. למרות הקור העז, התקיים ב-6 בינואר אירוע פתיחה מרשים בהשתתפות שגריר ישראל מר עמוס נדאי, נציגי משרד החוץ הסיני, האקדמיה ללימודי יהדות ונציגי ממשלת חארבין, ונציגים רבים של ערוצי התקשורת המקומית בחארבין. חברו לתערוכה זו משלחת של סטודנטים מאוניברסיטת בר-אילן, שעושה פרויקט הסברה על ישראל במסגרת פרויקט של ארגון סטנד (Stand with US). הקבוצה בחרה בסין כארץ יעד במטרה להעצים את הקשר לישראל בקרב הדור הצעיר הסיני,

המשלחת כללה 6 סטודנטים מצטיינים שהפיקו סימפוזיון מרתק באקדמיה ללימודי יהדות בחארבין והביאו גם ברכה מוקלטת של שר ההסברה מר יולי אדלשטיין ששודרה באירוע פתיחת התערוכה בבית הכנסת. בנוסף, ביקרה הקבוצה בכל האתרים היהודים בחארבין, ביניהם בית הקברות היהודי, בית הכנסת ובית הספר היהודי בעיר. מפגש זה יצר קשר בין ההיסטוריה היהודית בחארבין לבין הדור הצעיר של ישראל, קשר מרגש ורב עוצמה, לסטודנטים והן לעמיתיהם הסינים שהפגינו בקיאות רבה ביהדות.

בכל התערוכות שהצגנו בסין, התרשמנו כי קיימת סקרנות רבה לגבי ישראל בקרב הציבור הסיני. תערוכת הצילום מאפשרת הצצה לחיי היום יום בארץ, בדרך שאינה באה לידי ביטוי בערוצי התקשורת. בנוסף, בסין במיוחד שיתוף פעולה רשמי בין אגודת הידידות, וגופים ממשלתיים בסין ושגרירות ישראל, מאפשר יצירת קשרים אישיים עם גורמי ממשל שהינם בסיס לשיתוף פעולה בכל תחום.

אני מקווה כי נוכל למצוא בהמשך משאבים למימון המשך הפרוייקט בסין והצגתו בערים נוספות כחלק מפיתוח יחסים עם מעצמה זו ותושביה המוסלמים.

תודה מקרב לב על שיתוף הפעולה. ללא עזרתו האדיבה של ארגון יוצאי סין ואגודת ידידות ישראל-סין והחברים בו, לא יכול מיזם זה להתקיים.

S

א
י
ג
ו
ד
י
ו
א
י
ס
י
ו

בסוף המאה ה-19 הגיעו יהודים רבים לחרבין מאירופה. באותו זמן הפכה חרבין למרכז היהודי הגדול ביותר במזרח אסיה. בשנות העשרים של המאה העשרים, מספר היהודים בחרבין היה מעל לעשרים אלף איש. הם ארגנו לעצמם שיטת חיים קהילתיים הבנויה על תרבותם הלאומית ועל מפרט יחסיים הדדיים.

החל מ-1898 לאחר הגעתו של היהודי הרוסי הראשון ס.י. פרצב לחרבין ועד 1985 כאשר הלכה לעולמה היהודיה האחרונה בעיר, חנה אגרה, תקופה של כמאה שנה להיותם בחרבין, העניקו להם הסינים יחס טוב וכנה, הגנה ותמיכה לכל היהודים אשר הגיעו לחרבין ותרמו לתהילתה.

רבים מהיהודים כיום, המתגוררים בארצות שונות בעולם, הם צאצאי היהודים מחרבין. חרבין נותרה תמיד בלבם, אך הם גם הותירו בחרבין את עקבותיהם והטביעו בעיר זיכרון של יהודים רבים.

● ב-1898 הועברה מינהלת ההנדסה של מסילת הברזל הסינית המזרחית מוולדיבווסטוק לחרבין, שם החלה בניית המסילה.

● ס.י. פרצב היה היהודי הראשון שהגיע לחרבין ב-1899 בקשר לבניית מסילת הברזל.

● בהמשך החלו להגיע לחרבין יהודים אחרים, ועשרה יהודים שהתגוררו בחרבין היוו את ה"מניין" הראשון לתפילה בביתו של ג.ק. קונבולוב, כהתחלה של פעילות דתית.

● ב-1900 התגוררו בחרבין 45 יהודים.

● ב-24 בדצמבר 1902, 32 יהודים ביניהם ב.ל. ברקוביץ', ס.י. פרזל ור.מ. מאירוביץ' נפגשו בביתו של הנדלר והחליטו להזמין לחרבין את ו.ל. נאיר כשוחט, לשחיטת בקר כשרה וחתמו על "הסכם היהודים - מהגרי העיר חרבין". זהו המסמך הראשון שהתקבל על ידי יהודי חרבין.

● במהרה נוסד ועד המייסדים של המועדון למסחר, 6 מתוך 11 חברים היו יהודים. בסוף השנה התגוררו בחרבין כבר 300 יהודים, הם פתחו עשרות תנויות בעיר.

● 16 בפברואר 1903 יהודי חרבין הקימו ארגון קהילתי-דתי יהודי (חדו). מועצת המנהלים קיבלה את אישור המשטרה המקומית.

● אותה שנה, ברחוב סמניי (היום שאמאן) נבנה בית הכנסת הראשון. במועצה הראשונה של בית הכנסת נמנו רפאיל מטבייביץ' מאירוביץ', יבגני איסאייביץ' דוביסוב, ק.ל. גורביץ', מ.ל. סמסנוביץ'.

● עם הזמן הועבר בית הכנסת לרחוב ארטילרסקייה מס' 6 (כיום רחוב טוניצ'ין). כאן הוקמו בית אבות ובית תמחוי (כיום סניף של מינהלת המס המקומית בנושאי סחר חוץ).

● ארגון הקהילה היהודי-דתי (חדו) הזמין מרוסיה לחרבין את הרב לוי לעמוד בראש הפעילות הדתית בחרבין. כמו כן הוכשר שטח לבית עלמין ליהודים וכן נוסד ארגון "חברה קדישא" אשר מנהלו הראשון היה י. בך. באותו זמן מספר היהודים בעיר מנה 500 איש.

● ב-1904 החלה המלחמה בין יפן לרוסיה. עשרות אלפי חיילים יהודים-רוסים נשלחו לצפון-מזרח סין להשתתף במלחמה. באותו זמן עשתה הקהילה היהודית בחרבין את כל הניתן להצלת החיילים היהודים הפצועים.

● ב-1905 הוקם בארגון היהודי-הדתי (חדו) ועד לאיסוף אמצעים לבניית בית הכנסת. מייסדו היה הרב לוי. מחלקת הקרקעות של הנהלת מסילת הברזל הסינית-המזרחית הקצתה שטח לבנייה ברחוב ארטילרסקיה. פצוע בידו ממלחמת רוסיה-יפן, החייל היהודי יוסף טרומפלדור השתחרר משביו ובדרך למולדתו הגיע לחרבין שם ייסד מפעל א"י שיתופי לחקלאות. ב-1912 הוא נסע לפלשתינה והפך לגיבור לאומי. לזכרו של הגיבור הוקם ארגון הצעירים "בית"ר" אשר נשא את שמו. בחרבין התארגנה גם קבוצה של נשים יהודיות לעזרת חיילים יהודיים פצועים ממלחמת רוסיה-יפן. אישתו של הרב לוי החלה להנהיג את הקבוצה.

● ב-1906 נסע הרב לוי מחרבין ובמקומו הזמינה הקהילה היהודית דתית של חרבין (חדו) את הרב גשקל זלמן לייבוביץ' מרוסיה. הוקם ועד בית-כנסת ובראשו מ.ל. סמסנוביץ'. באותו זמן התגוררו בחרבין 3,000 יהודים.

● אפריל - 1907 נפתח לראשונה בחרבין בית ספר יסודי יהודי, שם למדו 26 ילדים. שנה אחר כך מספר התלמידים היה 70, וב-1909 - 100 תלמידים.

● 3 במאי 1907 - בקרן הרחובות ארטילרסיקיה וקונייה (היום רח' דונפן) הוקם בית-כנסת שמאוחר יותר נקרא בית הכנסת הראשי, אם כי נפוץ יותר היה בשמו "בית הכנסת הישן". ארכיטקט הבניין היה קזה-קיריי.

● דצמבר 1907 - השתנה שם חוג הנשים היהודיות ל"חוג נשים יהודיות גומלות חסד". נקבע מננה לחוג ונבחר הוועד

הראשון, יו"ר הראשונה שנבחרה הייתה אנה יפומבנה אקרמן.

● 1 במרץ 1908 - נערכו בחירות בחרבין למועצת העיר. נבחרו 40 נציגים ביניהם 10 יהודים.

● 11 במרץ 1908 - נערכו בחירות אוטונומיות כלליות של נבחרה העיר, לשם נבחרו י.י. דוביסוב ו.י. פריד. באותה שנה פלג של חסידים הקים ברחוב אוצ'סטקובה בית כנסת "סיום-התורה". במהרה הוקם ארגון מוסיקלי-ספורתי "אימלדג". מספר היהודים בחרבין הגיע ל-6,000 נפש.

● 15 בינואר 1909 הוקם והתקבל ועד מיוחד לבית הכנסת הראשי של חרבין. באותו זמן הוקמה לראשונה הנהלת בית הכנסת הראשי ובין חבריה ז.ל. גשקל, מ.ל. סמסנוביץ', א.מ. מורדוחוביץ', י.י. דוביסוב, פ. לוי ואחרים.

● ב-24 בדצמבר 1909 אישרה הנהלת מסילת הברזל הסינית המזרחית את הקמת הארגון הקהילתי היהודי (חדו). באותה שנה נוסדה קבוצה ציונית בחרבין ובראשה עמד י.ח. סוסקין.

● ב-17 באוקטובר 1910 ברחוב ארטילרסיקיה נבנה בית ספר תיכון יהודי (היום בית ספר קוריאני) - והחלה שנת לימודים ראשונה. באותו זמן היה המבנה בן קומה אחת. ב-1910 נרשמו בקהילה היהודית-דתית 452 משפחות.

● ב-1911 נרשמו בקהילה היהודית-דתית כבר 609 משפחות, או 2,400 נפש, במוצא 4 נפשות למשפחה, אם כי למעשה מספר היהודים היה רב יותר, מאחר וחיילים יהודיים שהיו בעיר לא נרשמו.

● 10 ביוני 1912 - הוקם ארגון לעזרת יהודים החפצים לעלות לפלשתינה (השם שניתן לו בקיצור היה "החברה הארצישראלית" במתכונת של ארגון ציוני). לא מכבר הגיע מאורל לחרבין ד"ר א.י. קאופמן ונבחר ליו"ר.

● ב-1913 היו בחרבין 5,032 יהודים, 11.5% מכלל האוכלוסייה הרוסית. כולם היו אזרחי האימפריה הרוסית.

● 9 בנובמבר 1914 - ביוזמת א.י. קאופמן ו.י. דוביסוב התקיימה אספה בה הועלתה שאלת עזרה והצלה ליהודים שנפגעו בזמן מלחמת העולם הראשונה. נבחר ועד למען אסוף תרומות למטרה זו. באותה שנה, "גמילות חסד של נשים" קיבל את השם דבו (נשות חרבין היהודיות לגמילות חסד). ב-1916 נקבע תקנון.

● באמצע חודש אוקטובר 1915 הגיעו לחרבין פליטים יהודיים מאירופה. הוקם

ועד להצלה ועזרה לפליטים יהודיים בזמן מלחמת העולם הראשונה. ברחוב קומראצ'סקיה (היום שאן יו) הוקם מקלט. אחר כך הוקמו עוד מספר מקלטים ברחוב אפטקרקסיה (היום רחוב הרפואה הסינית) וברחוב סמניה (היום שמאן). ב-11 בנובמבר 1915 הוועד להצלה בחרבין פתח עבורם מקלט ומסעדה ללא תשלום.

- 24 בינואר 1916 - התקיימה אסיפת הוועד להצלה ולעזרה לפליטים יהודיים מאירופה. באסיפה סיפר ד"ר קאופמן על העבודה שנעשתה בנושא ונבחרו חברי ועדה חדשים.
- 9 באוקטובר 1916 - התקיימה אספה של היהודים המייסדים. הוחלט על הקמת מרכז ללא מטרת רווח כאשר ההון המושקע בו במניות עמד על סך 4,889 רובל. באותה שנה הוחלט על ידי ה"חסידיים" להקים בית כנסת חדש ברחוב קורוטקוי ועל הקמת ועדה מארגנת.
- פברואר 1917 - יו"ר הוועד המרכזי להושטת הצלה ועזרה לפליטים יהודיים בסנט. פטרבורג ברון גינזבורג, שלח מברק לאי. קאופמן, ובו ביקש עזרה כספית דחופה.
- 4 באפריל 1917 - בישיבה של חדו (הקהילה היהודית-הדתית של חרבין) ניתן הסבר על ביטול התקנון הקודם והוטל על הוועד הזמני להרכיב תקנון חדש.
- 8 בינואר 1917 - הוועד לשיתוף פעולה בקשר לעליית יהודים לפלשתינה, שינה את שמו לארגון חרבינאי ציוני. באותו זמן יו"ר הוועד הזמני היה אי. קאופמן, סך החברים בארגון עמד על 150 איש.
- 3 ביוני 1917 על פי יוזמתו של אי. קאופמן וגב. דריזין מהוועד להצלה ועזרה של פליטים יהודיים בחרבין, נפתח חדר אוכל חנים והוקם ועד מנהל של חדר האוכל ובו שימש אי. קאופמן כיו"ר.
- 1 באוקטובר 1917 ברחוב ארטילריסקיה הוקם בית ספר תיכון יהודי. יו"ר ועדת הבנייה היה גב. דריזין, ויו"ר הנהלת הוועד בניהול בית הספר היה אי. קאופמן. ארכיטקט המבנה היה י. לויטין.
- 10 באוקטובר 1917 הוועד לעזרה והצלה של פליטים וכן תמיכה בהתיישבות יהודי חרבין בפלשתינה, פנה ליהודי חרבין בבקשה לתרומות כספיות דחופות לתמיכה בפליטים היהודיים אשר הגיעו לחרבין. נאספו תרומות בסך 94,498 רובל. באוקטובר 1917 מחלקה לאזורי בחירה מטעם הסובייטים ומטעם מנצ'וריה התיירו בחרבין לבחור נציגים מחרבין לוועידה הציונית בפטרבורג. הכוונה הייתה לבחור ארבעה נציגים, בתוכם היו ד"ר ס. רביקוביץ' וד"ר אי. קאופמן.
- 2 בנובמבר 1917 הדיפלומט האנגלי בלפור שלח מכתב ובו נאמר "אנגליה תעזור בהקמת בית יהודי לאומי

בפלשתינה". מכתב זה קיבל את השם "הצהרת בלפור". באותה שנה נבחר ועד להקמת בית כנסת חדש, בו קיבל סניף החסידים החלטה על העברת המגרשים פינילנד וחוחולובקין ברחוב דיאגונלניה (כיום רחוב טינוי) ליהודי חרבין. ההכנה לבנייה החלה. באותו זמן הגיעו לחרבין מפולין, ישראל אפשטיין והוריו.

- 1 בינואר 1918 - הוועד הציוני הרוסי של אזור המזרח הרחוק החל להוציא לאור את כתב העת "ברייסקויה סלובו" (מילה יהודית).
- 18 במרץ 1918 - הארגון הציוני בחרבין הכין והעביר "שבוע של פלשתינה". בבניין בו נערכה האספה נערך קונצרט גדול ונאסף כסף לקרן למען פלשתינה.
- 4 באפריל 1918 - בישיבת הנהלת בית הכנסת של סניף החסידים הוחלט על בניית בית הכנסת החדש ונבחר ועד לבנייה. יו"ר הוועד היה י.ש. בורובו, לארכיטקט נבחר י. לויטין.
- אוגוסט 1918 ארגון צעירי חרבין התארגן להכנת לגיון למשלוח לפלשתינה, למען הרעיון הציוני.
- 21 בספטמבר 1918 נערך טכס המוקדש לתחילת בניית בית הכנסת החדש על ידי חסידי חרבין, בפנית רחובות דיאגונלניה (היום טינוי) 5-1 לינייה.
- דצמבר 1918 - הארגון הציוני בחרבין קיבל מברק מלונדון, מהמרכז של הארגון הציוני בחתימתם של וייצמן וסוקולוב. הם דרשו, שהארגון הציוני בחרבין יגדיל את תרומתו ויקיים ישיבה בנושא פלשתינה. ברחוב ארטילריסקיה שכן בית ספר תיכון יהודי. היה זה בית ספר תיכון יהודי ראשון במזרח הרחוק. ב-1923 הועבר המבנה לרחוב קווקז (היום הרחוב ה-3). באותה שנה, 1918, סניף תנועת בונד פתח ספרייה. ב-1922 התאחדה הספרייה עם עובדי הספרייה של חרבין והמבנה הישן נסגר. "אגודת ישראל" בחרבין הקימה בית ספר יהודי דתי בבניין ישן ברחוב קוניה (היום רחוב דונפן). ב-1920 הוקם מבנה חדש לבית הספר וניתן לו השם "תלמוד תורה על שם סקידלסקי". ברחוב סאוז'ון (היום רחוב גואנמן) נפתח בית הכנסת מודיאגאו.
- 17 בינואר 1919 - ב"עיתון המזרח הרחוק", מופיע מידע על כך שבחרבין נרשמו 4,500 יהודים שחיים בעיר כבר 20 שנה. באותה שנה הלך לעולמו הרב ז.ל. גשקל.
- בין ה-25 עד ה-29 במרץ 1919 נערכה אספה של נציגי הציונים מהמזרח הרחוק, ובו השתתפו 19 נציגים מחרבין, מנצ'וריה, שנחאי, ולדיבוסטוק ועוד. באספה נפלה החלטה על הקמת קרן יהודים לאומית לפיתוח התרבות וכן הובעה תרעומת בקשר לפוגרומים הנערכים בפולין, ברוסיה הסובייטית, בגליציה, אוקראינה ועוד. באותה ישיבה אי. קאופמן, איזגור,

לינסון, רדומשלסקי נבחרו למנהיגי המשרד למזרח הרחוק.

- 29 באפריל 1919 - נבחר ועד זמני, במטרה לבחור הרכב לחדו (הקהילה היהודית-דתית).
- 12 בפברואר 1920 - הרכב חדו אושר על ידי הוועד הזמני, וב-15 באפריל 1920 נרשם ההרכב כחוק.
- 22 בנובמבר 1920 - על חשבון ס.מ. ו.א. רבינוביץ' נבנו ברחוב ארטילריסקיה בית אבות ובית תמחוי.
- 24 בנובמבר 1920 - ביוזמתו של בונימוביץ' החליטה הקהילה היהודית בחרבין על מתן עזרה לנזקקים ונקבע תקנון הארגון.
- 3 בדצמבר 1920 - הועבר משנחאי לחרבין משרד המידע הארצישראלי במזרח הרחוק. כאן גם יצא לאור לראשונה העיתון השבועי "סיביר-פלשתינה". עורכו הראשי היה א.י. קאופמן. בהמשך הודפס העיתון על ידי הארגון הציוני וברית יהודי המזרח הרחוק.
- דצמבר 1920 - בכספו של סקידלסקי, נבנה בית הספר היהודי דתי "תלמוד תורה", ברחוב קוניה. באותה שנה נפלה ההחלטה לבנות בית כנסת דו-קומתי בבית העלמין, תוך עזרה בקבורה, ארכיטקט המבנה היה י. לויטין. יהודים רבים מוולדיבוסטוק ומערים אחרות הגיעו לחרבין והקהילה מנתה מעל ל-20,000 נפש.
- 20 באפריל 1921 - נציגים של הארגון הציוני של סין, עזבו את שנחאי על האנייה האיטלקית "טריסט", לכוון פלשתינה למגורי קבע. ביניהם 21 איש מחרבין. במאי ויולי של אותה שנה עזבו את סין לפלשתינה עוד 70 איש.
- 8 במאי 1921 - בבניין בית התמחוי ובית האבות בחרבין נפתחה מרפאה ומנהלה היה ד"ר אי. קאופמן.
- מאי 1921 - נוסד בית הספר למוסיקה הראשון בחרבין. רוב חברי ועדת בית הספר היו מוסיקאים יהודים: ו.ד. טרכטנברג, ו.ל. גרשגוריינה ואחרים.
- אוקטובר 1921 - ביוזמת אי. קאופמן, התקיימה אספה של כל הארגונים התרבותיים, הפוליטיים וההתנדבותיים של הקהילה היהודית בחרבין. הועלו שאלות בקשר להגשת עזרה לפליטים יהודים באירופה. בישיבה נכחו 29 נציגים של ארגונים שונים. נערכה הצבעה לוועד, וד"ר אי. קאופמן נבחר ליו"ר. באותה שנה נבנה בית הכנסת החדש "בית המדרש" והוקמה תנועת הספורט "מכבי".
- החל מ-5 ועד 12 בפברואר 1922 אירגן וערך ועד העזרה של חרבין לפליטים יהודיים, שבוע של עזרה כספית במטרה לעזור לילדי היהודים באירופה.
- פברואר 1922 - בהשתתפות הוועד של המזרח הרחוק בעניין העזרה ליהודים הפליטים מאירופה, הועמסו שני קרונות

- רכבת בזרעי תבואה ובבגדים לילדים הרעבים בליבסטגרדה. היזמים של הבנק היהודי בחרבין ערכו ישיבה ראשונה בה בחרו ועד זמני וקבעו את תקנון הבנק.
- אפריל 1922 - הוקם ארגון נשות חרבין ציוני ויצ"ו, ליו"ר נבחרה ד"ר ב.א. שורץ-קאופמן, ממלאת מקום ל.י. זונדוביץ'. מספר היהודים בשנת 1922 עמד על 11,000 נפש.
- 12 במאי 1923 - נפתח הבנק היהודי בחרבין. ההון של הבנק עמד על 5,823 רובל. משרד הבנק היה בקרן הרחובות קייסיסקיה ורנוצ'ניה (היום המרכזית וה-11 המזרחית). באותה שנה התמנה א.מ. מורדכוביץ' למנהל המוסד ללא מטרות רווח לעזרת נזקקים. באוגוסט 1924 נקבע הרכב המוסד עם השקעת הון קטנה.
- ב-1924 התגוררו בחרבין 5,848 יהודים ממין זכר ו-2,963 ממין נקבה. מסך כלל האוכלוסייה היהודית 2,580 עסקו במסחר, כלומר 44.12%.
- 14 בינואר 1925 - שבועון "סיביר-פלשתניה" שינה את שמו ל"ברייסקיה ז'יזין" (חיי היהודים) והחל לצאת לאור בחרבין.
- 4 במאי 1925 - הלכה לעולמה ד"ר ב.י. שורץ-קאופמן, שהייתה ראש הוועד לגמילת חסד ויו"ר ארגון ויצ"ו בחרבין. על מנת להנציח את זכרה שונה שם בית הספר למסחר לבית ספר ע"ש ד"ר ב.י. שורץ-קאופמן.
- 1 ביולי 1925 - הגיע לחרבין ממוסקבה מוסיקאי יהודי נודע ו.מ. גולדשטיין עם רעייתו הפסנתרנית ו.י.דלון. הם ייסדו בית ספר גבוה למוסיקה על שם א. גלזנוב. בית הספר שכן בבניין בית הספר התיכון היהודי. באותה שנה פחת מספר היהודים בעיר ב-1,400 נפש. הסיבה לכך נעוצה בכך, שסין 1925 החלו לנהל בצוואת את מסילת הברזל הסינית המזרחית וחלק ניכר של יהודים ללא אזרחות נאלצו לעזוב לדרום.
- פברואר 1926 - החברה קדישא בחרבין מינתה את ב.מ. פליישמן למנהלה.
- 31 במאי 1927 - בצו מס' 13400 שניתן על ידי ההנהלה הראשית של המשטרה האזורית, ניתן אישור לתקנון של חדו (הקהילה היהודית-דתית של חרבין). בקיץ אותה שנה, עברו את חרבין ממוסקבה האחים לסקוב בדרך לפלשתניה. הם התעכבו זמנית וייסדו את התנועה היהודית "השומר הצעיר" (אב-טיפוס לתנועת "בית"ר בעתיד). בסתיו 1927 הגיע לחרבין א.י.גודריץ' נציג התנועה הרביזיוניסטית אשר שטח לפניו לצעירים היהודים את הצורך ואת המטרות של הציונים הרביזיוניסטים במלחמתם.
- 18 במאי 1929 - התחזק הקשר עם תנועת בית"ר העולמית, תנועת "השומר הצעיר" קיימה אספה בה הוחלט על שיתוף פעולה

- עם תנועת "בית"ר. לב פיסטונוביץ' עמד בראש התנועה בחרבין.
- מאי 1929 - תנועת הנשים ויצ"ו בחרה ועד חדש. ליו"ר ראש ויצ"ו נבחרה ל.י. זונדוביץ' (בקיץ 1934 היא נסעה לפלשתניה). באותה שנה נבחרה ליו"ר של האגודה לגמילות חסד, י.ד. ציטרין.
- נובמבר 1930 - הגיע לחרבין להופעת אורח, הכנר הנודע בעולם, י'רם צימבליסט. הופעתו גרמה להתרגשות עצומה בקרב הקהל.
- 8 במרס 1930 - תנועת "בית"ר" בחרבין ארגנה קבוצה ראשונה להתיישבות בפלשתניה. בקבוצה היו: ליידין, ר. לוי, ר. ליפשיץ, י. סולוב'י וג. מורדכוביץ'.
- 26 במאי 1931 - פשיסטים רוסיים ערכו בחרבין ישיבה ראשונה בה הכריזו על הקמת מפלגה רוסית פשיסטית. יו"ר המפלגה היה קוסמין, מזכיר ראשי - רודזיבסקיי. הנושא העיקרי של המפלגה הייתה האנטישמיות.
- ביוני 1931 נשרף בית הכנסת הראשי בחרבין, שיעורי דת החלו להיערך בבית הספר "תלמוד-תורה ע"ש סקידלסקי". הוקם ועד ובו נבחרו ס.ג. יברוב וא.מ. גורביץ'. באותה שנה, ביוזמתו של א.י. גורביץ' הוקם הסניף הראשון לציונים-רביזיוניסטים. בסוף השנה שוקם בית הכנסת הראשי, הבניין הפך לבניין בעל שלוש קומות, הורחבו הקומות הראשונה והצדדית. ארגון הקהילה היהודית הדתית של חרבין וההוצאה לאור של כתב העת "ברייסקיה ז'יזין" (חיי היהודים) התקמו בקומות השנייה והשלישית של בית הכנסת הראשי.
- 5 בפברואר 1932 - שתי אוגדות של הצבא היפני "דואו מט" כבשו את חרבין.
- 15 ביוני 1932 - סניף התנועה הציונית רביזיוניסטית בחרבין בחר בוועד ראשון.
- באוגוסט 1932 פקד את חרבין שיטפון אדיר. ארגונים יהודיים התארגנו בהגשת עזרה לנזקקים. התנועה של צעירי היהודים בעיר, "בית"ר", החלה להוציא לאור את העיתון "הדגל" פעמיים בחודש.
- 4 ביוני 1933 - במזרח רחוב קומרצ'סקיה (היום הרחוב ה-5 המערבי) החלה בניית בית החולים היהודי.
- 24 באוגוסט 1933 - קבוצת שוודים רוסיים, תוך הסכם עם המשטרה היפנית חטפו פסנתרן יהודי צעיר, סמיון כספה (הוא שב לחרבין בסוף 1932 והופיע בהופעת אורח בשנחאי ויפן). השוודים דרשו מאביו 300 אלף יואן דמי כופר.
- 5 בנובמבר 1933 - נבנתה הקומה הראשונה של בית החולים היהודי בחרבין ונפתחה מרפאה.
- 10 בדצמבר 1933 - ספרייה של התנועה הציונית בחרבין אוחדה עם הספרייה היהודית של אגודת התיאטרון והמוסיקה "אימלדג". בכך הושלמה הקמת ספרייה

- יהודית כללית בחרבין.
- דצמבר 1933 - אלפי יהודים מחרבין השתתפו בהלווייתו של סמיון כספה. בדברי הספד האשים ד"ר א.י. קאופמן את הרוצחים ואת שותפיהם הסמויים. באותה שנה, יו"ר תנועת "בית"ר", ל.י. פיסטונוביץ' עזב את חרבין. במקומו התמנה א.י. גורביץ'.
- ביולי 1934 פורסמה על ידי הדיפלומטים היפניים כתבה בשם "תכנית ארגון להגעת 50 אלף יהודים גרמנים למנצ'וריה".
- 27 בדצמבר 1934 - התארגן מחדש הבנק היהודי של חרבין. באביב של אותה שנה, יו"ר ארגון ויצ"ו בחרבין, ל.י. זונדוביץ' נסעה לפלשתניה ובמקומה התמנתה ר.ג. גרוסמן.
- 22 בינואר 1935 - לאחר משא ומתן בין יפן ל.ס.ו.ר הגיעו להסכם על מכירת מסילת הברזל הסינית המזרחית.
- פברואר 1935 - אורגנה לראשונה על ידי ויצ"ו, תערוכה יהודית ארצית בחרבין.
- 23 במרס 1935 - נחתם בטוקיו הסכם בין ממשלת הבובות מנצ'וריה ל.ס.ו.ר, בה הסכימה ממשלת ל.ס.ו.ר באופן רשמי להרשות להשתמש במסילת הברזל הסינית המזרחית ונחתמו מסמכים בהתאם.
- 21 באוגוסט 1935 - קבוצה אחרונה של עובדים סובייטים במסילת הברזל ומשפחותיהם בסך 20,635 איש עזבה את חרבין ל.ס.ו.ר.
- 20 בדצמבר 1935 - הלך לעולמו בחרבין ס.ר. קבלקין. באותה שנה התמנה ליו"ר הנהלת בית הכנסת החדש פ.מ. קון, והחזן - י.י. קרמאצ'נסקי.
- ב-1936 נסע הרב לוי לטיניצ'ין. נמשכה בניית בית החולים היהודי והגיעו לקומה השלישית.
- באוקטובר 1937 התמנה מנהל לבית הספר היהודי "תלמוד תורה על שם סקידלסקי", ג.י. גרינבלט בוגר האוניברסיטה במוסקבה.
- דצמבר 1937 - בבניין למסחר התקיימה אסיפה ראשונה בכנס של נציגי יהדות המזרח הרחוק בהשתתפות 700 איש. באותה שנה, 4 נציגים מסניף התנועה הרביזיוניסטית הציונית נבחרו להנהלת חדו: פ.ג. ברמן, א.י. גורביץ', ל.י. נדל, ג.ס. פיינגולד.
- 18 במאי 1938 ביוזמת יו"ר תנועת ויצ"ו בחרבין א.ב. בלקין, ציינו לראשונה בחרבין את יום האם.
- באוקטובר 1938 הגיע לחרבין מוינה שבאוסטריה, יחד עם קרובי משפחתו ועם נגנים, הפסנתרן והמנצח הידוע וילימוש גריזין. הם הגיעו לחרבין דרך שנחאי עם להקת 19 פליטים יהודיים. ו.ג. גריזין חתם על חוזה עם התזמורת היהודית "המברינוס".

- 26 בנובמבר 1938 - נבחרה מחדש הנהלת בית הכנסת החדש: ליו"ר נבחר פ.מ. קון, ממלא מקום היו"ר, י.ל. קרינקביץ'.
- 5 בדצמבר 1938 - השלטונות היפניים קיימו אספה בה השתתפו 5 שרים. באספה נפלה החלטה פוליטית שיש להימנע מלקבל יהודים לעבודה, אך אסור לגרש את העובדים היהודים.
- 8 בדצמבר 1938 - התקיים הכנס השני של קהילות יהודיות במזרח הרחוק. לחרבין הגיעו 10 פליטים יהודיים מגרמניה ואוסטריה, הקהילה היהודית-דתית בחרבין (חדו) התגייסה לעזרתם. באותה שנה, הרב האמריקני הרפורמי והעסקן הציוני סטיבן וייס ענה למכתבו של לב ציקמן מחרבין, בו דרש להפסיק מיד כל תמיכה ביהודי יפן. היהודי הלמוט שמידט, ממוצא גרמני נס על נפשו יחד עם הוריו והגיע לחרבין, הוא החל ללמוד נגינה בכינור אצל ו.ד. טרכטנברג שהיה בזמנו מנצח האופרה של מרינסקי ברוסיה. ב-1949 עזב הלמוט שמידט את חרבין והפך לכנר מפורסם, 35 שנה שימש בתפקיד הכנר הראשון בתזמורת הפילהרמונית בברלין.
- בין 21 ל-23 בינואר 1939 התקיימו ישיבות של נציגי התנועה הרוסית פשיסטית, בו מחו בפני שלטונות מנצוריה על הגשת עזרה לפליטים יהודיים מאירופה לצפון מזרח סין דרך סיביר.
- מרס 1939 - היהודי מחרבין, לב ציקמן, הציג לאלוף משנה אינוציקה להעביר מאירופה למנצוריה 200 יהודים וקרוביהם (ס"כ 600 איש).
- מאי 1939 - ד"ר א.י. קאופמן הגיע לביקור בטוקיו, יפן.
- 7 ביולי 1939 - מומחים לבעיה היהודית ערכו בדיקה על אפשרויות פיתוי של ההון היהודי ("כלב-דג").
- 23 בדצמבר 1939 - התקיים הכנס השלישי של הקהילות היהודיות במזרח הרחוק.
- בספטמבר 1939 נחתם הסכם בין גרמניה איטליה ויפן ובכך הצטרפה יפן למדינות הציר.
- 31 בדצמבר 1940 - בטוקיו נפגש מצואקו ייסי האחראי על קשרי חוץ, עם לב ציקמן שהתגורר בחרבין, והביע את דעתו

- שאמנם חתמה יפן על הסכם עם גרמניה, אך התייחסותה ליהודים לא תהיה עוינת.
- 1 בדצמבר 1941 איש העסקים ליב ציקמן מחרבין, עזב את חרבין באונייה "ליוממלו" למגורי קבע בארה"ב, אך נאלץ לשוב ליפן ליקוהמה עקב הטרגרדיה בבסיס הצי האמריקני בפרל-הרבור. (עם סיום המלחמה התיישב בארה"ב שם הלך לעולמו ב-1973). באותה שנה, הפך תדי קאופמן למזכיר כתב העת "ברייסקיה ז'יזן" (חיי היהודים).
- ינואר 1942 - ראש המחלקה הדיפלומטית דאוקיו מאוטוקו הביע את דעתו, שיש צורך לשוב לבעיה היהודית ולהאריך את ההחלטה הפוליטית שהתקבלה באסיפה על דעת חמישה שרים. על פי הסטטיסטיקה מ-1942 התגוררו בחרבין 31 משפחות של יהודים מגרמניה, ביניהם 39 גברים ו-29 נשים, סך הכל 68 איש.
- בערבו של ה-18 באוגוסט 1945, חיל האוויר של הצבא הסובייטי במזרח הרחוק כבש את שדה התעופה המקומי. ב-19 באוגוסט 1945 נכנס הצבא הסובייטי לחרבין.
- 21 באוגוסט 1945 - ד"ר א.י. קאופמן ומנהיגי ארגונים יהודיים אחרים בחרבין נאסרו ונשלחו ל-o.s.o.0.
- באותה שנת 1945 החייל הקומוניסטי יעקב רוזנפלד (לו שנדה), שהגיע לסין ב-1935 הפך לאחראי על הבריאות של הארמייה הרביעית של הצבא הדמוקרטי הצפון מזרחי והשתתף במלחמת השחרור של העם הסיני (ב-1947 הוא נכנס עם הצבא לדרום סין).
- ב-1946 - יו"ר חדו (קהילה היהודית דתית של חרבין) היה הרב כיסילו. תדי קאופמן היה למזכיר חדו וכן מזכירו של הרב כיסילו, רבה של יהדות המזרח הרחוק.
- ב-1947 האספה הכללית של האומות המאוחדות קבלה את החלטה מס' 181 על תכנית החלוקה בפלשתינה.
- 14 במאי 1948 - דוד בן גוריון הכריז על עצמאות מדינת ישראל והודיע על הקמת מדינת ישראל.
- 29 במאי 1949 - התקיימה בחדו (קהילה היהודית דתית בחרבין) אסיפה בה נבחרו 12 חברים ו-6 נבחרים לניהול הארגון

- ובראשם מ.א. זאיגרייב, וכן 3 חברי ועדת ביקורת ובראשם בלוקמן וכן 3 נבחרים למועצת המנהלים.
- 8 בספטמבר 1949 - הלך לעולמו בחרבין הרב א.מ. כיסילו.
- 19 ביוני 1951 - הבנק היהודי בחרבין התארגן מחדש לחברת מניות בעלת אחריות מוגבלת, עם מנהל כללי מ.ס. אלישטון וממלא מקום א.ג. פרנקל. סך ההון השנתי הנכנס בצורת תרומות לגמילות חסד עמד על 12,407 יואן.
- על פי סטטיקה מ-1953 היו רשומים בקהילה היהודית-דתית בחרבין 3,128 יהודים שהלכו לעולמם בתקופה שבין 1903 עד 1963. בהם 1,904 גברים ו-1,224 נשים. יו"ר חדו באותו זמן היה ק.י. קושניר וממלא מקומו ר.מ. בורסוק, אשר שימש גם כיו"ר האגודה לגמילות חסד ליהודים עניים וחולים בחרבין. באותה שנה היו רשומים בחדו 454 חברים. מתוכם 389 איש היו בעלי אזרחות רוסית שהם 85.6% מתוך כלל חברי הקהילה, 31 איש היו חסרי אזרחות, 19 היו בעלי אזרחות פולנית, 3 בעלי אזרחות ישראלית, 1 אזרח הונגריה, 1 אזרח יפן, 10 - בעלי אזרחות לא ידועה.
- ב-1954 הלך לעולמו עורך הדין הידוע ו. גולנדסקי.
- ב-1955 נסגר בית הכנסת החדש.
- ב-1958 הועבר בין העלמין היהודי מאזור ננגן לשטח בית הקברות חואנשנסק בפרבר המזרחי של העיר.
- ב-1958 התגוררו בחרבין 294 יהודים.
- 30 בספטמבר 1959 - ברכו חברי הקהילה היהודית-דתית בחרבין את העם הסיני לרגל 10 שנים לעצמאות הרפובליקה הסינית העממית.
- 16 באוקטובר 1959 - נסגר הבנק היהודי בחרבין. באותה שנה התגוררו בחרבין 130 יהודים.
- ב-1963 נסגר הארגון חדו (ארגון הקהילה היהודית דתית בחרבין).
- ב-1985 הלכה לעולמה היהודיה האחרונה בחרבין - גב' חנה אגרה.
- ב-2003 הגיע לאוניברסיטת הילוצ'יאן דן בן-כנען לשורת הרצאות - הוא היה ליהודי הראשון המתגורר בחרבין במאה ה-21.

ברכות ושי!

נכדי החייל, יונתן גורפונג, קיבל מכם ברכות ושי לרגל ראש השנה תש"ע.
 זו כבר הפעם השנייה, וגם הפעם הדבר גרם לשמחה והתרגשות במשפחה.
 כל הכבוד ותודה על הקשרים שאותם שומרים ומטפחים בקרב יוצאי סין וצאצאיהם.
 בידידות,
 עמנואל אינגרמן

רופא המחנה - 16 שנה בברית המועצות

ד"ר אברהם קאופמן, המשך מגיליון 400 מתוך ספרו בשם זה

בגד כלשהו, בייחוד מתוצרת חוץ (גרמניה המזרחית, בולגריה והונגריה). אין נוטים לקנות בגדים מתוצרת הארץ, שכן בבתי המלאכה הסובייטים דואגים בעיקר "למילוי המכסה" ואין שמים לב לטיב הסחורה והמלאכה. ולא זו בלבד אלא שבגדים מחו"ל זולים יותר. מדי פעם מופיעה בשוק סחורה מתוצרת סין, בעיקר שמיכות פלומה. השמיכות נמסרות למכירה בכמה חנויות "כל-בו", אלא שתמיד קורה כך שהספרים מקבלים ידיעה מראש על יום המכירה, ועם פתיחת החנות הם הראשונים בתור, קונים את כל הסחורה ולאחר מכן מוכרים אותה במחירים מופקעים. יש שחנויות "כל-בו" מכריזות על הורדת המחירים. הבריות מתפתים ודוהרים לחנויות, אך מתברר כי ההורדה שהוכרז עליה חלה על שואבי אבק, מצלמות יקרות וכיוצא בהם. ואילו מחיריהם של מצרכים חיוניים כגון, לחם, חמאה, ביצים וסוכר, מאמירים והולכים ויד רבים אינה משגת לקנותם. יש מצרכים שאין להשיגם כל עיקר. פעמים חסרות נעלי ילדים וכדי להשיגן צריך אדם לנסוע לאחת הערים הסמוכות ולנסות מזלו שם. פעמים חסרה משחת שיניים ומצרכים דומים. רבות הקובלנות על הזבנים בחנויות שהם מרמים את הקונים במשקל ובחשבון. רבים גם מקרי השוחד. כדי לקנות מכונית צריך אדם לחכות כמה שנים, ואילו אחד ממכרי קיבלה תוך שניים שלושה חודשים בלבד תמורת מתת יד ראויה לשמה לאחד הנוגעים בדבר. שכן העבודה נמוך. מבין בעלי המקצועות החופשיים מקבלים את השכר הנמוך ביותר המורים, גם שכרם של הרופאים אינו גבוה. אין רופא רשאי לעסוק בפרקטיקה פרטית. עם החולים הרשומים במרפאה שלי נמנה גם מנהלה של אחת החנויות לממכר מצרכי מזון. יום אחד, לאחר שביקר אצלי שאל שמא צריך אני לנקניק משובח. משאמרתי לו כי בשעת הצורך אבוא לחנות גילה לי כי כמה מצרכים מהמין המשובח אינם נמכרים "לכל דכפין", אלא שהוא מוכרם לידידים ומכרים בלבד, ולשם כך עלי לבוא לחנות דרך הדלת האחורית... כמה מידידי שסיפרתי להם על כך התפלאו ואף רגזו על שלא נתפתיתי להצעתו ולא קניתי את הנקניק אם לא לעצמי הרי בשבילם... מדי שנה בשנה בזמן קבוע מתחיל "הציד" על ה"פרות". אסור לו לאדם

שבדת, שכן אין היא אלא צרור אמונות הבל המטמטמות את הכרתם של ההמונים. בצער קובע המרצה, כי בשנים האחרונות גברו ההרגשות הדתיות ועלה מספר המאמינים, ועל כן שומה על הציבור להיאבק עם התופעה המזיקה הזו. המעציב ביותר, לדבריו, כי גם הנוער נתפס לאמונה דתית. כך, למשל, במכון לרפואה, שומו שמיים! יש קבוצה גדולה של סטודנטים מאמינים, הייתכן הדבר? סטודנטים לרפואה הלומדים מדעי הטבע, הרי הם הראשונים שצרכים להבין את כל "הטיפשות", ה"טמטום" ואת "אונאת הדעת" של חסידי הדתות למיניהן, ואולם, למעשה הם עצמם נתפסו להלך רוח דתי ונמנים עם "מורדי האור". שעה ארוכה נושא המרצה את מדברותיו על הדת, השטן, על ישו ואנטיכריסט ופונה אל הנאספים בקריאה להירתם למאבק נגד הבערות והשקר הנתעב שבדת... פעמיים בשבוע מקרינים בטלוויזיה סרטים מהווי הכנסיות ובתי-הכנסת. באחד מהם מראים כיצד פיתו צעירה יהודיה לבוא לבית-כנסת, שם עורכים לה "שטיפת מוח" ואף מהפנטים אותה על מנת לנטוע בליבה את זרע האמונה. הצעירה נכנסת לאקסטאזה דתית, סופה שדעתה נטרפת עליה ומאשפזים אותה בבית-חולים לחולי רוח. "הנה עד היכן מביאה הדת!" מופיעה כתובת על המרקע ונשמע קולו של הקריין...

ד. חיי נכנסים למסלול רגיל. הנני מסתכל על סביבותי, מתבונן באורח החיים של האנשים, בפכים הקטנים של חיי יום יום, ודברים רבים נראים לי מוזרים ומשונים. פעם אחת הלכתי ברחובה הראשי של העיר ופגשתי אישה שאף היא הייתה ממתנות העבודה ושם הכרנו. היא מחזיקה בידיה נתח בשר טרי ואדום. הבשר אינו עטוף והוא מגולה לעיני כל. מתברר, בי בחנויות אין נייר עטיפה. מה יכלה לעשות? לוותר על ההזדמנות לקנות את הבשר, לא רצתה, שכן רק לעיתים רחוקות ניתן להשיגו. ואכן, במרוצת הימים ראיתי לא אחת בחנויות הודעה: "אין נייר עטיפה". מה יעשה, איפה אדם הקונה דג מלוח, חמאה וכיוצא בהם? קונה בדוכן הקרוב עיתון ועוטף בו את המצרכים. בכל מקום ומקום תורים ארוכים. יום אחד ראיתי בחנות "כל-בו" תור שהתמשך עד לרחוב. אותו יום מכרו כוסות. כוסות רגילות לתה. מזה שנה אזלו מהחנויות ואין להשיג כוס בעיר כולה. אם קורה ומוציאים למכירה כמה עשרות מכונות תפירה, הרי מספר האנשים המתייצבים בתור מגיע לאלפים. משך כל חודש דצמבר לא ניתן היה להשיג חמאה. הסיבה היא כי במשך 11 החודשים הראשונים של השנה נוצלה המכסה השנתית כולה. כמה מצרכים ניתן להשיג בשוק השחור בלבד... ב-1959 גבר המאבק נגד הדת. הכנסיות מלאות עד אפס מקום בחגים ואף בימי חול, ואין הן יכולות להכיל את כל הבאים. רבים עומדים ברחובות הסמוכים. לעומת זאת, אין איש בא למועדוני האתאיסטים. פרופסורים, רופאים, מורים נושאים במועדונים אלה הרצאות (לאו דווקא מרצונם החופשי)... אולם הקהל מוקיר מהם את רגליו. הוחל בפרסום אנטי דתי. במהדורה חדשה יצא ספרו הידוע של ירוסלבסקי "תנ"ך למאמינים ולבלתי מאמינים", שיצא לראשונה ב-1938. כיוון שהקהל אינו בא למועדונים, החלו המרצים לבוא למקומות העבודה. גם במרפאה שלנו כונסה אסיפה כללית של כל העובדים ו"הנוכחות חובה". המרצה, אחד מעובדי המיניסטרוון לביטחון המדינה. הנושא, "על הנזק שבדת". בראשית דבריו עומד המרצה על כך, כי במסווה של פעולה דתית עוסקת אמריקה בריגול, כשהיא נעזרת לשם כך בכיתות הדתיות השונות שמרכזיהן בארה"ב. לאחר מכן, עומד המרצה על הנזק

ה. בברית המועצות קשה עד מאוד להשיג דברי הלבשה. הבריות תרים ומחפשים לקנות

להחזיק פרה ברשותו, אלא חייב הוא למסור אותה תמורת מחיר קבוע למדינה. רק אדם חולה הזקוק למצרכי חלב, או המטופל בילדים קטנים, רשאי להחזיק פרה בבעלותו. ומשמתחיל הציד פונים רבים לוועדה רפואית בבקשת אישורי מחלה. באים אנשים חולים. בא גם מי שאינו חולה, מתחננים, מאיימים... הב אישור מחלה ויהי מה... שוב אין בברית המועצות מאסרים המוניים כפי שהיה בתקופת שלטונו של סטאלין, אך הביולוש והמעקב אחר חשודים אינם פוסקים גם עכשיו. שעה שב-1956 שוחררו ממחנות כ-50% של האסירים הפוליטיים והם החלו לשוב למקומותיהם, פגשום התושבים בשמחה. ברכבות היו הבריות מפנים להם מקום, חולקים להם כבוד ומגישים תקרובת. עם שחזרו לכפריהם היו עורכים לכבודם קבלות פנים חגיגיות ושתו לחייהם. כל אלה לא נשאו חן בעיני השלטונות ונרמז לתושבים לחדול מזה, ואילו את המשוחררים התחילו קוראים מפעם לפעם לחקירה. יום אחד באו אל אחד ממכרי, רופא אף הוא שהיה כלוא שנים בבית-סוהר ובמחנות ועכשיו מתגורר בקראגאנדה, וערכו בביתו חיפוש קפדני. לא נמצא כל דבר חשוד. אף על פי כן נתבקש להילוות אל קציני המג"ב. אומנם הללו טענו כי אין הם אוסרים אותו ולאחר חקירה במשרדי המג"ב יחזירוהו הביתה, אולם מכרי למוד הניסיון בטוח היה כי הם מוליכים אותו שולל. אולם הפעם דיברו אמת. חקרוהו על קשריו עם משוררת ידועה שנאסרה באחת הערים הסמוכות למוסקבה, ובזמן החיפוש שנערך אצלה מצאו מכתב ממנו. משוררת זו יצאה לחופשי אך לפני שנתיים. לאחר שהייתה כלואה עשר שנים במחנות. במחנה הכירה והתיידדה עם בתו של הרופא שאף היא הייתה בין האסירות. עם שובן מהמחנה התגוררו שתייהן בעיר אחת והוסיפו להיפגש. מחברתה שמעה המשוררת על אביה הרופא, מהפכן ותיק וכתבה לו מכתב. הרופא השיב על מכתבה ואת מכתב תשובתו מצאו אצל המשוררת בשעה שבאו לאסרה בשל אשמה חדשה שטפלו עליה השלטונות. כל דבר חשוד לא היה במכתב, ולאחר חקירה שוחרר הרופא וחזר לביתו. אך בטרם שוחרר יעצו לו החוקרים לבלי להחליף מכתבים עם "אנשים שכאלה..." רבים היו המקרים מסוג זה. מאן דהו אמר משהו למישהו והחשוד נקרא למג"ב ומקבל אזהרה. בעבר, בימי שלטונו של סטאלין, היו פוסקים לו לפחות עשר שנות מאסר ואילו עכשיו מזהירים תחילה. אכן זמנים חדשים...

קשים החיים וכדי להקל עליהם מנסה מישהו להפיץ שמועות טובות. שוב אין אוסרים אנשים, מחסלים את המחנות שהתרוקנו מאסירים. הנכון שבשמועה זה הוא כי לאחרונה החלו לצרף כמה מחנות עבודה

יחד, שכן אחדים מהם שוב אינם נושאים את עצמם. אחת החולות שלי שעבדה במשרד של אחד המחנות, סיפרה לי כי במחנה בו היא עובדת נשאר רק פוליטיים. "ואת הנידונים לפי סעיף 58 שלחו לחופשי?...". לאו דווקא. האישה נצטחקה והסבירה כי 6,000 האסירים הפוליטיים שהיו במחנה נשלחו בזמן האחרון לנרילסקלומר, הרחק מעיני הבריות. אלפים אסירים פוליטיים התענו במקום זה גם בימי שלטונו של חרושצ'וב. יום אחד נפלה הברה בעיר, כי באחת הערים הסמוכות השוכנת במרחק של כ-40 קילומטר מקראגאנדה, הייתה הפגנת מחאה והתקוממות של פועלים, וכי השלטונות דיכאוה בכוח. מפה לאוזן, בחשאי, בשפל קול ובחרדת לב מוסרים על מאסרים רבים והוצאות להורג. בעיר זו שלא מכבר הוחל בהקמתה. קיים בית-חרושת גדול ליציקת פלדה ועובדים בו קרוב ל-15 אלף פועלים. תנאי העבודה בו קשים מאוד. חסרים מקומות דיור והפועלים חיים בצריפים הרוסים למחצה ואף באוהלים. חסרים גם חדרי אוכל והפועלים מבזבזים זמן רב לעמידה בתור, בטרם יוכלו להיכנס לחדרי האוכל המעטים. בין הפועלים ישנם קרוב ל-2,000 בולגרים שהובאו לפי חוזה מיוחד לשלוש שנים לעבודה ולהשתלמות בבית-החרושת. משנוכחו הבולגרים כי אין השלטונות מקיימים את תנאי החוזה לגבי הדיור והמזון, התחילו מוחים ואף פונים בדרישות למנהל בית-החרושת ולמפלגה עד שבסוף נעתרו הללו לתביעותיהם והם שוכנו בבתים חדשים ואף הקצו להם חדר אוכל מיוחד... עמדה להם זכות היותם "זרים"... מילוי תביעותיהם של הבולגרים המריץ את הפועלים הרוסים והתחילו אף הם תובעים להיטיב את תנאי הדיור והמזון, אולם לגבי "האנשים הסובייטיים" לאגילו השלטונות אותה מידה של נכונות, ותקופה ארוכה דחום בשה"י - ופה"י, עד שפקעה סבלנותם ויום אחד ערכו כ-5,000 פועלים הפגנה שקטה, כשנשקם היחיד הן כרזות: "הבו בתים לפועלים!" הפגנה שקטה זו דוכאה באכזריות... ערב אחד הופיע בטלוויזיה המקומית אחד ממכרי וקרא מן הכתב נאום בשפה הגרמנית. אדם זה היה כלוא במחנה עבודה במשך שבע שנים ולאחר מכן גורש לקראגאנדה. דבריו היו מוקדשים לעניין החבילות המתקבלות בעיר בכמויות הולכות וגוברות מגרמניה המערבית. בקראגאנדה ובערים הסמוכות גרים גרמנים רבים, מבין אלה שבשנות המלחמה גורשו מאזור הוולגה. רבים מהם מקבלים חבילות מקרוביהם בגרמניה המערבית ובהן מצרכים שונים, דברי הלבשה ודברי מאכל בעלי איכות מעולה. התושבים היו משוויים את התוצרת הגרמנית לזו של ברית המועצות. הדבר היה למורת רוחם של השלטונות והוחל בתעמולה נגד קבלת חבילות מגרמניה. במסגרת "מבצע" זה הוטל על מכרי שידע גרמנית להופיע

בטלוויזיה ולקרוא לתושבים הגרמנים לסרב לקבל את החבילות, שכן באות הן מגרמניה האימפריאליסטית ומטרת שולחיהן אינה אלא תעמולה אנטי-סובייטית. רוצים הם להראות כי אנו במדינה ענייה וכי עם עניי אנחנו. ולא היא. "יש לנו הכול... כל שרצה הנפש והכול באיכות מעולה יותר מאשר בגרמניה המערבית ובארה"ב..." במילים אלו סיים המרצה את דבריו. אין לי ספק כלשהו, כי מכרי לא האמין בשום מילה שאמר וכי הדברים הושמו בסיו. הבינותי לנפשו וצער רב הצטערתי לראותו בכך...

פרק שישה-עשר

מיד עם בואי לקראגאנדה התחלתי לחפש מגע עם יהודי המקום. קרבו ובאו הימים הנוראים. בלויי שני יהודים אחרים מדריבית הנכים הלכתי לתפילת "כל נדרי". כאן מלפני כמה שנים, עת הייתי כלוא במחנה העבודה שבעיר, נמצא בית-הכנסת בעיר העתיקה, בדירה קטנה בת שלושה חדרים קטנים ועלובים. החדרים מלאים עד אפס מקום ורב הדוחק והצפיפות. המאחרים עומדים בחוץ על מדרגות הבית. רוב המתפללים הם אנשים באים בימים ורק מעטים מאוד היו ביניהם הצעירים. בעל התפילה, ישיש כבן 85, עובר לפני התיבה. בעבר שימש האישיגם כשוחט עופות, אולם נאלץ לוותר על עיסוקו זה, שכן שני בניו, שעל שולחנם הוא סמוך, הם חברי המפלגה וחוששים שמא יפגע עיסוקו של האב במעמדם. ישיש זה שזקן לבן יורד לו על פי מידותיו, הינו שליח ציבור של יהודי קראגאנדה. בדבקות ובהשתפכות נפש מתפלל הוא תפילת "כל נדרי" ודמעות זולגות מעיניו. עצבות רבה נסוכה על פני המתפללים. עם תום התפילה יצאו והתפזרו איש איש לעברו. בית-הכנסת נמצא בריחוק מקום מבית הנכים, ובשעת ערב מאוחרת סכנת נפשות היא ההליכה ברגל. נשארתי ללון בביתו של יהודי המתגורר בקרבת מקום... כך עבר עלי יום הכיפורים הראשון לאחר צאתי לחופשי. גם בשנה השנייה לשבתי בקראגאנדה התפללתי באותו בית-כנסת, אולם ב-1958 כבר נסגר ע"י השלטונות. יום רודף יום, שבוע רודף שבוע. עם ערב בשובי מהמרפאה הנני מסתגר בחדרי וקורא ספרים באידיש, בעברית, או בנושאים יהודיים אין להשיג. אין סימן כלשהו לחיים יהודיים. משיחות עם מכרים, מוותיקי המקום מתברר כי מספר היהודים בעיר עולה על 3,000 איש וגם בערים הקטנות הסמוכות לקראגאנדה ישנם יהודים לא מעטים. אך, פרט לבית-כנסת עלוב, אין בעיר כל מוסד יהודי, כל סימן לחיים יהודיים. בית-ספר יהודי, "חדר", ספרייה, מועדון, ארגון יהודי כלשהו אינם קיימים. יש יהודים המנסים ללמד את ילדיהם "אלף-בית" עברי ומסתפקים בזה. לבית הכנסת באים יום יום לתפילת שחרית כמניין יהודים ואילו בשבתות מגיע מספר

המתפללים ל-30 איש. רבים מתייראים לבוא מחשש עינא בישא. אין קיימת קהילה יהודית, אך כדי לקיים בית-כנסת דרשו השלטונות, כי לפחות 30 איש יתארגנו ב"אגוד יהודים מאמינים" ויפנו בבקשה לקיימו... נמצאו 17 יהודים ישישים, אשר הסכימו לחתום על הפניה, אך רק מקץ שנה וחצי נמצאו בקרב אלפי היהודים 13 נוספים שנעתרו לצרף את חתימותיהם. כליל יום הכיפורים באים לבית הכנסת כ- 250-200 איש. יש יהודים המרימים בחשאי את תרומתם להחזקת בית-הכנסת, אך אין הם רוצים בקבלה על תרומתם, ואף מעלימים את שמם. יש הצמים ביום הכיפורים ומתפללים בביתם, אך רגלם אינה דורכת על סף בית הכנסת. אלוהים אדירים! הזאת היהדות הרוסית המהוללת, מקור לא אכזב של עוצמה רוחנית, שהזינה את יהדות הגולה כולה? איכה חרב מעיינה, איכה נדם קולה? ובזיכרוני עולים דברי המשורר:

אכן חציר העם, יבש היה כעץ,
 אכן חלל העם, חלל כבד אין קץ...

ליל שישי אחד הלכתי לבית-הכנסת רציתי לראות יהודים שנשארו "הודים". נפשי יוצאת אליהם... מצאתי כ- 15 איש, רובם זקנים, מהם שרק בקושי שירכו את רגליהם ויחד עימם התפללתי. אחדים מהם משראו אדם חדש קרבו וברכוני לשלום... לאחדים מיהודי המקום נודע, כי משפחתי מתגוררת בישראל, וכי אני עומד עימה בחליפת מכתבים ומדי פעם באים אלי אנשים המבקשים לדעת "חדשות" מישראל. יום אחד, שעה שיצאתי מ"תחנת הבריאות" של המכרה קרב אלי אדם כבן 45 ואמר: "הנני מחכה לך... הכרת אותי בילדותי בחרבין... רצוני לשוחח עמך... הרשני ואביאך לביתך במכונית!" והצביע על מכונית שעמדה בקרבת מקום. שעה ארוכה נסענו על פני רחובות העיר והאיש בנו של אחד ממכרי הטובים בחרבין סיפר לי את קורותיו. בנעוריו היה חבר בארגון נוער יהודי בחרבין. במרוצת הזמן עקר לברית המועצות ונקלע לקראגאנדה. גם אביו הגיע לברית המועצות, על אף הפצרות הבן לבל יעשה כן, נאסר ונספה באחד המחנות. הבן מבקשי לספר לו על הנעשה בישראל והוא שותה בצימאון כל מילה היוצאת מפי. נפגשתי עימו כמה פעמים, כל פעם תוך נסיעה במכוניתו, שכן חושש הוא להזמין אליו או לבוא אלי. באחת הפגישות הראיתי לו כמה גלויות דואר עם מראה נוף של ירושלים ותל-אביב, והוא התרגש מאוד למראהן. ערב אחד, שעה שישבתי בחדרי וקראתי, בא אלי אדם בלתי מוכר לי... לפני כמה שנים סיים את תקופת מאסרו וגורש לקראגאנדה. אשתו, נתינה פולנית הצטרפה אליו. הם רוצים לנסוע לפולין, אך אין הוא מקבל את רישיון הציאה, שכן אינו אזרח פולני. האיש בא אצלי ומבקש שאספר לו על ישראל. אין הוא יודע דבר על הנעשה בארץ והמקור

היחיד לידיעות הם "מכתבים למערכת" של יהודים שירדו מישראל, כביכול "משום שלא יכלו לעמוד בתלאות החיים במדינה היהודית". במרוצת הזמן היה בא אלי לעיתים קרובות ובפיו חוזרת הבקשה: "ספר, מה כותבים לך מישראל!..." בין יהודי קראגאנדה ישנם כמה ציונים שהגולו לעיר. לאחר שריצו את תקופת מאסרם בבתי כלא ובמחנות עבודה בעוון פעולה ציונית. רובם חושבים להיפגש עימי מחשש שמא נמשך עדיין הבילוש והמעקב אחריהם, אך עם אחד מהם קשרתי קשרי ידידות, נפגשנו לעיתים קרובות, שוחחנו ארוכות ואף הקשבנו בחשאי ל"קול ציון לגולה".

ב.

בפרוס חג הפסח, באו אלי איש ואישה בלתי מוכרים לי והזמינוני לסדר משותף בביתם. בעל הבית טוען כי לפני כמה שנים היה כלוא במחנה אחד עימי, אולם אין הוא זכור לי. תחילה היססתי להיענות להזמנתם של אנשים בלתי מוכרים לי, אך לא יכולתי לעמוד בפני הפצרותיהם, מה גם שאף אני רציתי מאוד להסב כליל הסדר בחברת יהודים. בבואי מצאתי בביתם כעשרים איש, מסובים באווירה תגנית אל השולחן הערוך. היו שם כמה אנשים צעירים: סטודנטים, רופאים, מהנדסים. אחדים מהצעירים יוצאי ליטא ולטבייה ידעו עברית. תשעה מבין המסובים היו אסירים לשעבר שנידונו בזמנו בעוון פעולה ציונית. בעלי הבית חלקו לי כבוד וביקשוני לערוך את הסדר. קראתי מפרקי ההגדה העתיקה ובין פרק לפרק שילבתי דברים מענייני דיומא על חיי היהודים ומדינת ישראל. אחדים מהצעירים ידעו אך מעט מאוד על קורות עמנו והם שתו בצימאון את דברי. עם תום ה"סדר" ישבנו בחצי גורן עגולה והצעירים שרו משירי ציון, מהם שירים חדשים מישראל. לא האמנתי למשמע אוזני ודמעות עמדו בעיני. בשירה ובשיחה ערה בילינו עד אור הבוקר. מקץ כמה ימים נקרא אחד ממשתתפי ה"סדר" למג"ב. בחקירה נשאל מה סיבת ההתכנסות, מה נאומים ננאמו ומה שירים הושרו בה. הוא השיב, כי היה זה יום הולדתו של אחד מבעלי הבית. אין זאת כי החוקרים האמינו לדבריו, שכן יותר לא הטרידו אותו אף לא אחרים ממשתתפי ה"סדר". עם אחדים מהצעירים שהיו כליל ה"סדר" הוספתי להיפגש. רבות שוחחתי עימם וסיפרתי להם על דברים שמעודם לא ידעו ולא שמעו עליהם. רב היה העניין שגילו בישראל והם האמינו כי יום יבוא ואף הם יעלו למולדת. אחד מהם אף ניסה להגשים את משאת נפשו הלכה למעשה, אך כיוון שאזרח סובייטי היה, מעטים היו הסיכויים שיקבל רישיון יציאה. לעזרתו באה אישה יהודית מפולין שחזרה לשם והבטיחה לסייע בידי. יום אחד קיבל מכתב מווארשה, מאיש בלתי מוכר לו, הפונה אליו כאל "בן אחיו", כביכול,

ומבקשו להודיע לו את פרטיו האישיים, על מנת שיוכל להזמין אליו לפולין. שמח הצעיר שלח את הפרטים ולא עבר זמן רב והוא קיבל את הדרישה. מיד פנה אל אוביר, אולם שם הטיחו כלפיו האשמות בקונטר רבולוציה, בגידה, רמאות וכיוצא בזה. התברר, כי אותו יהודי טוב לב מווארשה שלח דרישה דומה גם לאיש אחר בקראגאנדה ואף אותו דרש אליו על סמך היותו "בן אח", כביכול. ידידי הצעיר נדרש לחתום על הודעה, כי שוב לא יפנה בבקשת היתר יציאה ובלית ברירה חתם כפי שנדרש. באו הימים הנוראים של 1957. כליל יום הכיפורים הלכתי לבית-הכנסת בעיר העתיקה. גם השנה כאשתקד היה המקום מלא מפה לפה. רובם היו אנשים זקנים. בין הבאים הבחנתי בשלושה צעירים שחומי עור. נזכרתי כי ראיתם באחד מרחובות העיר עוסקים בצחצוח נעליהם של העוברים ושבים. סבור הייתי כי הם ארמנים ולפתע פגשתי כאן בבית-הכנסת. אחד מהם קרב אלי, התחיל מציץ במחזור שלי וקורא ממנו בהנמכת קול את התפילות. מתברר, כי יהודים בוכרים הם, הנהוגים לבוא מדי שנה בשנה לקראגאנדה למשך כמה חודשים. כאן, בעיר הגדולה, עוסקים הם בצחצוח נעליים מלאכה ששכרה בצדה, ועד תום העונה חוזרים לבוכרה שלהם. במרוצת הימים הייתי מרבה לשוחח עימם ולמדתי מפיהם על חיי היהודים בארצם. כיוון שידעו כי הנני יהודי, היו מסיימים כל שיחה בינינו במילים "שמע ישראל", כשבת צחוק עליזה נסוכה על פניהם. פעמים הייתי בא לשוחח עימם על מנת לשמוע מפיהם עם תום השיחה, את ה"שמע ישראל" שלהם. למחרת היום באתי לתפילת "נעילה". כבשנה שעברה עובר לפני התיבה אותו ישיש עצמו. מחשיך. נסתיימה תפילת ה"נעילה". כבר נאמרת תפילת "אבינו מלכנו", בקול רם קראו "שמע ישראל", חזרו ז' פעמים על ה' הוא האלוקים", אמרו קדיש ולפתע השתררה מבוכה כלשהי. הכול דרוכים, כמו מצפים למשהו. שפתותיו של בעל התפילה רועדות והוא ממלמל חרישית ולפתע נשמע קול תקיעה גדולה בשופר. בעל התפילה מתחיל בוכה. מישהו מבין קהל המתפללים קורא בקול רם וחזק: "לשנה הבאה בירושלים!"... והכול כול העם, חוזר על הקריאה שנתמלאה מעומקי הנפש, קראו וחזרו, קראו וחזרו, מזה כמה שנים לא נשמעה הקריאה הזו שלאחר תפילת ה"נעילה", מחשש פן תואשם העדה בציונות, בקשרים עם מדינת ישראל. בבגידה, ועל המילים המפלילות היה איש איש חוזר בליבו, ואילו השנה פרץ מישהו את הגדר, השמיץ בקול רם והכול החרו החזיקו אחריו. פני כולם קורנות משמחה ובלב אורה גדולה. מברכים איש איש את רעהו... אך בצאתנו מבית-הכנסת ממלמל מישהו בדאגה: "הלואי והעניין יסתיים בשלום..." לפני חג הסוכות קיבלתי מישראל את ארבעת המינים. שילמתי

בדואר דמי מכס ומיהרתי לבית-הכנסת כדי לזכות במצווה גם אחרים. מה רבה הייתה שמחתם של המתפללים המעטים למראה צמחי הדקל, כפי שסווגו ארבעת המינים בתעודות הרשמיות של הדואר. הכול בירכו איש את רעהו. הפעם יהיה החג כהלכתו. סימן טוב הוא, אות מבשר טובות... גם לקראת חג הסוכות בשנה שלאחריה קיבלתי מישראל אתרוג ולולב, אולם אותו זמן כבר נסגר בית הכנסת בפקודת השלטונות, ואחת ממכרותי קיבלה עליה להביאם בוקר בוקר לבתיים של כמה יהודים, ולאות תודה על זכות זו שנתגלגלה לידם, הרימו תרומה לטובת נצרכי העדה. בית-הכנסת נסגר בראשית 1958. המתפללים התחילו פונים אל המוסדות השונים בעיר וביקשו להעביר את רוע הגזירה, אולם כול אחד מהמוסדות מנער את חצנו מהמעשה ומטיל את האחריות על האחר, עד אשר הגיעו למג"ב, ושם נאמר להם בתכלית הפשטות, כי אין היהודים צריכים לבית-כנסת, מה גם שאין ידם משגת כביכול, לקיימו. אף הפניות למוסדות המרכזיים למשרד לענייני פנים וליו"ר המועצה העליונה העלו חרס ובית הכנסת נסגר. בשנים הבאות היו המתפללים מתכנסים בחגים בבתי פרטיים.

ג

אני מחפש הזדמנויות להיפגש עם היהודים, שכן צמא אני לדעת על חיי היהודים בברית-המועצות. מדי פעם בפעם הנני נפגש עם כמה יהודים בעלי מקצועות חופשיים, אולם הללו נמנעים מלשוחח בנושאים אלה. יום אחד נפגשתי עם יהודי, פרופסור לרפואה. לאחר המשפט הידוע לשמצה של הרופאים היהודים פוטר מעבודתו, אולם מקץ שנתיים הוחזרו לו זכויותיו והוא קיבל משרת פרופסור במכון הרפואי בקראגאנדה. שנינו הוזמנו להשתתף באחת הוועידות הרפואיות שנערכה בעיר. בהפסקה נזדמנתי במקרה עם פרופסור זה ועם רופא יהודי אחר בחדר אחד ומלבדנו לא היה איש בו. אינני זוכר כיצד קרה הדבר, אולם השיחה נתגלגלה על נושאים יהודיים על הצתת בית-הכנסת במלחובקה, אחד מפרברי מוסקבה, על הקשיים בהם נתקלים סטודנטים יהודים עם התקבלותם למכונים הרפואיים, על חוסר עיתונות יהודיים ותיאטרון יהודי... הפותח בשיחה היה הרופא השלישי, יהודי מסרביה. הפרופסור הזקן החריש כל הזמן, רק מפעם לפעם היה מטרף בכתפיו ומניד בראשו. לפתע קם ממקומו, קרב אל הדלת ובטרם יצא אמר בנימה מאיימת: "צריך לשתוק ולשכוח כי יהודים אנחנו..." התפלאנו מאוד למשמע דבריו אלה, ומאותו יום ואילך נמנעתי מלהיפגש עימו, אולם ברבות הימים נודע לי ממכריו ומהאסיסטנטית שלו, יהודיה אף היא, כי הפרופסור הוא יהודי טוב ובעל הכרה לאומית... מי יודע, אולי זכר אימת

העבר והדאגה ליום המחר, שמו בפיו את הדברים שאמר לנו אז... פעם אחרת נזדמנתי לחברתם של שלושה מהנדסים יהודים. אחד מהם, הנושא שם רוסי מובהק, מעלים את דבר היותו יהודי ומדמה בנפשו, כי איש אינו יודע על מוצאו. לפתע פנה אלי והתחיל שואל אותי שאלות על החיים בישראל. שאלתיו: "וכי אתה מעוניין לדעת על ישראל?..." "בודאי שמעוניין אני..." "אולם הלוא אינך יהודי..."

"כך חושבים הבריות, אולם אין זה נכון, דוקטור יקר, יהודי אני, אינני משומד, אלא שכך צריך..." מקץ כמה חודשים קיבל משרה טובה של מהנדס ראשי באחת המוסדות ששכרה בצידה. אכן "כך צריך..." במשך זמן רב לאחר שיחתנו זו לא פגשתי, אולם יום אחד, צלצל אלי וביקשני לבוא אליו ולבדוק את אימו שבאה להתארח אצלו וחלתה. בביתו פגשתי את אשתו וילדיו שנוצרים הם. האורחת אימו, פנים של יהודיה כשרה לה. בדקתיה, ולאחר מכן השיחה לפני את ליבה. היה בדעתה להתארח אצל בנה חודש תמים, אולם החליטה להחיש את שובה הביתה. "בני מסודר יפה, תודה לאל, יש לו משרה טובה ודבר לא חסר לו... אולם בבית טוב יותר... אתה מבין אותי, דוקטור..." והיא הטילה בי מבט רב משמעות ונאנחה עמוקות... נזכרתי בדבריו של הפרופסור הזקן: "צריך לשכוח כי יהודים אנחנו..." לא, אין היא רוצה לשכוח... בחמימות לחצתי את ידה ונפרדתי ממנה בברכת "רפואה שלימה". יום אחד, שעה שהייתי בדרכי לבית, ראיתי יהודי זקן שקנו יורד לו עפי" מידותיו, לבוש מעיל שחור וארוך ובידו חבילת ספרים, משרך דרכו בכיוון לביתי ונראה כמחפש משהו. קרבתי אליו ושאלתי למבוקשו. הזקן שמח מאוד למשמע האידיש שבפי וסיפר כי מחפש הוא את מעונו של כורך יהודי הגר בסביבה, שכן רוצה הוא לבקשו לכרוך את הספרים שבידו סידור ומחזור. חושש הוא, כי בכריכה הממלכתית לא יקבלום לכריכה, שכן ספרי דת הם אלה, והוא מקווה כי הכורך היהודי שאף הוא עובד בכריכה, יאות לעשות את המלאכה בביתו באופן פרטי. מצאנו את דירתו של הכורך, אולם כיוון שאותה שעה לא היה בביתו, הזמנתי את הזקן לחכות לשובו בחדרי. שעה ארוכה ישב אצלי וסיפר על חיי היהודים בעיר על סגירת בית-הכנסת. על נישואי תערובת, על הילדים הרבים שלא נימולו. אולם, מוסיף הזקן, כשם שבעבר לא עלה בידי שונאי ישראל להכריזו, כך לא יעלה גם בידי הרשעים שהיום לכבות את נר היהדות. הנה, אומר הוא, באים אליו יום יום שלושה ילדים יהודים והוא מלמדם אלף-בית, ואך יגדלו קמעה ילמדם חומש... שעה ארוכה ישב אצלי הזקן ואחרי זה הלכנו אצל הכורך. לא היה קץ לשמחתו שעה שהלה הסכים לכרוך את הספרים. "עיניך הרואות", אמר לי הזקן עת שנפרדתי ממנו, "בכל דור ודור קמים עלינו

לכלותינו, אך עם ישראל חי ונצח ישראל לא ישקר..."

ד

אני משתדל להיפגש ככל האפשר יותר עם יהודים, לעמוד על הלך רוחם ומאווייהם, על מצבם ועל עיסוקיהם ועל המייחד אותם. יום אחד, שעה שישבתי אצל מכרי, הורים לשני ילדים, חזרו הילדים מבית הספר ובפי הבכור תלונה על אחיו הקטן ממנו, על שכינה במילה לא יפה: "זיד". שאלתי את הילד: "ומה פירושה של מילה זו, יודע אתה?" "זוהי מילה לא יפה שהילדים אומרים אותה תמיד..."

"ולמי הם אומרים את המילה?" "לי בלבד..." אומר הילד. "מהי המילה הזו זיד והיכן שמעת אותה?" שואלת האם את הבן הקטן. "איני יודע, אולם בכיתה שלנו כול הילדים אומרים כך..."

הילדים היוסבורים כיתם מילת גנאי היא, לא הבינו את משמעותה וכי היא מכוונת אליהם בלבד. אין זה קל כל עיקר לעמוד על מצבם של היהודים בברית-המועצות. אין היהודים קיימים ואינם מוכרים כגוף לאומי. מיליוני יהודי רוסיה נידונו לאלם תרבותי ואינם באים לידי ביטוי כיהודים, אם בספרות ובעיתונות, ואם בחיים הציבוריים, משל היו גוף בלי רוח. יהודי רוסיה מנותקים מחיים יהודיים שמחוץ לברית-המועצות ואין כל מגע ביניהם לבין מרכזי היהודים האחרים בעולם. היהודים הם האומה היחידה בברית-המועצות שאין לה תרבות משלה ושפה משלה. "אין היהודים מעוניינים בבתי ספר ובספרות משלהם", טוענים אנשי הצמרת הסובייטית. כל דבר יהודי הוא בחזקת "ריאקציה", והיהודים חיים בפחד תמיד, שכן בעוון כל גילוי של רצון לאומי עלולים להאשימם ב"קונטר רבולוציה". המאמרים המתפרסמים לעיתים קרובות בעיתונים הסובייטים נגד הדת היהודית, הציונית ומדינת ישראל מגבירים את הפחד. ואף על פי כן... נזדמן לי להיות בבית יהודי. השיחה נתגלגלה על כך, כי קרבים והולכים ימי החנוכה. אך איש לא ידע מתי בדיוק חל היום הראשון של החג... בעל הבית נועל את הדלת מהחדר לפרוזדור הדירה, נובר בספרים שעל האצטבה, שולף אחד מהם ומוציא מתוכו לוח יהודי, כתוב ביד, בדיו שכמעט דהתה... גם על לוח יהודי יצאה הגזירה ורבים מתיראים להחזיקו בבית, ואם משהו מקבלו בדרך כלשהי מחו"ל, עובר הוא מיד ליד, מעתיקים אותו ומחביאים במקום בטוח...

במוסקבה נערך כינוס עולמי של נוער. גם מישראל הגיעו שתי משלחות ואחת מהן הביאה עימה חוברת בשפה הרוסית על ארגוני הנוער בישראל. חוברות אלו חולקו לקהל בשעת התהלכה החגיגית עם פתיחת הכינוס, ואף הן נפוצו בקרב יהודי ברית-

המועצות. גם לקראגאנדה הגיע עותק אחד ויהודים רבים ביקשו לעיין בו ולשאוב ממנו ידיעות על הנוער הישראלי. העותק הגיע גם לידי קראתי וחזרתי וקראתי בו עד בלי די. אלפים מיהודי מוסקבה באו לפתיחת הכינוס כדי לראות את משלחות ישראל, אשר צעדו ודגלנו הלאומי מרחף מעל לראשיהם. המשלחות צעדו לפי האלף-בית. קיבלתי מכתב ממכריה במוסקבה, בו תיארה בלשון סג-נהור את חווייתה למראה הצעירים מישראל. את מכתבה סיימה: "לא נשארתי עד הסוף, ולאחר האות 'ה' הלכתי הביתה..." מישוה הביא ממוסקבה חוברת של "יונסקו", שהופיעה בשפה הרוסית ובה שני מאמרים - על בתי הזקנים ועל ניצול אנרגית השמש לצורכי התעשייה בארץ. ואף היא נפוצה ונקראה ע"י רבים. גם העיתון "פולקס-שטימה", היוצא לאור בווארשה באידיש, מתקבל בברית-המועצות באופן בלתי לגאלי, ורבים המשתדלים להשיגו כדי לראות צורת אלף-בית עברי. רבים הכמהים לספר יהודי, או לספר על יהודים. לקראת השנה המאה להולדת שלום עליכם, פורסם קובץ קטן מסיפוריו בשפה הרוסית. מספר העתקים שהגיעו לאחת מחנויות הספרים בקראגאנדה היה קטן ביותר. מיהרתי לחנות הספרים, אך איחורתי את המועד, הספר אזל בו ביום. לא מעטים הם אשר הזיק היהודי טרם כבה בליבם והם רגישים מאוד לכל פגיעה בכבוד היהודי, אף כי אין הם יכולים להביע את רחשי ליבם בקול רם. כשנפטר אינשטיין, פורסמו בעיתונים מאמרים רבים עליו ועל תולדות חייו, אולם העובדה, כי היה יהודי, לא נזכרה בהם, והלב היהודי נפגע. הלמאי אין מזכירים דבר היותו יהודי? גם שעה שעורכים תערוכת תמונות של לויטן, או תערוכת פסלים של אנטוקולסקי ואין מזכירים כי היו יהודים, יש שהדבר חורה להם. נוכחתי בבית יהודי בימים שנערכה ההתחרות בשחמט, ובוטביניק וטאל נאבקו בניהם על תואר אלוף העולם. בין הנוכחים הייתה אישה שאהדתה הייתה נתונה לבוטביניק, והיא התרגשה מאוד, משום שבשלב מסוים של ההתחרות הייתה ידו של טאל על העליונה. "מה לך מתרגשת כל כך?...?" שואל מישוה. "מה זאת אומרת..." עונה האישה, "הלא בוטביניק הוא יהודי..."

"וכי אינך יודעת, כי גם טאל יהודי?" "האומנם?" שואלת האישה. "גם טאל יהודי!?!". ומשהשתכנעה נחה דעתה. יש שהיהודים נאחזים בשמועה כלשהי, מיחסים לה משמעות יתירה, ותולים בה תקוות. יום אחד נפוצה שמועה, כי בהוצאת הספרים הממלכתית עתיד להופיע מילון עברי-רוסי. מילתא זוטרתא מילון עברי בהוצאה סובייטית ממלכתית! אין זה חל שינוי לטובה, כי מתחיל עידן חדש, והלב היהודי מאמין... ואכן, יצא המילון לאור, אך כל שינוי לטובה לא חל... פעם אחרת בא יהודי ממוסקבה ובשורה

בפיו: בקרוב יפתח במוסקבה תיאטרון יהודי... אומרים, כי חרשצ'וב עצמו אמר זאת והשמועה נפוצה חיש מהר, כל אחד מוסרה איש לרעהו והכול מאמינים ומקווים. לא נתתי אמון בשמועה, אולם לא ניסיתי לעורר ספקות בליבם. שמחתי בשמחתם...

ה.

ביקשתי לעמוד על ההרכב הסוציאלי של יהודי ברית-המועצות. נתונים רשמיים בנידון זה אינם בנמצא, אך מהשיחות שהיו לי עם אנשים שונים וממה שראיתי בסביבתי הקרובה באתי למסקנה כי לא חל כל שינוי במצב. בין כ-3,000 כורים שהיו רשומים במרפאה שלי. היו יהודים בלבד, ונוסף לכך עבדו אחדים בעבודות שונות על פני הקרקע. במשרדים, באספקה ובפיקוח. רבות נכתב ודובר על שידוד המערכות המקצועי של היהודים בברית-המועצות, אך רק מעט מאוד נעשה והושג למעשה. מספר רב של יהודים עוסקים בענפי המסחר כזבנים, מנהלי חנויות ממלכתיות, מנהלי מחסנים וכסוכנים נוסעים של ארגוני מסחר למיניהם. רבים היהודים העוסקים במקצועות חופשיים, רובם רופאים ומהנדסים ומיעוטם מורים ומשפטנים. בבתי האולפנא הגבוהים יש פקולטות הסגורות בפני יהודים. באוניברסיטה המוסקבאית נתקבלו יהודים לפקולטה להיסטוריה בלבד. לבית הספר הגבוה להכשרת דיפלומטים אין מקבלים יהודים מזה זמן רב. הכניסה לפקולטה לרפואה כרוכה בקשיים רבים, והצעירים השואפים ללמוד רפואה מתרוצצים על פני אוניברסיטאות בערים השונות של רוסיה ומנסים את מזלם. פעמים עולה הדבר בממון רב. יום אחד באו למרפאה שלי רופאה יהודיה ובנה המתגוררים בדרום רוסיה. באודסה הקרובה לעיר מגוריהם, לא הצליח הבן להתקבל לפקולטה לרפואה, והם באו לנסות את מזלם בקראגאנדה הרחוקה, וליתר ביטחון הביאו עימם סכום כסף נכבד. מפיהם שמעתי, כי באודסה אין יהודי יכול להתקבל לפקולטה לרפואה, ואף לא יהודי אינו מתקבל אלא אם כן עלה בידו לשחד את הנוגעים בדבר. על רקע זה של קבלת שוחד קרה שאחד לץ, חמד לו לו לצון ובאחד מימי הבחינות לפקולטה הרפואית תלה בשערי הכניסה לפקולטה כתובת מאירת עיניים: "כל המקומות... נמכרו..." פעמים פורצות על רקע זה שערוריות. אחת רחמניה אחת טיפלה בהכנסת בתה לפקולטה הרפואית. היא הגישה בקשה וצירפה אליה סכום כסף נכבד שאגרה במשך שנים, במיוחד למטרה זו. הכסף נמסר באמצעות ראש הוועד של הסטודנטים, שנטל לעצמו חלק פעוט ממנו ואת השאר מסר לחמשת החברים של ועדת הבחינות. ראש הוועד הבטיח לאם, כי עניינה יסודר על הצד הטוב ביותר. בבחינות יעניקו לבת את הציונים הטובים ביותר, והיא תתקבל לפקולטה. אולם, כנראה, היו מועמדים

נכבדים יותר והבת לא נתקבלה. כיוון שכך, הקימה האחות שערורייה, דרשה מהמתווך את הכסף ואף הגישה תלונה לרקטור של האוניברסיטה. העניין כולו נתגלה ונערך משפט פומבי על לקיחת שוחד...

אירועים חשובים בחייהם של יהודי ברית-המועצות הם הקונצרטים של שירה יהודית הנערכים מפעם לפעם בערים בעלות ישוב יהודי גדול. גם לקראגאנדה היו מגיעים לפעמים זמר או זמרת יהודים, והיהודים בהמוניהם היו ממלאים את אולם הקונצרט, פעמים אף בלי לדעת מיהו הזמר, ובלי לשאול לפרטי התכנית. היהודים הננים למראה המילים היהודיות המופיעות באותיות גדולות על גבי המודעות: "שלום עליכם!" "בשעה טובה ומוצלחת!" "טוב להתראות!" ומקץ כמה שעות להופעת המודעות נחטפים כל הכרטיסים. ובקונצרט עצמו שורר מצב רוח חגיגי ביותר, ועם פתיחתו, כאשר מופיעה על הבימה בחורה צעירה ופונה אל הקהל באידיש: "ערב טוב, חברים וידידים", פורץ הקהל במחאות כפיים סוערות, הנמשכות דקות מספר. הנני מסתכל בשכני ומבחין בעיניהם דמעות. דמעות גיל וגעגועים למילה היהודית, לדיבור היהודי... מחיאות כפיים נרגשות מלוות כל שיר ושיר בתוכנית ומגיעות לשיא שעה שהמנחה מכריז על השיר "געגועים הביתה..."

במייוחד זכור לי הקונצרט של נחמה ליפשיץ, שאף היא הגיעה לקראגאנדה. היה זה במאסר 1961, ימים אחדים לפני צאתי העיר בדרכי לישראל. רבים ידעו על נסיעתי הקרובה, וחיש מהר נפוצה השמועה בקרב הקהל ואנשים, מכרים ובלתי מוכרים לי, ניגשו ואיחלו לי דרך צלחה. רבים ביקשו לדרוש בשלום "ארצנו ועמנו", ויש שהיו מוסיפים בלחש: "אל תשכחנו..."

ו.

ב-1959 נערכה בברית-המועצות ספירה כללית ולפי נתונה ציינו 2,268,000 איש, כי הנם יהודים. קשה לאמור, אם אכן זהו המספר הנכון של היהודים בברית-המועצות. לא מעטים הם היהודים המעלימים את מוצאם הלאומי. המעניין הוא, כי 472,000 יהודים (כ-20%) ציינו שפת אידיש כשפת אמם. אחוז זה אינו גדול לעומת 96.6% בספירה של 1891 ו-70.6% בספירת 1926, אולם יש להביא בחשבון, כי ב-1959 היו רבים מאוד אשר לא הרהיבו עוז בנפשם ונרתעו מלעשות כן. יום אחד נוכחתי בחתונה יהודית וכטוב לבם של המסובים שרו שירים יהודיים. למחרת היום נקרא החתן למג"ב ונחקר במשך שעותיים על השירים שהושרו בחתונה, ועל שום מה הושרו שירים יהודיים. המקרה הזה נודע ברבים והרתיע יהודים רבים מלהזדהות עם כל דבר שריח יהדות נודף ממנו. אחד ממכרי שישב בקראגאנדה, לאחר שהוא ואשתו ריצו בעבר תקופת מאסר של עשר שנים במחנה-

א
ו
ג
ו
ד
ו
ו
א
א
ו
ס
ו
ו

עבודה, החליט יום אחד לבקר, יחד עם אשתו ואמו, בישראל בתור תייר. האם הזקנה פנתה ל"אוביר" ("אוביר" - מחלקה במיניסטרוני לענייני פנים, המטפלת במתן היתרי יציאה, רישום הזרים וחסרי הנתינות וכו') וביקשה לדעת פרטים על הסידורים הפורמאליים. מנהל ה"אוביר" אמר לה:

"חדלו מזה, מה אינכם רוצים בצרות... תגידי זאת לבנך... אני מכיר אותו. מה עלה בדעתכם?"

כל עוד נפשה בה שבה הזקנה הביתה ומסרה לבן את דברי המנהל וחדשים רבים חיה המשפחה בפחד, פן יבולע לה על שעלה בדעתם רעיון הביקור בישראל. זכור לי גם מקרה אחר. אחד ממכרי מתה עליו אשתו. גופתה הועברה מבית-החולים לדירתם ומשם יצאה הלוייה לבית-הקברות. רבים ממכריו, ואני בתוכם, באו לחלוק למנוחה את הכבוד האחרון. בא גם השמש לשעבר של בית-הכנסת. לפני הוצאת הגוויה מהבית, שאלני השמש, אם להתפלל תפילת "אל מלא רחמים". אמרתי כי מן הדין שיעשה כן. אלא שאין אני יכול להחליט בדבר, ועליו לשאול את פי בעלה של המנוחה. אחד המסובים התנגד, שכן עלול הדבר לסכן את הנוכחים. האנשים החלו להתלחש ביניהם ונתחלקו הדעות, אלה בכה ואלה בכה. הבעל החליט בחיוב. ורבים מהבאים יצאו את הדירה, כדי לא להיות נוכחים בשעת מעשה.

מדי פעם באים לבקרני אחדים מהסטודנטים היהודים הלומדים בקראגאנדה. אין הם יכולים להשביע עינם שעה שהנני מראה להם את הגלויות עם מראות-נוף של ישראל, שאני מקבל ממשפחתי, וכל אחד מהם מבקשני כי אתן לו לפחות אחת מהן. הם צמאים לדעת ככל האפשר יותר על היהדות ועל ישראל. יום אחד ביקשני אחד מהם לספר להם על ראשית ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל. למחרת היום נפגשנו בחדרו עם כמה צעירים, ושעה שסיפרתי להם על "בילו", "השומר" ו"החלוץ" יכולתי לחוש, כי הדברים מוצאים הד בלבם. לפלא היה הדבר בעיני גם שבקרב הדור היהודי המבוגר יותר של יהודי ברית-המועצות מצאתי אנשים, אשר העניין היהודי היה קרוב ללבם, אולם אלה היו האזדים האחרונים מהאש הגדולה של אהבת העם שבערה בלבה של יהדות רוסיה מאז ומתמיד. אולם כיצד התעורר הרגש הלאומי בקרב הצעירים אשר גדלו וחונכו על ברכי התרבות הסובייטית? מה מניע אותם, שמעודם לא למדו בבית-ספר יהודי, לא ראו בעיניהם ספר יהודי ולא שמעו דיבור יהודי, לחפש דרכים אל עברם הלאומי, מה מזין את התעניינותם הם בגורל עמנו ואת הרצון לשרת? שמא התעורר בלבם הזיק הלאומי בעקבות השואה, שמא אין זו אלא הגבה על האנטישמיות והרדיפות על הדת היהודית, והתרבות היהודית בברית-המועצות? רבות הרהרתי בדבר, ומתוך השיחות שהיו לי עם

הצעירים הללו עמדתי על פשר התופעה המופלאה הזאת. היו אלה אורותיה של מדינת ישראל, אשר קרצו להם מרחוק. הד פעמי הגאולה על אדמת המולדת שבקע והגיע גם אליהם מבעד למסך הכבד שירד עליהם...

פרק שבעה-עשר

עוד באוקטובר 1956, מיד עם הגיעי לקראגאנדה, באתי אל "אוביר". תושבים חסרי-נתינות חייבים להתייצב במוסד זה אחת לשלושה חודשים, לשם הארכת תוקף דרכונם. מקץ חודש התחלתי לטפל בקבלת היתר יציאה לחוץ-לארץ. מנהל ה"אוביר" הודיעני, כי תחילה עלי לקבל דרכון ורק לאחר-מכן אהיה רשאי להגיש בקשה להיתר יציאה. התעודה היחידה שבידי הוא הנייר שקיבלתי עם שחרורי מהמחנה. לדברי המנהל יהיה עלי לחכות חצי שנה עד שנה בטרם אקבל את הדרכון, לפני-כן אין הוא מוכן אפילו לדון בעניין היתר יציאה לחוץ-לארץ. לא הייתה ברירה והגשתי בקשה לקבלת דרכון.

"רוצה אתה לקבל אזרחות סובייטית?.." שואל המנהל. "לא, הנני רוצה לשמור על מעמדי כחסר נתינות..." ענית. חששתי, שאם איהפך לאזרח סובייטי לא אקבל לעולם היתר יציאה לישראל. מקץ חצי שנה קיבלתי את הדרכון. לאחר שקיבלתי חזרתי ופניתי בעניין היתר היציאה וציפתי לבקשתי את ה"דרישה" שקיבלתי בינתיים ממשפחתי בישראל. אך שוב אין המנהל של ה"אוביר" מקבל את בקשתי. "הדרישה שקיבלת מישראל כוונתה לאזרחים סובייטיים, ואילו אתה חסר נתינות..." מסביר הוא. "כדי לקבל היתר יציאה צריך שיהא בידך דרכון של המדינה אליה יש בדעתך לנסוע, או תעודת מעבר."

על מנת לקבל דרכון ישראלי צריך לפנות לשגרירות ישראל במוסקבה ולהמציא לה את הדרכון שלי, ממנו אפשר לעמוד על כך, כי הנני חסר נתינות. חששתי לשלוח את הדרכון בדואר, פן יאבד בדרך וכיצד יחיה אדם בברית-המועצות בלא דרכון, בייחוד אדם בעל "עבר" כמוני, שקופת שרצים תלויה לו מאחוריו? ואם לא בדואר, כיצד יגיע דרכוני לשגרירות, הרי יהודים חוששים לעבור על סף ביתה, וגם אם ייסע מי ממכרי למוסקבה, ספק אם ירהיב עוז בנפשו להיכנס לשגרירות.

החלטתי לצלם את הדרכון ולשלוח לשגרירות בדואר העתק מצולם. נכנסתי לאחת הצלמניות בעיר. ביקשתי לצלם את הדרכון ושילמתי מראש את דמי הצילום. מקץ שלושה ימים, כשבאתי לקבל את הצילום, נאמר לי, כי אין הם יכולים לבצע את ההזמנה, החזירו לי את הדרכון ואת הכסף ששילמתי. לשאלתי, מדוע לא בוצעה ההזמנה ענתה הפקידה:

"העתק מדרכון אפשר לעשות רק ברישיון המשטרה..."

"המשטרה לא הרשתה?.." שאלתי. הפקידה מחרישה במבוכה. בלב כבד יצאתי מעמה ובאזני מהדהדות מלות ההמנון: "לא אדע עוד ארץ אחרת, בה חפשי כך-כך ינשום אדם..." ביום הראשון הקרוב החלטתי לנסות את מזלי באחת הצלמניות שבפרברי העיר, ואכן מצאתי אחת ועליה שלט: "ביצוע מידי" - ומקץ שעה היה תצלום הדרכון בידי. בו-ביום שלחתי לשגרירות, ומה מאושר הייתי כאשר כעבור עשרה ימים קיבלתי אישור על קבלת מכתבי והדרכון והודעה, כי השגרירות תבוא בדברים עם "המוסדות הנוגעים בדבר". בריגשת-לב התחלתי מצפה, ומדי פעם בפעם פניתי לשגרירות במכתבים וביקשתי לדעת על התקדמות הטיפול בענייני. ביולי 1958 קיבלתי מכתב, אליו צורף שאלון בעברית שהיה עלי למלא. עניתי על השאלות ובדואר החוזר שלחתי לשגרירות. מקץ חודש, ביולי 1958, קיבלתי דרכון ישראלי שתקפו לשנתיים. מה רב היה אשרי להחזיק בידי דרכון ישראלי! לאחדים מידידי נודע הדבר והם היו באים אלי להזין עיניהם במראהו.

ב-1 באוגוסט הגשתי ל"אוביר" בקשה לקבלת היתר יציאה וציפתי את דרכוני, בו צוין כי הנני אזרח מדינת ישראל. שאלתו הראשונה של מנהל ה"אוביר" הייתה:

"כיצד קיבלת את הדרכון הזה?.." "פשוט מאוד. אמרת כי בחזקת חסר נתינות חייב אני לקבל דרכונה של אותה ארץ לשם יש בדעתי לנסוע, וכיון שמשפחתי מתגוררת מזה כמה שנים בישראל, ביקשתי דרכון ישראלי וקיבלתי... העניין תואם עם מיניסטרוני-החוץ של ברית-המועצות..." "ובאמצעות מי טיפלת בדבר?.." "באמצעות שגרירות ישראל במוסקבה..." עניתי קצרות.

המנהל מטרף בכתפיו, מניד בראשו ומתוך חוסר-רצון גלוי-לעין נתן לי שאלון ובו למעלה מעשרים שאלות. פרט לשאלות האישיות היה עלי להשיב גם על השאלות מניין ומתי באתי לברית-המועצות, דרך איזה גבול, מה הייתה מטרת בואי והיכן גרתי עד כה. היו אלה שאלות עדינות למדי. שאלתי את המנהל: "מה אענה על השאלות האלה? הלא לא מרצוני הטוב באתי אל ברית-המועצות. הובאתי מסין בקרון-אסירים. האם עלי להזכיר את כל הפרטים?"

"לא, ציין כי באת מסין, ותו לא..." וכך רשמתי בשאלון. המנהל קיבל את השאלון ושילמתי את דמי הביול. נדמה כי הכל בסדר. הנני נתין ישראלי המבקש לנסוע לארץ מולדתו. "זכמה זמן בערך יארך הטיפול בבקשתך?" "עד ששה שבועות..." הייתה תשובה. היה זה באחד באוגוסט 1958. "אין דבר", הרהרתי בלבי, "אין זה זמן רב, חייכתי 13 שנים, אחכה עוד ששה שבועות."

אולם בתמימותי הנני מיחס משמעות מיוחדת לדבריו של המנהל, כי הטיפול יימשך "עד ששה שבועות", ומשתעשע בתקווה כי ייתכן שאקבל את התשובה עוד קודם-לכן. מקץ שבועיים התחלתי לבוא אחת לשבוע ל"אוביר" ולשאל לגורל בקשתי. ב"אוביר" מקבלים את הפונים אחת לשבוע בלבד - בשבתות. מספר הפונים אותו יום ל"אוביר" מגיע לפעמים למאתיים איש. כבר בשעה 5 או 6 בבוקר באים הם למשרד, מחכים עד אשר שומר-הבית יתלה על הדלת גיליון נייר בציון התאריך של אותו יום, וכל אחד רושם בגיליון את שמו ובצדו מספר סידורי, לפיו ייכנס למשרד עם פתיחתו בשעה עשר בבוקר. הפונים מתקבלים כל אחד ואחד לחוד, על-ידי מנהל ה"אוביר" וקצין המשטרה. היה זמן שהמנהל בלבד היה מקבל את האנשים, אולם מספרים כי אחד מהם נכשל בקבלת שוחד ומאז הונהג כי גם קצין המשטרה יהיה נוכח בזמן קבלת האנשים. מדי שבת בשבת הנני בא ל"אוביר". הייתי נרשם בתור בשעה שבע בבוקר, הולך למרפאה ועם פתיחת ה"אוביר" הייתי חוזר. אולם אחת היא התשובה שאני מקבלה: "דבר לא נתקבל עבורך". מקץ שבעה שבועות אמרתי למנהל: "עברו כבר למעלה מששה שבועות..."

"אין זה זמן רב..."

"הלא אמרת כי אקבל את התשובה תוך ששה שבועות..."

"לא, אמרתי כי העניין יארך לא פחות מששה שבועות", משיב המנהל בפסקנות.

חדרי-ההמתנה של המשרד מלאים מפה לפה. רבים עומדים בחוץ. בני-עמים רבים הם המשכימים לפתחו של ה"אוביר": גרמנים, פולנים, סינים, פרסים, יוונים, יוגוסלבים ורבים אחרים. רבים בייחוד הגרמנים מאזור הוולגה, המעוניינים לצאת לגרמניה המערבית. שתי נשים בלבד רוצות להגר לגרמניה המזרחית, אך גם הן אינן מקבלות היתר יציאה. רבים מחכים להיתר יציאה מזה כמה שנים, ואף-על-פי שפנייתם הושבה ריקם מספר פעמים, הם חוזרים ופונים כל ששה חודשים מחדש.

כשבועיים לאחר שהגשתי את הבקשה להיתר יציאה בא אלי אחד ממכרי וסיפר לי בסוד כי נקרא למשטרה ונחקר על קשריו עמי. הקצין שחקרו הקדים ואמר:

"אך על יעלה בדעתך להגיד לי כי אין אתה מכיר את הדוקטור, שכן רק לפני שבוע הסעת אותו במכוניתך..."

מכרי, שיחד עמי ישב באחד המחנות, השיב: "הנני מכיר מזה שנה כאדם טוב וישר ואף כרופא טוב..."

"הוא ציוני?" שאל הקצין.

"זאת איני יודע... מעודי לא ניהלתי עמו שיחות בנושאים פוליטיים..."

"אינך יודע? הוא ציוני ידוע ומשפחתו מתגוררת בישראל", משיב הקצין.

"כן, הוא סיפר לי כי משפחתו בישראל."

"ומה מעשיה שם?"

"איני יודע, על כך לא סיפר לי."

"האם אינך יודע כי בנו עובד במשרד-החוץ הישראלי?"

"לא, הוא לא אמר לי על כך דבר..."

בזה נסתיימה חקירתו של מכרי ושעה שסיפר לי על כך, שאל:

"האומנם עובד בנך במשרד-החוץ הישראלי?"

לא ידעתי דבר על כך.

שבוע רדף שבוע וכל שבת הנני מכתת רגלי ל"אוביר" ושומע אותה תשובה עצמה: "דבר לא נתקבל עבורך..."

עברה מחצית השנה. שבת אחת באתי כמנהגי ל"אוביר" ואחת הפקידות אמרה לי:

"נדמה כי נתקבלה תשובה שלילית לבקשתך... המנהל איננו עכשיו והניירות שלך אצלו... צר לי לצער אותך אולם התשובה היא שלילית..."

"מדוע, מדוע... מה הם הנימוקים?"

"תבוא ביום שני למשרד משטרת-המחוז."

באתי ביום שני למשטרה ושם נאמר לי, כי נתקבל סירוב לבקשתי. אין הם נותני לי כל הסבר ומציעים לחתום על כך, כי נמסרה לי ההודעה, וכי שוב לא אפנה בבקשת היתר יציאה. הודעתי כי הנני מוכן לחתום רק על כך, כי נמסרה לי ההודעה על הסירוב. בשבת הקרובה באתי ל"אוביר" ורציתי להגיש

בשנית את הבקשה, אולם נאמר לי, כי מאחר שבקשתי הראשונה הושבה ריקם, אין אני רשאי לחזור ולפנות, אלא מקץ חצי שנה...

כיוון שכך, דרשתי כי יחזירו לי את הדרכון הישראלי, אבל אין מסכימים להחזירו לי. רק לאחר דין ודברים ממושך קיבלתי.

עבר חודש ושוב באתי ל"אוביר" וביקשתי טופס בקשה להיתר יציאה. הפעם נעתר לי המנהל והסכים לקבל את הבקשה. מקץ שלושה חדשים שוב קיבלתי סירוב, וגם הפעם בלא מתן נימוקים כלשהם. התחלתי לפנות במכתבים לגדולי המדינה: ליושב-ראש נשיאות המועצה העליונה וורושילוב, אל חרושצ'וב, לשר-החוץ גרומיקו. ממזכיריהם הפרטיים הייתי מקבל מדי פעם אישורים על קבלת מכתבי ותו לא. גם משפחתי בישראל הייתה פונה לאחדים מראש ברית-המועצות והמפלגה, אך ללא הועיל. מדי שלושה-ארבעה חודשים הייתי מקבל סירוב. יום אחד כתבתי מכתב חריף לחרושצ'וב על מאסרי הבלתי-חוקי ועל שהובאתי לברית-המועצות בכוח. הייתי בטוח שהאנשים האלה אינם קוראים את מכתבי, ושהם אף אינם מגיעים לידיהם, אך הוספתי לכתוב.

ב

כך עברו השנים. יום אחד שוב באתי ל"אוביר" להגיש את הבקשה. המנהל אינו רוצה לקבלה.

"סבור אתה כי אין לי עניין אחר לעסוק בו אלא

בבקשות שלך?.." אומר הוא בכעס בלתי-נסתר. "משוך ידך מהעניין, לא תקבל את ההיתר."

"זאת אין אתה יכול לדעת", עניתי. "הלא אתה עצמך אמרת כי על הדבר מחליטים במוסקבה ולא כאן..."

"אין זה עניינך היכן מחליטים בדבר, במוסקבה או באלמה-אטה", משיב המנהל בסבר-פנים חמור, "קיבלת כמה פעמים סירוב ואין כל טעם לחדש את הבקשה, האין אתה מבין זאת? האם לא ברור לך הדבר?"

אחת הפקידות שישבה בסמוך לו נכנסה לשיחה ואמרה בנחת:

"משפחתו גרה בישראל... הוא רוצה לנסוע אליה ומקווה כי יותן לו הדבר..."

"מוטב שמשפחתו תבוא מישראל הנה", משיב המנהל, "וכאן ייטב לכולם, את הוצאות הדרך יוכלו לקבל..."

"משפחתי לא תבוא הנה ואני רוצה לנסוע אליה..." לאחר דין ודברים קצר הסכים המנהל שאחזור ואבוא מקץ שבועיים.

המילה "אלמה-אטה" שהפליט תוך השיחה המנהל נחרתה בזכרוני. אלמה-אטה היא בירת הרפובליקה הקאזאחית שבברית-המועצות ולה ראש-ממשלה ושרים משלה. ידעתי כי אין אלה בובות בלבד, כעין תפאורה, וכי למעשה אין בידם סמכויות רבות, אך בכל-זאת החלטתי לפנות בבקשה גם אליהם, שכן הנני מתגורר בשטחה של הרפובליקה הקאזאחית וטבעי הוא כי אפנה אל הממשלה "שלי". זה היה בסוף 1960.

שלחתי בדואר מכתב בקשה אל "יושב-ראש מועצת-המיניסטרים" של הרפובליקה הקאזאחית ובו חזרתי על פרטי העניין. מקץ חמישה ימים קיבלתי מכתב ממשרד ראש-הממשלה, בו נאמר כי הטיפול בענייני נמסר לסגן שר לענייני פנים (אדם בעל שם רוסי מובהק). לא עברו שלושה ימים ונקראתי למשרד הראשי של המשטרה. משבאתי פנתה אלי אחת הפקידות:

"פנית במכתב לאלמה-אטה?"

"כן".

"עליך למלא את השאלון שנתקבל עבורך..." בו במקום מילאתי את השאלון ובו שאלות לרוב. "ובכן הכל מתחיל מבראשית", הרהרתי בלבי. איני תולה תקוות רבות, אך בכל-זאת הנני מקווה ומצפה שבסופו של דבר תבוא התשובה המיוחלת, אם ממוסקבה ואם מאלמה-אטה, והנני מוסיף להגיש בקשות. ממשרד-החוץ של ברית-המועצות עונים לי, כי אין הדבר בתחום טיפולו, וכי עלי לפנות למיניסטרו-לענייני-פנים שאליה הועברה בקשתי. פניתי כהצעתם, אך מהמיניסטרו-לענייני-פנים איני מקבל תשובה כלשהי.

באה שנת 1961. זו השנה החמישית מאז התחלתי לטפל בעניין, ומזה שלוש שנים נמצא בידי דרכון ישראלי, שתקפו הוארך על-ידי השגרירות הישראלית לשנה נוספת.

ב-2 במרס 1961, בחג הפורים, קרה נס. בשווי הביתה מהמרפאה שאלתי עוזרת-הבית אם פגשתי את בעלי-הדירה שנסעו למרפאה עם מכתב שנתקבל עבורי... לבי

התחיל פועם בי בחזקה. מהו המכתב? ממי נתקבל? על שום מה מיהרו בעלי-הדירה לנסוע אלי? התרגשותי גוברת והולכת. מקץ שעה חזרו בעלי-הדירה, ומשראוני התחילו מחבקים ומברכים אותי והושיטו לי גלית דואר מ"אוביר", בה הנני מתבקש לבוא למשרדם "לשם קבלת היתר יציאה למדינת ישראל". אני קורא בגלויה, חוזר וקורא, ואיני מאמין למראה עיני, אולם הנאמר בה ברור ללא צל של ספק: "לשם קבלת היתר יציאה". נס מן השמים! לא ידעתי נפשי מרוב אושר, אך עדיין אני מאמין, שמא אין זו אלא טעות, פרובוקציה כלשהי. "היתר יציאה למדינת ישראל!" לא, אין זה פשוט, דברים בגו... למחרת היום, שחל בשבת, מיהרתי ל"אוביר" ובידי הגלויה.

"מה מבוקשך?.. שואל המנהל. בסמוך לו יושב אחד סגן-אלוף. "קיבלתי את הודעתכם..." "איזו הודעה?" שואל המנהל. "היכן היא?" אני מושיט לו את הגלויה, איני מבין פשר הדבר ובלבי גוברת הדאגה. האם הוא מתעלל בי? המנהל קורא את הגלויה ומראה לסגן-האלוף.

"ומי, סבור אתה, נתן לך את היתר-היציאה לישראל?" שואל המנהל.

"איני יודע", עניתי. "ואני מניח כי לך ידוע הדבר..."

"למי במוסקבה פנית בעניין זה?" "פניתי האחרונה הייתה לניקיטה סרגייביץ חרושצ'וב..."

המנהל נצטחק, החליף מבט עם סגן-האלוף ואמר:

"ובכן, הותר לך לצאת לישראל... עליך להגיש תעודות המאשרות כי כאן אין לך משפחה שהנך נוטשה, וכי לא נשאת חייב כל דבר במקום עבודתך ולא נמצאים בידך שום כלים או חומר אחר השייכים למדינה..."

יצאתי מ"אוביר" ומיד סרתי למברקה והברקתי הביתה, לישראל: "קיבלתי היתר יציאה, מסדר ניירות". אין לתאר את שחשתי בלבי. הייתי אחוז התרוממות-רוח גדולה, אך גם דאגה כבדה קיננה בלבי. מקץ שבוע המצאתי ל"אוביר" את האישורים המתאימים מהנהלת הבית ומבית-החולים.

"דרך איזה גבול יש בדעתך לנסוע?" נשאלתי ב"אוביר". עניתי כי בדעתי לטוס. הפקידה נוטלת את דרכוני ומטביעה בו את היתר-היציאה, יוצא בקרוב. איני מאמין לאושרי. אך בלבי גברים הפחד החששות, והנני חושש ומתיירא מכל דבר. הנני חושש פן יבוטל ברגע האחרון היתר-היציאה, שכן הן דברים מעולם. עז רצוני לעלות על המטוס. תוך ימים ספורים סידרתי את העניינים והשגתי כרטיס לרכבת במוסקבה. נטלתי פרידה מעם ידידי. עליתי על הרכבת. הדאגה אינה סרה מלבי. איני מדבר עם איש, פן יודע אושרי וברגע האחרון יכזיב. אני מחריש ומצניעו עמוק בלבי. שאלותיהם של שכני ברכבת: "לאן אתה נוסע?" מעוררות בי חשד והנני רואה בהן כוונה נסתרת. הנני עוקב בחשד אחר כל אחד מהנוסעים, שוכב על איצטבת המשכב

ומשים עצמי ישן. באחת התחנות נכנס לתאי נוסע חדש - קצין מג"ב. הוא מברכני באדיבות וכעבור זמן-מה שואל: "האם רחוק אתה נוסע?"

"למוסקבה", עניתי ושאלתי מעוררת בי חרדה. לקרון המסעדה הנני הולך לאחר שהכל עזבוהו, כדי שאוכל לשבת לבדי ולא אהיה אנוס לשוחח עם שכני לשולחן. הנני חרד לאושרי שבא לי לאחר שנים כה רבות של סבל ועינויים.

ביום הרביעי לנסיעה הגענו למוסקבה ולמחרת בבוקר מיהרתי לשגרירות ישראל, שעוד מקראגאנדה הודעתי לה על בואי. ברגשת-לב גוברת והולכת קרבתי אל בית השגרירות. לבי התחיל לפעום בחזקה. ראשי הסתחרר עלי ועיני התערפלו שעה שהבחנתי בשלט "שגרירות מדינת ישראל". אלוהים אדירים! אשריני שזכיתי ושפתי ממלמלות... "שהחייני והגיעני לזמן הזה!"...

עם התקרבי לבית ניגש אלי בריצה אחד השומרים הניצבים לידו דרך-קבע:

"לאן פניך?"

"לשגרירות מדינת ישראל... הנני אזרח ישראלי". תמוה בעיני, כי אין הוא דורש ממני תעודה כלשהי להוכחת דברי. תחת זאת בירכני לשלום והצדיע. צלצלתי בדלת ולצעירה שפתחה אמרתי:

"שלום!"

"שלום!" ענתה והביטה עלי בהשתאות. קראתי את שמי ובת-צחוק של שמחה נסוכה על פניה והיא הוליתני למשרד, כשהיא מבשרת בקול רם ועליז על בואי. עובדי השגרירות בירכוני ולחצו בחמימות. הם ידעו עלי ועל קורותיי. לא אחת קיבלתי מהשגרירות מכתבים, בהם נשאלתי על התקדמות הטיפול בעניין היתר היציאה וכעשיו, שעה שראוני במחיצתם, שמחו אף הם. ששה ימים שהיתי במוסקבה ויום-יום הייתי בא לשגרירות. נעם לי להיות בחברת האנשים האלה, להתהלך על פיסה קטנה זו של אדמת ישראל ולשמוע את הדיבור העברי... בהתפעמות-לב הייתי מביט על כל כתובת או כרזה, ושעה שבפרוזדור היו עובדים ילדיהם של עובדי השגרירות ומשוחחים ביניהם עברית הייתי קרב אליהם בריצה, לוחץ את ידיהם הקטנות וממלמל: "שלום, שלום..."

יצאתי, מבנין השגרירות. אני הולך ומפנה ראשי אחורה לראות פן הולך מישהו אחרי, שמא עוקבים אחרי. אני הולך בדרך אחרת מזו שבאתי, נכנס לתנות כלשהי, נעצר ליד חלונות ראוה ועמודי-מודעות. מטשטש את עקבותי... הפחד אינו סר מלבי. מי יתן וכבר אוכל לצאת מכאן... אולם עדיין אני צריך לסדר כמה עניינים וגם להמיר בבנק את כספי למטבע זר. איני רוצה כי מישהו ידע שאני נוסע לישראל, ושעה שפקיד הבנק נוטל לידו את דרכוני ובוחן את היתר היציאה, גובר בי הפחד שמא יטלוה ממני. אולם הכל עובר בשלום. אני מקבל את הכסף ונוסע למלון "מטרופול", שם אפשר לקנות את

כרטיס הטיסה. "לאן?" שואלת הפקידה. "לתל-אביב".

"את הדרכון, בבקשה". הפקידה מעיינת בדרכון ובהיתר היציאה. בלב חרד הנני עוקב אחריה. היא נוטלת את הדרכון ויוצאת מהחדר. חששותיי גוברים. על שום מה אין היא מוכרת לי את הכרטיס? לאן נטלה את הדרכון? הפקידה חוזרת, מצלצלת למישהו ומפנה אותי למקום אחר לשם רכישת הכרטיס. למי צילצלה? על שום מה אין היא מוכרת לי את הכרטיס? האם שם במקום שאליו הופנית לא יטלו ממני את הדרכון? היא הפנתה אותי ל"אינטוריסט" ואני הולך לשם ובלבי מקנן הפחד. אני מדמה בנפשי, כי משהו אינו כשורה ודרכוני ינטל ממני. הפקידה ב"אינטוריסט" בוחנת את הדרכון ומבקשת, כי אחזור ואבוא בשעה שלוש אחר הצהרים. ושוב - על מה הדחיייה הזאת, מדוע אין מוכרים לי את הכרטיס?

הנני משוטט ברחובות הסמוכים ל"אינטוריסט" והדאגה מכרסמת בלבי.

בשעה שלוש בדיוק חזרתי וביקשתי כרטיס לתל-אביב. הנני מחכה ל"גזר-דיני". רוח לי - הפקידה נוקבת את מחיר הכרטיס. אולם היא דורשת כי אצטייד תחילה באשרת מעבר אוסטרית. הנני נחפז אל שגרירות ישראל, ועם אחד מעובדיה הלכנו לשגרירות האוסטרית ובו במקום קיבלתי את האשרה, ושוב אני ב"אינטוריסט", משלם את דמי הכרטיס ומקבל קבלה, אך את הכרטיס עצמו אקבל רק ביום שישי. ריבוננו-של-עולם! מדוע ביום שישי? הדאגה מתישה את כוחי. ביום שישי קיבלתי את הכרטיס ולמחרת היום עליתי על מטוס אוסטרי. עצרנו לחנייה קצרה בווארשה ובצהרי יום הגענו לווינה. נשמתי לרווחה...

בשדה-התעופה בווינה הקבילו את פני פקדי הסוכנות היהודית, הוכן לי חדר במלון ואנשי השגרירות והסוכנות באים לבקרני. הראו לי את העיר, רציתי להשתטח על קברו של הרצל, אולם עצמותיו כבר הועברו והוטמנו באדמת המולדת, ובבית-הקברות הווינאי מצאתי אבן-זיכרון בלבד. את היממה שעשיתי בווינה ביליתי בחברת אנשי השגרירות והם הנעימו לי את שהותי הקצרה בעיר. ביום ראשון, 1 במארס 1961, אחרי הצהריים, עליתי על מטוס "אל על". לא האמנתי כי אכן עולה אני לישראל וכי בערב אהיה בבית, בחיק משפחתי. הייתי כחולם... במטוס היו כ-75 נוסעים, מהם חמישים עולים מרומניה והשאר תיירים. הנני יושב ליד החלון ובסמוך לי - עולה מרומניה, נגר יהודי. הוא מספר לי באידיש את קורות-חיי ואינו יכול להסתיר את אשרו לעלייתו לארץ. הנני מסתכל בחלון ומצפה. מי יתן וכבר אזכה לראות את שמי ישראל. אנו טסים מעל יוגוסלביה. היום נוטה לערוב. לא עבר זמן רב ונתבשרנו ברמקול כי אנו טסים מעל ישראל. איני יכול לכבוש את סערת רוחי. דמעות-גיל עומדות בעיני... אור... אור... אורות תל-אביב!..

מלגות מישראל לסטודנטים מסין

מיכאיל רינסקי / יהודית סנדל

הפגישה המסורתית השנתית של יוצאי סין התקיימה בעבר בימי חג החנוכה ב"בית העובד" של עיריית תל-אביב ברחוב פומבדיתא 4. השנה, בגלל השיפוצים במקום, הועבר המפגש ל-7 בינואר, למרכז עינב אשר ברחוב אבן גבירול. בתכנית הערב ניתנה סקירה על השנה החולפת, תכניות לשנת 2010 ומתן מלגות לסטודנטים ישראלים - בניהם, נכדיהם וניניהם של יוצאי סין, וכן לסטודנטים סיניים הלומדים בישראל.

למרות העובדה, שהעולים מסין, חצו רובם את גיל ה-80, רבים מהם מצטופפים במבואה. האווירה החמה השורה על כולם הודות להנהלת האיגוד והיור"ר תיאודור קאופמן, מושכת את החברים למרות הגיל ובעיות שונות אחרות. למפגשים אלו מגיעים זקני הקהילה מכל חלקי הארץ. בהנאה רבה מגיעים גם הצאצאים של הילדים והנינים. חיבוקים חמים, שיחות ידידותיות, כיבוד עשיר וזיכרונות... רבים מגיעים מצפון ודרום המדינה, אלה שלא הספיקו בזמנו מברכים את היור"ר ליום הולדתו ה-85 אשר צוין בספטמבר, חולקים התרשמויות מהספר "הדות חרבין אשר בלבי", שיצא לאור בשנה החולפת בשלוש שפות. בשנה הבאה יציין איגוד יוצאי סין את השנה ה-60 להיווסדו. תיאודור קאופמן, אחד המייסדים עומד בראש האיגוד זה העשור הרביעי.

במבואה, אפשר להתוודע למאכלים מסורתיים מזרחיים, לשתות מיץ וקפה, את האורחים מקבלים בחמימות ת. קאופמן, ממלא מקומו י. קליין ור. ויינרמן. כאן גם נמצאים חברי ההנהלה: ג. כץ י. סנדל, י. ביי, א. פודולסקי, ג. ברובינסקי. כולם עלו מסין לישראל בשנות ה-50, לכל אחד מהם ביוגרפיה מעניינת אשר פרסמתי בזמנו. אבקש את סליחת אלו שלא הספקתי לפנות אליהם, או לא גיליתי ולא ציינתי כאן, קשה לאתר את כולם בקהל הרב שבמבואה. מספר האורחים והמארחים למעלה מ-400, האולם מלא מלא מפה לפה. רבים הגיעו עם משפחותיהם. גליה כץ לדוגמא הגיעה עם בתה ונכדה.

באולם - רבים מהאנשים בגיל הביניים - אלו הם כבר בניהם של העולים, האחרונים

שעזבו את סין לפני למעלה מחמישים שנה. רבים הצעירים, נכדים ונינים, בהם 140 ישראלים - סטודנטים מבתי הספר להשכלה גבוהה, אשר עומדים לקבל היום מלגה מקרן מיוחדת של האיגוד. המלגה ניתנת גם ל-17 סטודנטים סיניים הלומדים בישראל. אך מספר הסינים הצעירים שהגיעו לכאן רב יותר.

על הבמה יחד עם ת. קאופמן, י. קליין ור. ויינרמן - שגריר הרפובליקה הסינית בישראל מר צ'ז'או צ'ז'ון, ממלאת מקום מנהל משרד החוץ בישראל גב' רות כגנוב, השגרירים לשעבר של ישראל בסין משה בן-יעקב, יהודע חיים ופרופסור יוסי שלהבת. נוכחים גם עובדי שגרירות סין ובהם היועצת וממלאת מקום שגריר סין גב' ג'אנג סיואן.

לאחר דברי הפתיחה של ר. ויינרמן, מנחה הערב, נשאה דברים ר. כגנוב, אשר ציינה את שאיפתה של ישראל לפתח יחסים עם הרפובליקה הסינית העממית ותרומת איגוד יוצאי סין ובמיוחד של תיאודור קאופמן לעניין.

ממלא מקום היור"ר והגזבר של איגוד יוצאי סין, יוסי קליין, ציין בדבריו, שלמרות הקשיים, ממשיך האיגוד לא רק לעזור עם המלגות לסטודנטים ישראלים וסיניים, אלא גם מגיש עזרה כספית לנזקקים מקרב חברי האיגוד. למרות הקושי, הנהלת האיגוד מצליחה להדק את קשריה עם ארגונים רחבים בסין ועם חברים וידידים של האיגוד מחוץ למדינה.

שגריר הרפובליקה הסינית העממית בישראל, מר צ'ז'או צ'ז'ון הדגיש בדבריו כי מדינתו הגדולה מעונינת להדק ולפתח קשרים עם ישראל. כמו כן, ציין את הפעילות הרב גונית של איגוד יוצאי סין ובמיוחד של ת. קאופמן, והודה על התמיכה בחילופי סטודנטים משתי הארצות.

יור"ר איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין, תיאודור קאופמן, ציין בתודה את ההתחשבות והעזרה לאיגוד המוגשים מצד משרד יחסי חוץ של ישראל וארגונים אחרים בארץ, ומצד שני עזרה של ארגונים סיניים, שגרירות סין בישראל, ובאופן אישי השגריר עצמו. מר קאופמן הזכיר שאיגוד יוצאי סין עומד לחגוג את שנתו ה-60 ועל כך שעומד

לצאת לאור "בולטין" מספר 400. כתב העת יוצא לאור ברוסית, אנגלית ועברית ובמשך 55 שנה לקיומו יש לו תפקיד מרכזי באיחוד יהודי סין לא רק בישראל אלא בכל העולם. חשיבותו של העיתון אינה מצטמצמת רק בנקודה זו: שנים רבות הוא מהווה מאגר לידיעות על מחקרים וזיכרונות שיצאו לאור, הנוגעות להיסטוריה של היהודים בסין. במקביל ניתן למצוא מעל דפי "בולטין" את כל ההיסטוריה של סין הרוסית. מסילת הברזל המזרחית, ההגירה הרוסית לשנחאי ולערים אחרות בסין...

תיאודור קאופמן מונה את כל נותני החסות שתרמו ותורמים לקרנות האיגוד, ומאפשרים לו להמשיך בהגשת עזרה לסטודנטים ולגמלאים הנזקקים חברי האיגוד, והוא מודה להם בחמימות.

לאחר מכן חולקו 140 מלגות לסטודנטים ישראלים ו-17 מלגות לסטודנטים סיניים, אשר קבלו אותן בהכרת תודה כעזרה כספית חשובה. מצאתי עניין בשטחי הלימוד הן של הישראלים והן של הסינים.

הסטודנטים הסיניים אשר קיבלו מלגות מהאיגוד לומדים באוניברסיטאות שונות בישראל: בירושלים, תל-אביב, באר-שבע, חיפה ובר-אילן. מעניין לציין, שלמעלה ממחציתם, 9 במספר לומדים מדעים הומניים הקשורים ליהדות, היסטוריה יהודית והיסטוריה של ישראל, השואה ובעיות האנטישמיות בעולם. יש הלומדים תנ"ך. האחרים מעדיפים מדעים מדויקים וטכנולוגיה. מתוך 17 מקבלי המלגות של איגוד יוצאי סין, חלקם נמצאים כאן על בסיס חילופי סטודנטים.

דברי תודה בשם הסטודנטים בישראל נשא אלון נגר, אשר דיבר בשפה הסינית.

אופירה גלוסקא הנעימה בשירתה את באי הערב, בשפות שונות ביניהן בסינית. השגריר צ'ז'או צ'ז'ון הנרגש ותיאודור קאופמן הודו בחמימות לזמרת ששרה בכשרון רב.

הפגישה המסורתית השנתית, של יהודי סין בישראל עברה כרגיל בחמימות, והציגה שוב את הרמה הגבוהה של העבודה מצד איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין ותרומתם להידוק ופתוח יחסי הידידות בין שתי המדינות ושני העמים.

שלום רב,

פרטים אישיים ומידע כללי על יהודי שנחאי בתקופת השנים 1938-1945
 כנכד ל- SARA & BRUNO PRAGER, תושבי ברלין, אשר היגרו לשנחאי שבסין בשנים 1938-1945, אודה לכל מי שיכול לתרום לי רסיס מידע
 הן על בני הזוג וכן על הווי החיים היהודי בשנחאי באותם ימים: כיצד התפרנסו? איך גרו? שמירה על תרבות וערכים יהודיים, חינוך הילדים,
 שמירה על קשר עם בני משפחות שחיו בישראל ועוד. ידוע לי כי BRUNO PRAGER היה ראש הקהילה היהודית בשנחאי באותם ימים ויש להניח
 כי עדיין ישנם כאלה הזוכרים אותנו ואת אשתו SARA.

אני נולדתי בישראל, בקיבוץ דגניה ב' בשנת 1939 ולא זכיתי להכיר את בני הזוג. אודה לכל מי שיכול לסייע לי במידע על השניים.
 כתובת: אמנון מישר, דגניה ב' 15130.

טלפון: 054-7731910. פקס: 04-6755627.

דוא"ל: aml939@walla.com.

בהמון תודה, אמנון מישר

שלום רב,

אנו מבקשים עזרה בחיפושים אחר קרובינו,
 יהודים מרוסיה, שהתגוררו בעבר בחרבין,
 בסין. ומתגוררת נכון לעכשיו באיטליה.

שמות הקרובים: שי וולף בלורוצקי
 (אביו אברהם וולף בלורוצקי, סבו לייב
 וולף בלורוצקי, סבתו לאה), ולדימיר
 בלורוצקי (אביו אלכסנדר בלורוצקי).

אשמח לכל עזרה,

פיוטר וריאט

ברצוני להודות להנהלת האיגוד על מלגת הלימודים שהוענקה לי בחודש הקודם.
 האיגוד ליווה אותי כחייל, סטודנט לתואר הראשון וכעת עם סיום לימודי התואר השני.
 כתמיד הטקס היה משמח ומרגש. לצערי סבי וסבתי אינם איתנו עוד. האיגוד מהווה
 עבורי קשר אליהם ואל המורשת שהביאו עימם מסין.

עידוד ההשכלה הגבוהה דווקא בימים אלה, בהם היא נמצאת בשפל, חשוב יותר מתמיד.
 אני מאחל מכל ליבי שתוכלו להמשיך בדרככם הברוכה ולהקל על צאצאי היהודים
 יוצאי סין את דרכם להשכלה אקדמית.

היו ברוכים,

עמית ספיר

נכדם של סילביה וטוני שרון ז"ל

סטודנטים בותנים

איגוד יוצאי סין שלום רב,

ברצוננו להודות מקרב לב על הסיוע השנתי הניתן לסטודנטים. אנו מעריכים זאת מאוד.
 האיגוד ראוי להערכה בהתייחס לכלל הפעילות העניפה והחשובה שהנכם מבצעים. וכל זאת עוד בהתנדבות! ועל כך, נאמר תודה
 רבה!

אנו מורידים בפניכם את הכובע ומהללים אתכם על המסירות, האכפתיות וההשקעה הכרוכה, כאשר אין זה מובן מאליו.
 מאחלים שנה פורייה, משגשגת ומוצלחת.

אורן רוזנבלט

מורן פרחי

הנכדים של איה רוזנבלט

תודה!

שמי גלעד, נכדה של אריקה שלזינגר וולטר
 שלזינגר ז"ל, יוצאי סין.

ברצוני להודות לכם על מתן העזרה הכספית
 ללימודים. ערב מתן המלגות עזר לי להבין יותר על
 הרקע של יוצאי סין. מקווה שתמשיכו בפעילותכם
 במתן תמיכה למי שצריך ושתצליחו לשמר את
 העבר.

בהערכה רבה,

גלעד ברזני

ברצוננו להודות לכם מקרב לב על מלגת הלימודים שהענקתם לנו, וכן על
 הטקס המקסים שנערך לאחרונה על גג העיר בת"א.

מלגתכם הנדיבה מאפשרת לנו לרכוש השכלה ולהרחיב אופקינו, אך יותר
 משמסיעת המלגה בתשלום שכר הלימוד, אנו מוקירים אתכם על ידכם
 המושטת לעזור ואת תמיכתכם בכל צאצא יוצא סין, לבנות ולקדם את עצמו
 באמצעות רכישת השכלה גבוהה.

אנו שמחים להשתיך לקהילה כה מיוחדת של יוצאי סין בישראל, הנכנסת
 ללב מידי שנה בשנה מחדש, בעת מפגש החברים המסורתית.

שלכם

רועי ויעל גת

נכדיהם של מארק ושרה גנדלין

הרפתקאותיו של ברנרד אלטר

אפריל 2009

יפן

וכך, פעם ראשונה עם ויזה חוקית כדת וכדין, עליתי על האונייה אמאקוסאמארו שהפליגה ליפן.

כולם קינאו בי, אך כיוון שראו שברכי שבורה ואיני יכול ללכת, לא התרעמו עלי. הייתה זו נסיעת לילה. הגענו לנמל צורוגה ומשם נסעתי לעיר קובה. היה שם בית מלון ליהודים וסניף של הג'וינט שעזר לנו ושילם עבור השהייה במלון. במלון הזה נשארתי זמן מה.

יפן - עולם חדש, לא מוכר, שונה מכל מה שידעתי עד פגישתי עימה. למזלי באותו זמן יפן עדיין לא נכנסה למלחמה נגד האמריקאים, שאם לא כן לא הייתי יכול להישאר שם. מקובה נסעתי לטוקיו כדי לבדוק אפשרות לסדר ויזה גם להורי ולאחי. נסעתי לבדי ברכבת והסתדרתי לא רע, למרות מגבלות השפה. האנגלית שלי הייתה משובשת מאוד, אך התגברתי על הקושי בעזרת הגרמנית והיידיש ששלטתי בהן. מהרכבת נסעתי למרכז העיר באוטובוס ובדרך ראיתי מחזה מוזר - כל היפנים קמו וקדו ורק אני נשארתי לשבת במקומי. התברר שהאוטובוס חלף על פני ארמון המיקדו והיפנים כיבדו אותו בקידה, כי קיסר יפן נחשב אז כאל. ירדתי בתחנה אחת ושאלתי את העוברים ושבים למקום השגרירות הפולנית. איש מהם לא ידע דבר. נכנסתי לתחנת משטרה ושאלתי, וגם שם לא הבינו מהי הארץ שאני מחפש. ציירתי להם מפה של גרמניה, רוסיה ופולין, ורק אז הבינו את מבוקשי. בין הדברים המוזרים שגיליתי בהדרגה התברר כי, בשפה היפנית אין עיצור "ז" ובמקומו הם מבטאים "ר", וכך, במקום "פולניה" אמרו "פורנדו". כך או כך - קיבלתי את כתובתה של השגרירות.

בשגרירות קיבלו אותי בטבעיות. שאלתי מה אפשר לעשות כדי שלהורי תהיה ויזה. לדאבון ליבי התברר, שאי אפשר לעשות דבר. הלכתי לשלוח מברק להורי, ויצאתי לטייל בחוף ולגלות את נפלאות העיר טוקיו. ליד העיר מצויים מקדשים רבים ויפים לאל בודהה. עם האנגלית הרצוצה שבפי הצלחתי להסתדר לא רע. לקח לי זמן להבין שמה שהם מסמנים בראשם כ"לא", פירושו כן. המשכתי במסע ההיכרות עם יפן. הגעתי לבית מרחץ. גברים ונשים נכנסים בכניסות נפרדות, אבל הרחצה בחדרים שיש מעבר ביניהם. בטבעיות ובלי בושה, נכנסה לה אישה צעירה עירומה, עם ילד קטן, מסרה את הילד לידי בעלה ויצאה. איש לא חשב שיש בכך עניין.

חצי שנה שהייתי בקובה במגורים מטעם הג'וינט. יצאתי משם לטיולים רבים ברחבי יפן,

בין היתר טיילתי ביוקהמה, נגסקי, טוקיו, קיוטו, אוסקה ועוד.

עוד בהיותי בקובה שמעתי שאפשר לנסוע לשנחאי בקלות ובלי ויזה. על סין ידעתי מקריאה בספרות, בין היתר מקריאת ספרה של פרל באק האמריקאית, שכתבה את "האדמה הטובה" והכתוב גירה את סקרנותי. החלטתי לשנות את תכניתי ולא לנסוע לאמריקה, אלא להמשיך את דרכי לסיין. אם ארצה אסע לאמריקה מאוחר יותר. לאמיתו של דבר לא חשבתי אז מחשבות ארוכות טווח ולא נתתי את דעתי לשאלה מה אעשה אחרי המלחמה. נסעתי לשנחאי שבסין.

שנחאי

הפלגתי באונייה מיפן לשנחאי. לא ידעתי ולו מילה אחת בשפת הארץ החדשה, שהנה, אני עומד להיכנס אליה. על הסיפון שמעתי צעקות: "או הו! או הו!" ולא הבנתי את פשרן. התברר, שהסבלים הניחו מקלות במבוק להורדת מטען, והצעקות נועדו להחזיק אוויר בריאותיהם שלא יתמוטטו.

כשהגעתי לשנחאי, חיפשתי היכן יש יהודים. שלחו אותי לרחוב שבו הייתה אכסניה של הג'וינט. שוכנתי באכסניה ובה אולמות שינה עם מיטות קומותיים. ואני קיבלתי מיטה עליונה. גרו שם צעירים ומבוגרים עם כל משפחותיהם, רובם פליטים מגרמניה ומאוסטריה, אך לא מפולין. הייתי הפולני הראשון שם. מאוחר שידעתי גרמנית יכולתי לקשור שיחה עם שאר הפליטים.

בבוקר קמתי כהרגלי בשעה מוקדמת. כנראה ששגרת ההשכמה אינה רווחת בקרב כולם, והאיש שישן במיטה שמתחת התפלא, שאיני ממשיך לישון. הבנתי שמקום כזה, המלא בבני אדם, אינו מתאים לרוחי ולאורח חיי. יצאתי משם לרובע הצרפתי של שנחאי (ובאותו זמן הייתה העיר מחולקת לחלק בינלאומי וחלק צרפתי). רציתי למצוא שם עבודה בצרפות, מקצוע אותו למדתי עוד בוילנה. חיפשתי חנויות שעסקו בצרפות. בחיפושי נכנסתי גם לבית דפוס, ובעליו הביא אותי לחנות צרפות של יהודי. נכנסתי לחנות ודיברתי יידיש עם בעל החנות. הוא קיבל אותי מיד לעבודה בלי תנאים. עבדתי בחנות הזאת כמה ימים עם פועלים סיניים, כשבעל הבית כמעט לא היה נוכח במקום. לא אהבתי את העבודה שם והחלטתי לחפש מקום אחר. מצאתי צורך יהודי אוסטרי בשם קולם, והתחלתי לעבוד אצלו בתור צורך. עשיתי כל מה שנדרש ממני. קיבלתי משכורת עלובה כל כך, עד שלא הייתה לי ברירה אלא לבקש בכל חודש תוספת למשכורת. למרות התוספת שקיבלתי, לא היה די בכך לצורכי הקיום.

עתה חיפשתי קורת גג מעל ראשי. מצאתי חדר אצל רופא רוסי ברחוב רוחדה סר פינת אווניו לז'בר. אכלתי במסעדה יהודית סמוכה. בשנחאי מצאתי מסעדה יהודית שהייתה שייכת ליהודי בשם אייזיק, שהיה איש גדול וחזק. התהלך עליו סיפור שבהיותו ברוסיה הרג בן אדם. הוא נתפס והועמד לדין ונגזר דינו למות. לפני שהוצא להורג שאלוהו - "מה תרצה לארוחתך האחרונה?"

"תותים", ענה.

אמרו לו, "תותים? והרי חורף עכשיו."

אמר להם - "לאיזיק יש זמן, אייזיק יחכה." הוא חיכה. אחרי מספר שנים בכלא שוחרר - והוא חי בסין...

הביטוי "לאיזיק יש זמן - אייזיק יחכה" הפך מאז שגור בפי הילדים היהודים בפולין, למרות שאף ילד כמעט לא ידע את מקורו.

כעבור זמן, שכבר הייתי בגטו, קראתי בעיתון על אייזיק שדקר סיני. באתי למסעדה ושאלתי איך זה קרה. הוא סיפר שמחדר השינה שלו, שהיה מעל המסעדה, שמע רעש. לקח סכין מטבח וירד למטה, ושם ראה את בנה של העוזרת מוציא כסף מהקופה. כך הבין מדוע חסר לו בקופה כסף. הוא התנפל עליו עם הסכין, הסכין נשברה וחלק ממנה נשאר בגוף הנדקר. לאיזיק לא נותרה ברירה, הוא הזמין אמבולנס לבית החולים ושילם עבור האמבולנס. בבית החולים הוציאו לנדקר את טחול, והוא ניצל. כדי להימנע ממשפט שילם אייזיק שוחד למשטרה.

לימים, חליתי בטיפוס הבטן. חודש ימים אושפזתי בבית החולים היהודי, ששכן ברובע הצרפתי.

בבית החולים היהודי פגשתי רוסי, שהיה מאושפז שם. התפלאתי ושאלתי מדוע הוא מאושפז בבית החולים היהודי. תשובתו שיקפה את המציאות. הוא ענה שקודם לכן שכב בבית חולים רוסי וסבל מהזנחה, מחוסר יחס של הנזירות המטפלות ואפילו מרעב. "אצל היהודים זה לא יכול לקרות", הוסיף, "אצל היהודים שומרים על בריאותו של האדם."

סבלתי מחולשה, חום גבוה וחוסר תיאבון. כל גופי היה מלא בכתמים. במשך ארבע שבועות הזינו אותי בזריקות גלוקוז בלבד. ידידים הביאו לי עוגיות קטנות שאכלתי אותן לאט. אחרי חודש ירדתי לראשונה מהמיטה. בגלל שרירי הרפויים, המאמץ היה גדול מידי והדופק שלי הגיע למאה שלושים וחמש. בהדרגה ואט אט חזרתי לאיתני.

התגוררתי ברובע הצרפתי בשנחאי כשהיפנים התקיפו את נמל פרל הארבור האמריקאי, ופרצה מלחמה בין יפן לארה"ב. כל הסערות הללו פסחו על שנחאי, ואותותיהם לא ניכרו בה

כלל עד עתה.

עם התקדמות היפנים ביבשת, הם שלטו עכשיו בשנחאי. את היהודים ריכזו בגטו. אכן, ממש גטו. עברתי לגור בגטו היהודי בהונג-קונג. שכרתי חדר והתחלתי לעבוד כעצמאי בלבד. מכפתורי הזהב שעשיתי בוילנה יצרתי טבעות במשקל 30-35 גרם ומכרתי אותן ליהודים שגרו שם. יצרתי קשר עם סוחרים סינים ברובע היהודי הצרפתי. עם אחד הסוחרים, מיסטר צ'ן, עשיתי עסקים: קניתי מוצרים שונים, כדי למכור אותם תמורת אחוזים, ותמיד צריך הייתי להתווכח על המחיר. התיידדתי עם האחייני של מיסטר צ'ן וסיכמתי איתו שבמקרים שאקנה זהב הוא יאמר לי את מחיר השוק, ואני אתן לו שלושה אחוזים מהרווח.

עם שני הסינים האלה עשיתי עסקים לא רעים כלל וכלל. פעם למשל אמר לי צ'ן שהוא רכש שעון "בולוב" אמריקאי. התמקחתי איתו קצת על המחיר ובסופו של דבר קניתי אותו בזול. הלכתי לחנות אחרת ומכרתי אותו בחמישים אחוז יותר. בערב בא צ'ן האחייני ואמר לי: "אדון אלתל (שהרי הסינים אינם יכולים לבטא את העיצור ר'), אני צריך את השעון". לשם מה אתה צריך אותו?" הקשיתי. הוא אמר שהשעון גנוב והמשטרה מחפשת אותו אצל דודו. כל הסיפור נראה לי חשוד. אמרתי לו שכבר מכרתי את השעון והוא אינו ברשותי, אבל אחזיר לו את כל הכסף, לרבות הכסף שהרווחתי. למרות שסירב לקחת את הכסף, התעקשתי. לא רציתי להסתבך עם המשטרה. הוא ניסה להרגיע אותי, "הדוד שלי ישלם במשטרה ואתה יכול לשמור לעצמך את הכסף".

למחרת הלכתי לחנות של צ'ן, שנקראה "הונג ג'אן". היה זה מקום קטן ומוגן היטב - חלונותיו מסורגים ודלתו נעולה בשרשרת ומנעול. הוא הזמין אותי להיכנס פנימה, ביקשתי סיכה עם יהלום בן יותר מקארט שאותו ראיתי בחלון הראווה. אמרתי לו שיש לי קונה. מעבר לסורג עמד יוסיפוב, סוחר תכשיטים שכן, שהסתכל בי ושאל, "האם יש לך פיקדון אצלו?" "לא", השבתי. "והוא נותן לך לקחת כך, בלי לשם ובלי לחתום?" בביקורי הבא בחנות, שאלתי את צ'ן אם גם יוסיפוב מקבל תכשיטים בהקפה. צ'ן ענה לי שיוסיפוב לא מקבל בהקפה. "למה אתה נותן לי, הרי אתה יודע שאני לא עשיר כמו יוסיפוב?"

שאלתי. "לא חשוב מה יש בכיס, חשוב מה יש בלב, ענה."

החל מ-10 באוגוסט 1943, כל פליט תושב הגטו היה חייב באישור יציאה אם רצה לצאת מחוץ לגטו. עם מעברי למגורים שם רציתי לקבל אישור לצאת ממנו כל יום. הדבר היה אפשרי לו רק מצאתי עבודה מחוץ לגטו. הלכתי ליוסיפוב וביקשתי שייתן לי אישור עבודה כזה, והוא סירב. למזלי קשרי עם צ'ן חרגו מיחסי מסחר גרידא. משיוסיפוב סרב לתת לי אישור הלכתי לצ'ן "עם הראש למטה". "למה אתה כל כך מדוכא?" שאל. סיפרתי לו שאני צריך אישור עבודה

הרפתקאותיו של ברנרד אלתר

דוקטור בע"מ

לא ידעתי מה לעשות. לעזרתי נחלץ סיני ושמו מיסטר זי מרחוב רוברט, בעליה של חנות אחרת, שנתן לי אישור, שאני עובד אצלו. לאחר מכן, כשהחנות של צ'ן נפתחה, בא צ'ן ושאל מדוע אני לא בא לחתום על חוזה חדש. ראיתי שהוא נסער מאוד ולא הבנתי למה. מאוחר יותר התבהרה לי התעלומה, כשביקש שאהיה חתנו, שאשא את בתו לאישה. התפלאתי על כך, "אני יהודי ולא עשיר", אמרתי לו. "מדוע שלא תשיא את בתך לסיני?" צ'ן, התברר, ייחס חשיבות רבה יותר ליושרו של האדם ולאמינותו, מאשר ללאום שלו. הוא אמר לי שנכח לדעת, שאני אדם ישר ויודע לעשות עסקים. צ'ן לא רק דיבר, אלא אף הראה את התמונה שלי לבתו, סיפר לה עלי וקבע כי אני אהיה בעלה. העניין נראה לי מופרך לחלוטין ורק בקושי רב הצלחתי להוציא מראשו את הרעיון.

בשנחאי עסקתי לא רק בזהב, אלא גם בפלטינה. פלטינה הייתה נחוצה ליפנים להפעלת מטוסים. קניתי פלטינה אצל פליטים בגטו, ואחרי כל קנייה טלפנתי לצ'ן וקבענו את מחירה בזהב. המחיר הגיע עד עשרה גרם זהב, תמורת גרם אחד של פלטינה. אחרי שצברתי כמות גדולה של פלטינה נסעתי לצ'ן לקבל את הזהב. פעם הלכתי לצ'ן עם כמות גדולה של פלטינה. בדרך ראיתי סוחרים סינים סביב חיילים יפניים. הרגשתי שדבר מה אינו כשורה.

כשנכנסתי לצ'ן בצהריים, הוא אמר שלא יוכל לקחת את הפלטינה, כי היפנים עצרו את כל הסוחרים הסינים, ומחיר הפלטינה ירד בהרבה (כמעט ב-50%). אמרתי לו שלא אצא

מחוץ לגטו. "אני אשיג לך אישור". לא האמנתי לו, אבל הוא אכן השיג לי חוזה עבודה. לקבלת "פס" יציאה מהגטו היה צריך להציג את חוזה העבודה בפני איש יפני נמוך קומה בשם קנו גויה. לעיתים נדרש היה לעמוד שעות רבות בתור כדי להגיע אליו. גויה אהב לכנות את עצמו כ"מלך היהודים". הפליטים מאיך כינו אותו "הקוף".

כל פרצוף שגויה לא אהב הוא היכה. כיוון שגויה היה איש קטן וחלש, הוא חלץ את נעליו והכה את הקורבנות עם נעליו. לפעמים קפץ על שולחנו להכות אנשים גבוהים ממנו. ביציאה מהגטו היו שלטים בהם נכתב: "Stateless refugees are prohibited to pass here without permission". כל בעלי ה"פס" נדרשו לשים תג עגול כחול ולבן עליו מצויר הסימן ה"פס". אני סרבותי לשים תג זה ומעולם לא הלכתי אתו.

לאחר המלחמה תפסו יהודים את גויה ורצו להרוג אותו. הוא סיפר שהוא רצה להראות שהוא אדם רע כדי שהבוס שלו - אוקורה, לא ינהג ביהודים גרוע ממנו.

יש לציין, כהגוינט שילם קצבה לכל פליט שלא עבד. אם שכרו של יהודי שהיה עובד מחוץ לגטו היה נמוך מסכום הקצבה, היפאנים לא נתנו לו לצאת בטענה, שעדיף לו לקבל את הקצבה של הגוינט. לפיכך הייתי צריך לדווח על שכר גבוה במקצת מקצבת הגוינט.

עשיתי הסכם עם צ'ן - אם היפנים יבואו לבדוק לפני הצהריים אם אני עובד שם, הוא יאמר להם שאני עובד אחר הצהריים, ולהיפך. כל העובדים ידעו זאת ועמדו לצדי. פעם באתי להאריך את החוזה וראיתי שהחנות סגורה.

מפה, עד שאקבל מה שהוסכם בינינו. אמרתי לו שבמקרים שהמחיר "קפץ" לאחר שיחת הטלפון - אף פעם לא ביקשתי יותר; ועכשיו, כשזה הפוך, עלינו לנהוג באותו אופן. הוא נתן לי לאכול, לא אכלתי. המתנתי שם עד שתיים בלילה עד שהוא ויתר ושילם לי על פי ההסכם. לקראת סוף המלחמה, האמריקאים הפציצו את שנחאי. פעם אחת לקחתי מצ'ן טבעת משובצת ביהלום גדול (שני קראט), כשהגעתי לקונה בגטו החלה הפצצה (דווקא על הגטו). טלפנתי לצ'ן ואמרתי לו שהטבעת שלו אצלי ולא קרה לי שום דבר. והוא ענה לי: "היהלום אינו חשוב, העיקר שאתה בסדר". שוב נוכחתי לדעת עד כמה האנשים האלה היו טובים.

כששנחאי הופצצה הורו היפנים לכל היהודים למצוא מחסה במרתפי בית הסוהר. הכניסה היחידה למבנה הייתה בנויה מלבנים אדומות ברוחב שני מטרים. ראיתי את הדלת והבנתי שאם תיפול שם פצצה, אלכד בפנים ולא אוכל לצאת. החלטתי לא להיכנס יותר. כשהייתה הפצצה יצאתי מדרתי ונכנסתי לשוחה שנחפרה לידי. רק לאחר המלחמה נודע לי מפי האמריקאים, שתוכנן להפציץ את בית הסוהר הזה כי היה בו מחסן נשק.

ברחובות שנחאי היו זרים מכל קצוות העולם ובהם אמריקאים רבים, שלא עוררו כבוד בלב מארחיהם. האמריקאים ששהו בסין הפגינו לא פעם גילויים של זלזול בסינים, כמו נוסעי הריקשה ששברו אותה. כל עוד המלחמה עמדה בעיצומה, הסינים פחדו מהאמריקאים והבליגו על חבלות ופגיעות בכבודם וברכושם. רק לאחר המלחמה קראו הסינים דרוו לרגשות הנקם שבערו בהם והפליאו באמריקאים הפוגעים את מכותיהם.

כל אותה עת לא ידעתי מה מתרחש בעולם. מלחמת העולם השנייה בעיצומה, אך בעיתונים לא נכתב דבר על פולין. שלחתי מכתב לליצ'מן שטרטא, לגטו לודז'. מובן מאליו שלא קיבלתי תשובה מאחר שקשרי הדואר לא פעלו. רק אחרי המלחמה נודע לי מה באמת קרה שם.

כל משפחתי הייתה בגטו לודג'. משם החליט אבי לעבור לוורשה ויצא לפני שלקחו את יהודי גטו לודג'. גם בוורשה חש שהמקום אינו בטוח והצליח להעביר את משפחתו ליאסלו. אחי איזי ברח עוד קודם למזרח, ונהרג בהפצצה על קוברין. אחי משה ניצל מאשווויץ ועלה לארץ.

עד יאסלו עוד היה לי קשר מכתבים עם אבא ומאז איני יודע דבר.

אהבה ונישואין

בשנחאי פגשתי בחורה בשם הלי יגולניצר, שהייתה שם עם הוריה יעקב ורבקה. הם השכילו לצאת מווינה מבעוד מועד, כשהגרמנים עדיין אפשרו ליהודים לצאת מאוסטריה, והגיעו לשנחאי שהייתה המקום היחיד שהסכים לקבל פליטים בלי ויזה. המצוקה והרצון לעזוב את אוסטריה בכל מחיר לא אפשרו להם להיות בררנים, וכך הגיעו לשנחאי.

אביה של הלי היה סיטונאי גלנטריה בווינה, והוא המשיך במשלח יד זה גם בשנחאי. הוא קנה סחורות מהסינים ומכר אותן לחנויות שיהודים פתחו בשנחאי. הלי הייתה בת יחידה, בחורה יפה מאוד בשנות העשרים המוקדמות לחייה. הכרנו זה את זו בריקודים והתאהבנו. מאותו יום לא נפרדנו.

כשנה לפני החתונה הלכנו לטייל עם וינטר ברג וחברתו. עברנו ליד מחסן צבאי של היפנים. חייל יפני יצא משם ותפס את הלי. גרר אותה חזק בידה ולקח אותה למחנה. לא ויתרתי. תפסתי את ידה של הלי ונכנסתי איתה לטח הצבאי. הוא סגר אחרינו את השער. ביקשתי מהלי להתחיל לבכות בקול רם וכך עשיתי גם אני ובזמן זה הלכתי אחורנית עם הגב לכונן השער. החייל הלך להביא נשק כשחזר עם הנשק פתחתי את בריח השער וברחתי. צעקתי להלי לברוח לכונן הפוך ממני כך שיאלץ לרדוף רק אחרי אחד מאתנו. הצלחנו לברוח עוד לפני שוינטר הצליח להזעיק עזרה.

הוריה של הלי ראו בי חתן ראוי לבתם והתייחסו אליי יפה. שמי יצא כאדם מהימן, הרואה ברכה במעשה ידיו וכינוי "אלתר זהב" לא ניתן לי לשווא. אני כבר הגעתי לפרקי, בחור בן שלושים, וידעתי, שהגיע הזמן לשאת אישה ולהקים משפחה. שמחתי שהלי העדיפה אותי על פני חבריה האחרים. הצעתי לה נישואין עוד בזמן המלחמה, בשנת 1943.

החופה נערכה בבית הכנסת של שנחאי כדת משה וישראל. רב הקהילה השיא אותנו עם כתובה ועל פי כל כללי הטקס בנוכחות 200-300 אורחים. אחרי החופה חלק מהקהל באו אלי הביתה לכיבוד ולמסיבה. לאחר החתונה עברנו לגור בחדר גדול בבית דירות. ירח הדבש היה קצר. נסענו להאנג צ'או, שם יש אגם גדול שעליו אי ובו כמה מסעדות. ראינו שם שכיות חמדה של האמנות והמסורת הסיניות. מסביב לאגם היו הרים, באחד מההרים הייתה מערה, ובה חור שדרכו אפשר לראות את השמים. למטה היה ספסל אבן, וסיפור על פילוסוף סיני שנפטר בעודו יושב על הספסל ונשמתו עלתה השמימה דרך החור שבה. נתקלנו גם בצלבי קרס, שבסין הם סמל מיתולוגי-פולחני. היה לי כסף ויכולנו להרשות לעצמנו לנסוע ולבלות. נסענו למקום שנקרא קולינג. שכרתי שם וילה מפוארת שבשטחה עבר נחל קטן. העסקנו שם טבח מהשגרירות האנגלית, משרתת שניקתה את הבית וקולי (סבל). בשכנותנו הייתה הווילה של צ'אנג קאי צ'ק, נשיא סין

סיום המלחמה

בשנת 1945 הסתיימה המלחמה והאמריקאים נכנסו לשנחאי. ארבע שנים חייתי בעיר הזאת ועתה נפתחו לפני כל האפשרויות להמשך חיי. רוב היהודים שגרו העדיפו להגר לארה"ב. אני הייתי ציוני ובחרתי לעלות לארץ ישראל. עוד בילדותי הייתי חבר בארגונים ציוניים וחשבתי להגשים הלכה למעשה את אמונתי.

עם המקצוע, שרכשתי לי בינתיים, יכולתי גם להשתכר היטב.

לא עזבתי את שנחאי מיד לאחר תום המלחמה, אלא נשארתי בה עוד ארבע שנים. לאחר שהיפנים עזבו, חזר לשלטון צ'אן קאי צ'ק. הכלכלה עדיין לא התייצבה והשתוללה אינפלציה גבוהה.

המשכתי בעבודתי הרגילה כמימים ימימה ועשיתי עסקים בדולרים ובהב. בעסקים אלה קיבלתי עלי סיכון גדול, שכן המסחר בדולרים וזהב נאסר, ומי שנתפס עוסק היה צפוי לעונש מוות. סוחרים סיניים עשירים רבים שלמו בחייהם על כך. האינפלציה מצאה ביטוי בכל תחומי החיים. תורים ארוכים השתרכו, כדי להשיג מצרכי יסוד כמו שמן ומצרכים אחרים, ומי שלא עלה מבוקשו בידו, לא פעם שם נפשו בכפו. ספסרים רבים סחרו בשוק השחור ומי שנתפס הוצא להורג.

פעם בא אליי קפטן מאונייה אמריקאית והציע לי עשרים קילוגרם זהב לא מעובד, כדי שאמכור אותם. באותם ימים היה המסחר כרוך בסכנה רבה, כאמור, בגלל האינפלציה חל איסור לסחור בזהב. לקחתי דגימה מהזהב ופניתי להציע אותו לסינים. רציתי למכור לכל המרבה במחיר. בסופו של דבר הסכמתי עם סיני אחד שנפיק זהב טהור מזהב מעובד שניטמן בתוך גושי אדמה, והסכמנו על אחוזי הרווח שכל אחד מאתנו יקבל. נסעתי אליו בריקשה. הוא גר בבית קטן על הגג, וכדי להגיע אליו הייתי צריך לעבור מגג אחד.

60 הסינים התחילו לעבוד. יום שלם הם עבדו כדי להפריד בין האדמה לזהב. אני הרווחתי יפה מהעסקה.

באותה תקופה, שבה פחדו להחזיק זהב ודולרים, גדל הביקוש ליהלומים. הביאו יהלומים מהונג קונג והיה צריך לשלם תמורתם בדולרים. מיסטר זי טלפן אליי וביקש לראות אותי בדחיפות. הוא ביקש ממני לקנות לו עשרת אלפים דולר. הסתייגתי ואמרתי לו, שהעונש על כך הוא מוות, אך מיסטר זי לא השתכנע. הוא הזכיר לי, שכאשר אני הייתי במצוקה הוא עזר לי וסיכן את חייו ולכן עכשיו עלי לעזור לו. ניסיתי ושוב להתחמק ואמרתי לו, שאני ממתין להפלגה באונייה שמפליגה לארץ ישראל שנתקעה על שרטון, ובכל רגע עשויים להודיע לי על ההפלגה. התרתי בפניו שאם אקח את הכסף אני יכול לברוח אתו. "אתה רוצה לקחת ממני עשרת אלפים הדולרים - קח", אמר, והוא המשיך ללחוץ עלי ולא הייתה לי ברירה אלא להסכים. לקחתי את הכסף הסיני כדי לרכוש עשרת אלפים דולר.

באתי אליו עם הדולרים ועם אשתי. אשתי המתינה במרחק של רחוב אחד, כדי שתוכל לעזור לי אם המשטרה תתפוס אותי. כשבאתי אליו נתתי לו את הכסף, והוא השליך אותו אל מתחת למיטה.

"תספור את הכסף", אמרתי לו. "אתה ספרת - זה מספיק לי", ענה, ולא ספר את הדולרים.

עכבר שבוע עליתי על אונייה לארץ ישראל.

האם שנחאי בוערת?

סדרה סינית נועזת זוכה לפופולאריות גוברת. ניסיונות השלטונות לקצץ את כנפיה רק מגבירים את המשיכה אליה.

דרמה טלוויזיונית סינית, ובה מאהבות, יזמים תאבי בצע, מחירי דיור גבוהים וחברי מפלגה מושחתים, בוטלה החודש באזורים רבים במדינה העצומה. הסדרה, "מגורים צרים" שמה, מתרחשת בעיר בדיונית ששמה ז'יאנגז'ו, בת דמותה של שנחאי. היא מתמקדת בחייהן של שתי אחיות, שנהפכו לשפחות משכנתא ונאבקות נואשות לשלם את החשבונות. גוהייפינג ובעלה גרים בדירת חדר עלובה וניזונים מנודלס תעשייתיים. האיזיאו, האחיות הצעירה, מחליטה להיפטר למאהבת של בכיר מושחת כדי להתעשר ולעזור לאחותה. היא נפרדת מהחבר שלה ועוברת הפלה, שבעקבותיה אינה יכולה עוד להיכנס להיריון.

"מגורים צרים" הייתה ללהיט מאז עלתה לשידור ביולי שעבר. עיבוד לתיאטרון של הסדרה, ובו המאהב של האחיות הצעירה הוא חבר מפלגה, הוצג החודש ב"גראנד שנחאי תיאטר". הצנזורה, השולטת בכל אמצעי התקשורת הסינית, אישרה את העלאת ההצגה, אך בערוץ הנוער בבייג'ין בוטלה הסדרה אחרי עשרה פרקים בלבד. לנוכח הפופולריות הגואה שלה. לי ז'ינג שנג, מנהל מחלקת הדרמה של הרדיו, הטלוויזיה והקולנוע של המדינה, טען שהסדרה "ולגרית ומגונה". באתר של העיתון הרשמי "פיפס דיילי" צוטט באומרו ש"היא מקדמת

בדיחות גסות, מציגה בכירים מושחתים וסצנות מין כדי למשוך אליה צופים".

התוכנית, המבוססת על רומן שכתב ליו ליו, הייתה לשיחת הרשת בסין, בעיקר בקרב נשים צעירות המזדהות עם הקשיים של האחיות. לפי הדיווחים, היא מדגישה את מה שחשים בני הנוער הסינים, בין הרצון למותרות חומריות ובין צווי ההתנהגות המוסרית. בסקר של הפורטל הסיני sina.com 48% מ-12,600 מגיבים אמרו שההחלטה של האיזו להיות למאהבת כדי להתקדם בסולם הכלכלי הייתה נכונה.

"כל ניסיון לאסור את שידור הדרמה יתנקם ברשויות", אמר לסוכנות אי-פי לי דטונג, עורך לשעבר של עיתון המפלגה ואחד המתנגדים החריפים לצנזורה של התקשורת במדינתנו. "ככל שינסו לחנוק את זה, כך יגבר מספר האנשים שיתעניינו בזה". לאישור דבריו סיפר כי מנהל מחלקת הדרמה שדיבר בגנות הסדרה כבר נאלץ להתמודד עם קבוצה של מעריצים שהעלו לרשת תמונות המסגירות את חיי היוקרה והמותרות שלו.

גורלה של הסדרה אינו ברור. בינתיים כמה תחנות במדינה ממשיכות לשרד אותה, אבל על אחרות נאסר להתחיל לשרדה או להעלות שידורים חוזרים של פרקיה. ברשת יש שמועה שלפיה ימשיכו לשרד גרסה שנוקת מהתכנים שהממשלה חושבת שהם פוגעניים. בינתיים צפו יותר מ-1,000 אתרים סינים שמטרתם לאפשר הורדות לא חוקיות של הסדרה במקומות שאינה משודרת. דבר אחד ברור: המחלוקת רק

הגבירה את הדרישה לה.

יש לי חלום

עוד מחלוקת בטלוויזיה הסינית התעוררה בגרסה המקומית ל"כוכב נולד", ששמה "קדימה, מלאך אוריינטלי!". סי-אן-אן דיווחה באחרונה על לו ז'ינג, בת 20 משנחאי, שהייתה לסנסציה לאומית. היא נולדה לאם סינית ולאב אפרו-אמריקאי. האם הכירה את האב באוניברסיטה, אך הוא חזר לארצות הברית לפני שלו נולדה. מנחה התוכנית מכנה אותה בכינוי החיבה "נערת שוקולד", או "פנינה שחורה", התקשורת הסינית מוקסמת מצבעה ואילו באינטרנט יש הכותבים שהיא "לא הייתה אמורה להיוולד" ודורשים ש"תעוף כבר מסין".

השתתפותה העלתה אל פני השטח את היחס של המדינה לשאלות של גזע. בסין אומנם ישנן 56 קבוצות אתניות שונות, אך 90% מהאוכלוסייה הם בני קבוצה אתנית אחת, האן. אנשים בעלי מראה שונה בולט מאוד. אמה של לו הובאה ע"י ההפקה לשידור, כדי לספר לקהל הצופים שבתה היא ילדה טובה. הבת המשיכה בשגרת חייה, סיפרה האם, האזינה לזמרת האהובה עליה ביונסה והתאמנה לתחרות, עד שהודחה קצת לפני הגמר. ביום ההדחה אמרה לו לקהל בבית: "אני חושבת שאני ממש כמו שאר הבנות, חוץ מצבע עורי. אנחנו חולקות אותה במה ואותו חלום. עשיתי את המיטב, כך שמה שלא יקרה, אני יודעת שאמשיך לחלום".

על הקהילות היהודיות בסין

בעיר טיינזין הייתה קהילה יהודית לא גדולה. כ-500 משפחות יהודיות. הן היו בעלות עוצמה כלכלית וחברתית רבה ונוכחותן הורגשה היטב בעיר. משפחות אלה הגיעו לעיר מחארבין, כיוון שרצו להתקרב לשנחאי. שנחאי הייתה עיר הנמל החשובה ביותר בעולם המסחר, והיותה עורק מרכזי לייבוא וייצוא וכן גם עורק תחבורה חשוב בין המזרח למערב (יש לזכור כי מדובר בתקופה בה לא הייתה עדיין תעופה אזרחית מסודרת).

כשעלה המשטר החדש ברוסיה, הבינו מיד לאן נושבת הרוח. המעבר לסין אפשר ליהודים רבים לחזור ליהדותם וודאי לשיאיותיהם הציניות. בליבם היו כולם ציונים נלהבים. יהודי סין בכלל וקהילת חארבין בפרט, היו קהילות "יהודיות ומרתקות. מנהיגי הקהילה היו אנשים משכמם ומעלה. הגונים, מוכשרים, בעלי יוזמה ובעלי מחויבות אמיתית לקהילה. הם ידעו לשלב בין היותם אנשי עסקים מצליחים וחרוצים, לבין היותם יהודים וציונים נלהבים. חשו שותפות גורל עמוקה, והאמינו בכוחה של הצינות. היו ערבים זה לזה. במשך הזמן, הפכו לאוהבי ארץ-ישראל נלהבים שלא החמיצו דבר מן המתרחש בה.

בקהילות היהודיות שהיו פזורות בסין, מעולם לא היו פוגרומים והקהילה לא נפגעה ע"י השלטונות בשל יהדותה. כך המשיכו הקהילות היהודיות והתקיימו בסין במשך כ-65 שנה. (החל מראשית המאה ועד לשנות ה-60 המוקדמות). כשהן נושאות בגאווה את יהדותן וזוכות ליחס של כבוד מצד כול הקהילות האחרות, במיוחד הסינית. לאחר השתלטות הקומוניזם ועלייתו של מא טסה טונג לשלטון, האווירה השתנתה לחלוטין, הקהילה היהודית כולה התפזרה. רובה הגיעה לארץ-ישראל.

משנחאי ועד דטרויט, מגרמניה ועד אלסקה, איפה שלא תנחתו על הגלובוס, סביר מאוד להניח שתמצאו נציג של משפחת גרינברג. 17 הילדים של משה ודבורה התפזרו לכל חלקי הגלובוס על מנת להפיץ את היהדות בניכר. חזרה לארץ? נסו אותם כשיבוא המשיח.

אז עס קומט פון א קאץ, מאכט עס מיאו, אומר פתגם יידיש עתיק, "מה שנולד מחתול, עושה מיאו". בגרסה העברית: התפוח לא נופל רחוק מהעץ. לגרסאות בשאר השפות אתם מוזמנים לפנות אל 17 בני משפחת גרינברג, שיוכלו לתרגם לכם את הפתגם הזה לאנגלית, רוסית, גרמנית, אוקראינית, צרפתית ואפילו סינית. רק דבר אחד ספק אם יוכלו לעשות: להפגיש את כל המשפחה באותה המדינה. אפשר לקרוא לזה גורל, אם כי בני משפחת גרינברג יעדיפו כנראה את המילה ייעוד. בזה אחר זה עזבו ילדיהם של הרב משה ודבורה גרינברג את החממה בבני ברק ויצאו לבנות את ביתם בכל רחבי העולם, מה שהופך אותם ל"שלוחים", בלשון חב"ד. שלום (38) ואבריימי (29) התיישבו בשנחאי, ירושליק (47) ורחל (49) בטקסו, זושא (43) באוהיו, בתיה (40) בניו יורק, ברוך (30) בקליפורניה, שמוליק (33) בווינגטון סטייט, שניאור (35) במישיגן, יוסקה (44) באלסקה, חיה (37) באוקראינה, סטרני (32) בגרמניה ורבקה (36) בצרפת. ארבעת האחרים נפתלי (52) חיים (42) אסתר (46) וחווה (28) נותרו אומנם בישראל, אבל גם הם משמשים בפועל כשלוחים.

מבחינת כל אחד ואחת מהם, קשה עד בלתי אפשרי היה לחשוב על אופציה אחרת. את הדבקות במטרה והנכונות לוותר על החיים הנוחים הם ירשו מהאב משה, שקפא שבע שנים בכלא על מסירות נפש ומחנך את הילדים ברוסיה הקומוניסטית בשנות ה-50 וה-60, זאת התוצאה, מסביר שניאור ממישיגן. "זה מה שאלוקים נתן".

בחב"ד חשבו שהשתגעתי

ילדי משפחת גרינברג הפזורים ברחבי העולם הם רק חלק קטן ממערך בתי חב"ד שמפעילה החסידות. למעלה מ-4,000 שלוחים פזורים ברחבי תבל, מהמזרח הרחוק ועד דרום אמריקה. "כל אחד מהשלוחים האלה יוצא לשליחותו עם כרטיס בכיוון אחד",

אומר הרב יוסף אהרונוב, יו"ר צעירי חב"ד. "זוהי שליחות לכל החיים. כשמפנימים את הנקודה הזו, סיפורם של הגרינברגים מקבל משמעות חזקה אפילו יותר".

הסיפור של הכרטיס האחד של משפחת גרינברג מתחיל מטשקנט באוזבקיסטן, לשם נמלטו משה (82) גרינברג ודבורה (71) חזן עם משפחותיהם במהלך מלחמת העולם השנייה. "גרנו לא רחוק אחד מהשני", נזכרת דבורה, "אבל הייתי אז ילדה קטנה, בת שש, ולא ממש הכרנו".

לאחר המלחמה ביקש משה לעלות לישראל כדי שיוכל לשמור על יהדותו בגלוי. הוא חצה את הגבול לרומניה אבל נתפס ונשלח לשבע שנות גלות בסיביר. "הוא שוחרר אחרי שסטאלין מת, ואז התחתן עם אמה שלי", מספר שניאור. "שישה ילדים נולדו להם ברוסיה, וב-1966 הם עלו לישראל".

כבר מהשנים הראשונות לחייהם התרגלו בני משפחת גרינברג לא לראות זה את זה למשך תקופות ממושכות. "את אחי הגדול נפתלי לא ראיתי עד גיל שבע כי הוא היה אצל הרבי מלובביץ' בניו יורק", מספר שניאור. "ככה גם עם ירושליק. אבא היה נוסע לרבי כמעט בכל תקופת החגים, והתרגלנו שהוא לא היה בבית אלא אצל הרבי".

הראשונים לצאת לשליחות היו ישראל (עם אשתו חנה) ורחל (עם בעלה יוסף לברטוב) לטקסו. "הם פתחו את הדרך", מספר שניאור. "זאת הייתה רק שאלה של זמן עד שכל אחד מאיתנו ימצא כך את המקום שלו בחיים". אחריהם יצאו עוד שישה אחים לארה"ב. האח, הרב יוסף גרינברג, בחר דווקא באלסקה הקרירה והרחוקה. "רציתי מאוד מקום שאין שם כלום וצריך להתחיל מאפס", הוא מספר. "הגענו לראות את המקום בקיץ וזה היה מאוד נחמד, אז השתכנענו לנסוע. אח"כ הגיע החורף. אפילו בחב"ד חשבו שהשתגעתי".

ב-19 השנים האחרונות כבר התרגלו יוסקה, רעייתו אסתי וארבעת ילדיהם לכפור. "אנשים חושבים שזה הקוטב, שיש כאן רק דובים ושנחננו גרים באיגלו", הוא אומר. "לא יודעים שזה מקום מפותח ויש כאן מליון תושבים. הרבי אמר לנו שהשליחות המיוחדת היא לחמם את אלסקה ולהביא לשם יהדות. כשבאנו הייתה כאן חבורה קטנה של יהודים שומרי מסורת, היום יש קהילה גדולה ומשגשגת".

ואיך מתמודדים עם הכפור?

"מאוד קשה. בחנוכה אנחנו לפעמים עושים את ההדלקה בחוץ, וזה לא יאמן לראות איך

500 איש מכורבלים בחוץ. גם בסוכות יש לנו כאן כפור אימים, וניסינו כבר אלפי דרכים לחמם את הסוכה, לפני שנה היה שלג מוקדם והוא הגיע לעשרות סנטימטרים, אפילו לא ידענו אם אפשר לאכול בסוכה".

בינתיים, ולמרות שחשבו שהשתגע, כבר הקימה משפחת גרינברג באלסקה שלושה בתי חב"ד, ובשנים האחרונות נוצר קשר חם במיוחד בין הרב יוסף לבית מושלת המדינה, אחת, אולי שמעתם עליה, שרה פילין.

"כשהיא נבחרה כולם התקשרו אלינו". הוא מספר. "היא מאוד מכבדת את העם היהודי ומדברת בחיבה ובאהבה על א", אנחנו מאוד מיוודים. היא הגיעה לאזכרה של השליחים במומבאי והדליקה נר לזכרם, והגיעה גם בחנוכה להדליק נרות. הייתי אמור לנסוע איתה לארץ, אבל היא דחתה את הנסיעה. אני מאמין שהיא תגיע לישראל בקרוב".

בדיוק בקצה השני של העולם, בשנחאי שבסין, מתגוררים שלום ודיני גרינברג. "היינו זוג צעיר וחיפשנו מקום מעניין לשליחות, מקום מאתגר ושונה, שייתן לנו את ההרגשה שאנחנו עושים משהו שאף אחד אחר לא רוצה", מספר שלום. "כשהגענו היו כאן בערך 150 יהודים שרובם הגדול כלל לא הרגישו צורך בפעילות דתית, ולאט לאט התחלנו להתפתח. היום יש 2,000 יהודים, מתוכם 500 ישראלים, 500 אמריקאים ועוד כמה מאות יהודים מאירופה. אנחנו מטפלים בכלום". אומנם חמשת ילדיהם של שלום ודיני כבר התאקלמו ואף למדו סנינית ("הם המתורגמנים שלנו"), אבל בשלב מסוים התחילה הבדידות להעיק. בעיה? לא כשמדובר במשפחת גרינברג. שלום פשוט הביא את אחיו אבריימי לאזור. "כשניסיתי לשכנע אותו להגיע לכאן, הוא שאל למה?", מספר שלום. "קודם ענית שאתה מרגיש בודד מדי. ואח"כ אמרת שיש כאן גם יהודים שצריכים עוד שליח. זה מאוד הקל על החיים".

אבריימי ואשתו נחמי הצטרפו לפני שלוש שנים והתיישבו בפרבר בשם פודונג, מרחק כשעה נסיעה מהאח הגדול. "בהתחלה הסינים מאוד חששו מאיתנו", מספר שלום. "הם לא ידעו למה לצפות וחשבו שאנחנו כמו המיסיונרים הנוצריים כאן, אבל אחרי הרבה פגישות הם הבינו שאנחנו לא מתכוונים לגייס אותם. אז מצד אחד אנחנו לא חוקיים, ואין לנו שום ארגון רשמי או פעילות רשמית, אבל מצד שני יש לנו חופש פעולה".

השליחות היא בדם

האגף האירופי של אימפריית גרינברג מיוצג

ע" שלושה זוגות: רבקה ולוי אזימוב בפרבר הפריזאי נואי בצרפת, חיה ואברהם וולף באודסה, אוקראינה, וסטרני והרב בני וולף בהאנובר, גרמניה. "הילדים שלי לא מכירים את כל בני הדודים שלהם", מודה רבקה. "את כל אלה שגרים בגרמניה ובישראל כן. זה תלוי מתי נפגשים. אנחנו מנסים להכיר בניהם באמצעות תמונות, או שהילדים הגדולים נוסעים לכנס השליחים ופוגשים את האחיינים שלי. פעם בשנה אני נוסעת לאחותי בגרמניה".

האחות סטרני, היא אחת הצעירות במשפחת השליחים. "אני מספר 14 ברשימה", היא אומרת, "מאז שאני זוכרת את עצמי ידעתי שאני יוצאת לשליחות. זה כבר זורם בדם. בגלל שאנחנו הרבה אנשים, בלי עין הרע, בכל פעם שיש לנו שאלה באיזשהו תחום אני מתקשרת לאחד האחיים. בקיץ האחרון התינוק שלי שבר את הרגל ושכב בבית החולים שלושה שבועות, ומיד כל המשפחה התגייסה".

יותר ממאה נכדים כבר יש למשה ודבורה, ובשנים האחרונות הצטרף גם הדור השלישי למשימת השליחות. כך למשל חנה (21) ודב בער, ילדיהם של נפתלי ובתיה גרינברג מלוד. חנה הצטרפה לפעילות באודסה, ליד הדודה חיה. דב בער הרחיק לדטרויט, בשכנות לדוד שניאור. "מה שמויחד אצלנו

זה שחזרנו למקורות". מספרת חיה. "הסבא רבה שלי, זושא פרידמן, היה רב באודסה. כשהגענו לכאן וקיבלנו מהעירייה בית כנסת, התברר שזה בדיוק הבניין שסבא היה הרב בו. אנחנו מרגישים שהפריחה המחודשת של הקהילה כאן היא בזכות הדמעות שהם הזילו ומסירות הנפש שלהם בימים הקשים".

המרחק בין האחיים והבדידות בחלק מהמדינות הביאו גם להתפתחות טכנולוגית שמשמשת את כל שליחי חב"ד ברחבי העולם: בית ספר באינטרנט. היוזם הוא הגיס גדלי שם-טוב, שנשוי לבתיה גרינברג ואחראי על כל השלוחים ממקום מושבו בניו יורק. המבצע: חווי, בת הזקונים.

"זה נולד משיחות הטלפון בינינו, שכולם דיברו על כך שהם לא מצליחים להשיג לילדים חינוך כמו שצריך", היא מספרת, "החלטנו שאם אנחנו מקיימים שיחות וירטואליות, אפשר לפתוח בית ספר. זה התחיל עם שניים שלושה תלמידים בכיתה, שבכל פעם ההורים לימדו, והיום יש 600 ילדים, עם מורים מקצועיים. ברוך השם, ההצלחה מסחררת".

מבחינת האחיים, ההקרבה הגדולה ביותר היא המשפחה. המרחק הגדול ביניהם מונע קשר נורמאלי, והמפגש האחרון בין כל בני המשפחה התרחש בחתונה של הבת

הקטנה חווי לפני חמש שנים. "היה גם מפגש עם נכחות גבוהה לפני שנה, בחתונה של אחיינית שלי", מספרת רבקה. "יש חתונה של האחין שלי בקרום, בניו יורק, כך שכל האמריקאים יבואו ויפגשו שם עם עוד כמה אחים. חוץ מזה, אנחנו מאוד מעודכנים אחד בחיים של השני". "היום, בעידן האינטרנט, אנחנו יושבים על המסנג'ר ויכולים לתקשר ואפילו לראות אחד את השני", מוסיפה חיה. "אז נכון שרק שלוש פעמים בהיסטוריה נפגשנו כולם ביחד. אבל אנחנו משתדלים לשמור על קשר".

ואין לפעמים געגועים?

סטרני: "אנחנו כאן מאידיאלים, אבל כל הזמן מתגעגעים. אני לא חושבת שהייתי גרה פה אי פעם אם לא הייתי צריכה לעשות את התפקיד. המקום שלנו זה עם המשפחה. זה לא משנה כמה חברים וקשרים יש לך, תמיד תהיה כאן זר. הסיפוק זה הדבר היחיד שיש לנו. ראיתי את הקשיים של האחיים שלי, ועכשיו אני מבינה עד כמה זה קשה, אבל אנחנו עושים את זה בשמחה".

ואתם חושבים לחזור מתישהו לישראל?

"יש שתי אופציות שנעזוב: או כשהמשיח יבוא או כשהיהודי האחרון יעזוב כאן. כמו שאנחנו מכירים את היהודים, המשיח יבוא קודם".

בדרכי הידידות עם סין

ת. קאופמן

שנת הנמר

ב-14 בפברואר חגג העם הסיני את תחילת השנה החדשה, הפעם - שנת הנמר. ידדי סין בישראל שולחים לעם בסין ברכות לבביות. מי ייתן והשנה העומדת בפתח תהיה שנה של צמיחה לרפובליקה הסינית העממית, שנה של שלום ושל הצלחה.

מלגות לסטודנטים מסין

בפגישה המסורתית השנתית בישראל, של יוצאי סין ושל חברי אגודת הידידות ישראל-סין, התקיים טכס חלוקת המלגות ל-17 סטודנטים סיניים הלומדים בבתי ספר להשכלה גבוהה בישראל.

בין מקבלי המלגות 9 סטודנטים הלומדים בפקולטות הקשורות ליהדות. הם לומדים את ההיסטוריה של העם היהודי, שואה, הנאצי, הכחשת השואה, פילוסופיה של אנשי רוח יהודיים כמו הרמב"ם ואחד-העם, פילוסופיה יהודית בהשוואה לקונפוציוס, ספרות רוסית-יהודית, ציונות ועוד.

המלגות לסטודנטים הסיניים חולקו מקרן אגודת הידידות ישראל-סין, שגרירות סין בישראל, קרן על שם מישה כוגן וקרן על שם דני ברקוביץ'.

תערוכה בחרבין

ב-6 בינואר, בחרבין, בבניין בית הכנסת החדש לשעבר, בו מוצגת תערוכת קבע המוקדשת להיסטוריה של יהודי חרבין, התקיימה פתיחה חגיגית של תערוכת צילומים של אמני ישראל, ובה 180 צילומים שהוצגו על ידי 80 אומנים ישראלים.

בפתיחת התערוכה נכחו מושל פרובינציית הילוצ'יאן, ראש עיריית חרבין ושגריר ישראל בסין עמוס נדאי. בתערוכה נכח קהל רב, חברי האקדמיה למדעי החברה והמרכז לחקר ההיסטוריה של יהודי חרבין ובראשו הפרופסור צ'ווי.

התערוכה אורגנה על ידי האגודה לידידות ישראל-סין, איגוד יוצאי סין והמרכז לחקר ההיסטוריה של יהודי חרבין באקדמיה למדעי החברה של פרובינציית הילוצ'יאן. אוצרת התערוכה הייתה איריס אלחנני.

פרידה מיועצת שגרירות סין בישראל - גב' צ'ז'אן סיואן

בסוף חודש פברואר, היועצת הבכירה בשגרירות סין בישראל וממלאת מקום השגריר, גב' צ'ז'אן סיואן, שבה לארצה עם תום חמש שנים לשהותה בישראל.

גב' צ'ז'אן, שמרה על קשרים הדוקים עם אגודת הידידות ישראל-סין ועם איגוד יוצאי סין בישראל. בזכות אישיותה הלבבית והמיוחדת זכתה בקרב הקהילה הישראלית וכן בקרב יוצאי סין בישראל ליחס חם ואוהב. גב' צ'ז'אן, אשת תרבות, אישיות פתוחה וחמה. רבים ידידיה בישראל אשר העריכו אותה בזכות יחסה הידידותי לכל אחד שזכה לפגוש בה.

אנו שולחים לגב' צ'ז'אן איחולים לבניים והצלחה בעתיד בדרכה הדיפלומטית. אנו נפרדים בזאת מידידת אמת של ישראל ומאמינים שנפגוש בה שוב בסין או בישראל.

דרך צלחה, גב' צ'ז'אן! ידידה יקרה.

מפגשים עם תרבות סין בסופ"ש

במוזיאון וילפריד ישראל לאומנות ולידיעת המזרח

סדנת ציור דיו

עם האומנית יוג'ין פארק בין השעות: 10:00 - 13:00
יוג'ין פארק אומנית קוריאנית בוגרת תואר שני בציור דיו מסורתי
ומוזרני בקוריאנה, בוגרת האקדמיה לאומנות ולעיצוב בצלאל.

05.02.10

05.03.10

עלות: ₪ 60 (כולל חומרים). יש להירשם מראש.

הדרכה בתערוכות לקהל הרחב

תקיים בימי שישי בשעה: 12:00

12.02.10

12.03.10

09.04.10

ובימי שבת בשעות: 11:00 - 12:30

6.02.10

20.02.10

06.03.10

20.03.10

לסדרת ההרצאות, ולפעילות הסדנאות

ההרשמה מראש במזכירות המוזיאון. לפרטים: 04-9899566 - טל.

מספר המקומות מוגבל.

פסק: 04-9590860

דוא"ל: wilfrid@hazorea.org.il

אתר אינטרנט: www.wilfrid.org.il

במסגרת התערוכות:

יופי סמוי - ציור דיו סינים
עקבותיו של הרגע - ציורים ישראלים מציירים בדיו.

סידרת הרצאות: דאואיזם ואומנות

עם ענת שרייבר, אומנית ומוסמכת ברפואה סינית, זן שיאצו וצ'י
גונג מטעם lokai טוקיו, יפן.

הדאודיזם, זרם מרכזי בפילוסופיה הסינית, מציג את הכוח שמעבר
לדואליות, תפישה של עצמנו כבלתי נפרדים מהסביבה.

המפגשים יכללו התנסות בצ'י גונג, הרצאה והתייחסות לתערוכות
ציורי הדיו.

12.02.10 - הדאו שאינו ניתן לחלוקה - על מהות האחדות.

12.03.10 - השקט בעין הסערה - עקרון הניגודים.

09.04.10 - מאמץ ללא מאמץ.

המפגשים יתקיימו בין השעות: 10:00 - 12:00

עלות: ₪ 100 לכל הסדרה. יש להירשם מראש.

19.03.10 - הגן הסיני והיפני - כאומנות במרחב - עם גליה דור

הרצאה בשעה: 11:00.

גליה דור, מרצה ומדריכת סמינרים מטיילים בסין וביפן, דוקטורנטית
באוניברסיטת תל-אביב.

עלות: ₪ 35.

שיח גלריה בשעה: 11:00

29.01.10 - עם האוצרת ענת טורוביץ והאומנית דפנה דור.

19.02.10 - עם האוצרת שיר מלר 'יגוצ'י והאומנים דני זק ורות
כהן.

26.03.10 - עם האוצרת שיר מלר 'יגוצ'י והאומנים דן ריזינגר
ודורית רינגרט.

הסכם ערים, תאומות בין קריית חיים, (חיפה) והונגקיו, (שנחאי)

ינואר 2010

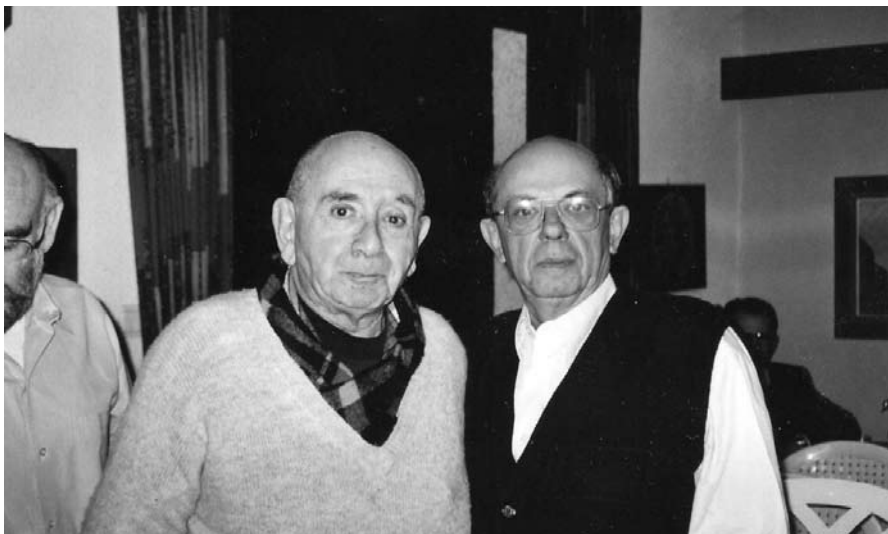

מימין לשמאל: צ'ן סייאן, מנהל מוזיאון אוהל משה בשנחאי,
רוני וינרמן וגב' אי מיי (מזכירות המוזיאון)

מר יו ביהוא ראש עיריית הונגקיו עם רוני וינרמן משתתפים בטקס
חתימת ההסכם על ערים תאומות בין קריית חיים והונגקיו

אבי ליכטיג ז"ל

אבי ליכטיג ז"ל ומרק גולדברג ז"ל

הספד לאבי ליכטיג

קשה להוסיף ז"ל אחרי השם אבי. ממש לא מושג עבורנו.

ידידנו, אבי היה חבר משפחה שלנו. בעלי מרק החשיב אותו כאחיו הצעיר.

שתי האימהות, ברטה ולובה, היו חברות טובות מילדותן בסין, ובהמשך חברות כאן, בארץ, עד פטירתן. מכיוון שאבי ומרק גדלו כבנים יחידים (לאבי היו אחים בחו"ל), הקשר ביניהם היה יותר מקשר של חברות גרידא, והיה ברבות השנים לקשר עמוק בין משפחותינו ושרה ואני שמחנו מאוד להצטרף ל"משפחת חרבין".

אבי ושרה הגיעו לחיפה ללימודים. ומאז, במשך יותר מ-40 שנים, שמחנו ביחד בשמחות ובכינו ביחד בעצב.

לפני 6 שנים, ארגנה שרה מסיבת הפתעה לאבי, לכבוד יום הולדתו ה-60. ההפתעה הייתה מוחלטת והשמחה של כולנו הרקיעה שחקים.

תמיד נזכור את אבי בגעגועים. את החיוך שלו, את רעיונותיו היצירתיים, את האהבה הרבה שהייתה לו לשרה, לילדים, את הגאווה בנכדים. את האמפטיה והידידות שלו לכל החברים והסובבים אותו.

יהא זכרו ברוך.
בידידות,

מירה גולדברג,

יונתן ושירה וכל המשפחה

אבינו,
אבי (אברהם),
יליד חרבין, בן למשפ' ליכטיג
הלך לעולמו בגיל 66
מתאבלים:
אשתו: שרה.
ילדיו: חגי וחגית.
רוני ואמיר.
גיל.
נכדיו: נועם, מאיה, איה.

בקהובאתר של איגוד יוצאי סין

- קישורים לאתרים אחרים באינטרנט.
- רשימת קברים בבית העלמין בחואן שאן בחרבין.
- פורום חיפוש קרובים.
- תמונות (חלקן נדירות, המפורסמות בפעם הראשונה).

www.jewsofchina.org

האתר כולל מידע רב בתחומים הבאים:

- סדר כרונולוגי של אירועים בסין בהם היו מעורבים חברי הקהילה.
- פרסומים ותמלילי נאומים מקונגרסים וכנסים.
- מידע חשוב ממחקרים וספרים.

מינה קרימצ'נסקי - מסע חי

ילדות מאוחרת במוקדאן

הגעתי עם דודתי לעיר מוקדאן. אחי ואבי נשארו בסינגטאו בביתו של דודי - אחיו של אבי. נותרתי לבדי עם דודתי. היא הייתה טרודה מאוד בענייני פרנסתנו. לא היה לה פנאי אליי. מצאתי את עצמי בודדה וזרה בקרב אוכלוסייה זרה לי לחלוטין. הכל סביבי היו סינים, יפניים וקוריאנים. לא יכולתי לקיים איתם שום תקשורת (למרות היותי ילדה, הרגשתי בהבדלי היחס כלפיהם. הקוריאניים היו אנשים צייתנים מאוד ונחשבו כאוכלוסייה נחותה יותר, ואילו היפנים התנהגו כאדונים לכל דבר). דודתי שכרה בית גדול בסגנון אירופאי מאדם טטארי, מלוכסן עיניים (אי אפשר היה לדעת האם הוא קוריאני או יפני). כדי להקים פנסיון היה עליה לשכור בית שיהיו בו כל השירותים הדרושים לאורחים אירופאים - לא היו בתים רבים כאלה.

לאחר שמצאה בית כזה נרתמה במרץ רב לעבודה. נותרתי לנפשי. הזרות אפפה אותי מכל עבר. התקשיתי להסתגל למקום כה שונה. הייתי בודדה מאוד. ללא חברת ילדים. ללא אימי, ללא אבי ואחי. דודתי הייתה עסוקה מאוד בענייני הפנסיון ואני, ימים ולילות הייתי לבדי... אלו היו שנים אומללות מאוד עבורי. הוחלט כי עלי ללכת לבית ספר סיני. איש כמובן, לא שאל לרצוני. ניסיתי ללכת לבית הספר המקומי, אך מצאתי את עצמי מוקפת בעשרות ילדים צהובי עור ומלוכסני עיניים הבוחנים אותי מכל עבר, כאילו הייתי יצור מכוכב לכת אחר שנחת בחצרם.

בתחילה, היינו רק שתי בנות אירופאיות בבית הספר כולו. אך כיוון שהתנאים בו היו קשים מנשוא, הוציאו הוריה של הילדה השנייה אותה משם. שוב נותרתי לבדי. לא יכולתי לשאת יותר את עיניהם הבוחנות של הילדים הסינים העוקבות אחרי לכל מקום. הם מעולם לא הציקו לי אך תחושת השונות הטרידה אותי. לא הבנתי את שפתם. היו שם בנות חמודות. רציתי מאוד להתחבר אליהן, אך לא ידעתי איך ליצור את הקשר. לא ידעתי לדבר בשפתן. הן התביישו ממני ולא רצו להיות שונות מחברותיהן. איש מאיתנו לא עשה את הצעד הראשון...

זכורה לי הדרך הארוכה שהייתי הולכת לבדי אל בית הספר וממנו. לא יכולתי לשאת זאת יותר. עם זאת הייתי ילדה צייתנית והמשכתי. באותו הזמן, ואני אז כבת 10, חליתי בשעלת. המחלה הייתה לי קשה. לא היו בידי כוחות כדי להתמודד איתה ולהבריא. סבלתי משיעול קשה. התקשיתי באכילה והייתי מקיאה מיד כל מה שבא אל פי. רזיתי מאוד. מצד שני היוותה המחלה תירוץ טוב עבורי.

הצלה של ממש. הודות לה, הפסקתי ללכת לבית הספר...

שוב הייתי לבדי, ללא חברים וחברות בני גילי, וללא משפחה. לא הייתה לי שפה ולא היה לנו כסף. לבית הספר האמריקאי לא היו מקבלים אותי, כיוון שתנאי הקבלה שם היו קשים. הקהילה האמריקאית במקום הייתה סגורה מאוד ולא הייתה מעוניינת לפתוח את שערי בית ספרה לבני קהילות אחרות.

אלה היו ימי ילדותי הקשים ביותר. אין די מילים כדי לתאר את כאבה של הבדידות (במיוחד כאשר מדובר בילדה קטנה). מאמא לא שמעתי דבר. לא ידעתי האם תבוא ומתי. אני זוכרת, ששמעתי פעם שיחה בין אבי לדודתי. אבי אמר:

"עלי לדאוג להביא את קטיה (זה היה שמה של אימי) והילדים". ודודתי ענתה לו: "חכה! חכה! אין לך עדיין מקום לגור בו. עוד לא החלטתי איפה תחיה".

מאז לא שמעתי דבר על אמא ולא על האפשרות שתבוא ותצטרף אלינו. בליבי חשבתי כי עלי להיות סבלנית וכי המבוגרים בוודאי דואגים לעניין.

כעבור שנה, החליטה דודתי כי יש להחליף את הבית, כיוון שהפך להיות צפוף מדי. היא החלה לחפש בית גדול יותר. לבסוף מצאה בית בין שתי קומות. בקומה התחתונה היו חדר האורחים, המטבח, חדר האוכל והשירותים. בקומה העליונה היו חדרי המגורים. (כיוון שהחליפה את המחצלות המקוריות שהיו פרושות על הרצפה - ושמה במקומן כיסוי לינוליאום, האורחים לא נדרשו לחלוץ את נעליהם מיד עם כניסתם הביתה). מן הכניסה עלו למעין במה אשר בה היה חדר האורחים. למטה היו חדר האמבטיה והמטבח. החדרים היו מופרדים זה מזה באמצעות פרגודים עשויים מעץ עדין ודק. כאשר היו מנקים את הבית, היו פותחים את כל הפרגודים, וכך היה נוצר חלל אחד גדול. ומשסיימו לנקות, היו סוגרים שוב את הפרגודים, ונוצרה החלוקה בין החדרים. אולי כתוצאה ממבנה הבתים המיוחד שלהם, היפנים מקפידים מאוד על תרבות השקט. אסור בשום פנים ואופן להפריע לאנשים סביבך.

בכל מה שנוגע לקיומי הפיזי, דאגה דודתי לכל. לא חסר לי דבר, אלא שהיא לא הבינה את צרכי הרגשיים. הייתי עדיין ילדה קטנה הזקוקה מאוד לחום ולאהבה. יחסה אלי היה כאל אדם מבוגר. אימי חסרה לי מאוד. הגעועים אליה לא הרפו ממני. הרגשתי בודדה, מסוגרת בעולמי, מבודדת מסביבתי. לא היה לי כל קשר רגשי אנושי. תחושתי

הייתה כשל ילדה נטושה רגשית. אין לי ספק כי מלחמת הקיום, של דודתי, לבדה, וכן גם חוסר ניסיונה בגידול ילדים, גרמו לכך שהתקשתה להעניק לי את מה שהייתי זקוקה לו יותר מכל - חום ואהבה. בעיניה החשוב ביותר היה החינוך למשמעת. על הילד היה להיות צייתן וממושמע.

השיעול הכבד לא הרפה ממני. התקשיתי לשוב לאינתי. דודתי החלה להיות מטרדת מכך שאינני לומדת, שהרי בהיותי ברוסיה התחלתי כבר ללכת לבית הספר ואפילו הספקתי ללמוד לקרוא ברוסית. על מנת שלא אשכח את השפה, דאגה להביא לי ספרים ברוסית. לא כל ספר שהביאה לי היה מתאים לגילי. רבים מהם לא הבנתי כלל. זה הפך לסיט עבורי. לשבת ולקרוא במשך שעות, ספרים שאינני מבינה...

לפתע הופיעה בביתנו ילדה קוראנית. שמה היה: קים. היא לא דיברה, אך על פניה היה פרוש חיוך רחב. חיוך של ילדה טובת לב. היא לקחה אותי בידה, ובלי מילים הובילה אותי לביתה, שהיה קרוב מאוד לביתנו. זה היה בשבילי בבחינת קרן אור באפילה. מתוך הבדידות והעצב הגדול, מבקיעה פתאום קרן אור של חסד ותקווה. הילדה הזאת - שלקחה אותי בידה - החזירה אותי אל חברת בני האדם. תקווה חדשה התגנבה אל ליבי - הנה יש לי חברה והיא אפילו מזמינה אותי לביתה!!

קים הייתה בת יחידה. היא הציגה אותי בפני אימה, שהייתה אישה חביבה מאוד והאירה לי פנים. הופתעתי לגלות שאדם מבוגר יכול להתייחס בחביבות ובהתחשבות כזו אל ילד. זאת הייתה תשומת לב שלא הייתי רגילה אליה (ובסביבה בה התרגלתי לחיות, המבוגרים נהגו להסתכל על הילדים מגבוה. איש לא התייחס אל ילד כאל בן-אדם). לפתע נתקלתי ביחס שונה. קים ואימה הראו לי את ביתן, שהיה בנוי בדיוק כמו ביתנו. אני זוכרת שהייתה שם דלת אחורית שנפתחה אל החצר. יצאתי דרכה וראיתי ערימה של פירות יער שחורים שגודלם כגודלן של פנינים. הפירות היו מתוקים מתוקים. והנה אני רואה, אנשים העומדים בחצר ועושים מהם יין. נזכרתי בפירות היער שנהגנו ללקט ברוסיה. זיכרונות הבית והילדות שבו אלי...

התיידדתי מאוד עם הילדה הזאת, קים. היא הפכה להיות כל עולמי. יום אחד החלטתי - ביזומתי - ללכת לבקרה. רצתי קיצרת נשימה את המרחק הקצר מביתנו לביתה. הייתי נלהבת לפגוש שוב את חברתי החדשה ואת אימה. כאשר דפקתי בדלת והיא נפתחה, הרגשתי שכולם במבוכה רבה. היו

והלך... כשחזרתי הביתה, סיפרתי על כך לדודתי. היא נבהלה מאוד מן הסיפור. הבינה, כנראה, כמה חשופה אני לסכנות החיים, ועד כמה אינני מוכנה כלל למה שהחיים עלולים להביא עליי. ראיתי את הבהלה העמוקה בעיניה. היא התחילה להסביר לי מה אסור לי בשום אופן לעשות, ובעיקר הזהירה אותי בתקיפות רבה, כי לעולם לעולם לא אלך עם גבר זר שיציע לי מתנות. טון דיבורה והבהלה בעיניה שכנעו אותי. אזהרתה חדרה עמוק לתודעתי. כעבור חצי שנה, בעלה של דודתי חלה. העול שנפל על כתפיה גדל. עתה היה עליה לדאוג לצרכי הפנסיון, לי ולבעלה החולה. לא היה בסביבה בית חולים, והיא נאלצה לטפל בו לבדה. כעבור מספר חודשים נפטר. ולפתע, בשורה טובה! אחי מגיע! מישהו נסע לעיר שלנו ואבי ביקש ממנו שייקח איתו את אחי. שמחתי מאוד. אומנם אחי צעיר ממני בשנתיים אך שוב לא אהיה לבדי...

על מנת לטפל בתינוקות. דווקא הן הבינו את גודל בדידותי ומצוקתי והתייחסו אלי ברגישות ובחיבה. בהיותי כבת 10, קרה לי מקרה שזעזע מאוד את דודתי. אולי זאת הייתה פגישה הראשונה עם עובדות החיים: זה היה בראשית האביב, היה מזג אוויר יפה ונעים היה לטייל בחוץ. יצאתי לי לטייל לבדי, נשמתי עמוקות את האוויר הצח, ריחות של פריחה עמדו באוויר, לחיי האדמו, כנראה שנראיתי יפה ובוגרת מכפי גילי. לפתע, הופיע מולי גבר יפני צעיר, עצר אותי והתחיל לדבר אליי בעדינות רבה. סיפר לי שיש לו בבית קימונו יפה. ושאל אותי אני רוצה לראותו. "בוודאי!" קפצתי מיד בשמחה. הייתי כה צמאה לתשומת לב, לצעצועים, לדברים יפים. עמדנו זה מול זה. הוא נדהם מתגובתי הנלהבת. אך כנראה התלבט עם עצמו, נתקף בבהלה שהרי היה ברור כי אני ילדה קטנה עדיין. "נו, בוא בוא!" האצתי בו בהתלהבות. לפתע נרתע. כנראה שהתחרט. הבנתי זאת ממראה עיניו. הביט בי והסתובב. כול אחד מאיתנו פנה לדרכנו

שם: הילדה, אימה ואביה. האב הגיב בכעס רב כאשר ראה אותי. הילדה ואימה החווירו. הרגשתי שעשיתי טעות איומה, מעשה שלא יעשה. בדיעבד, הסתבר לי כי זה היה צעד מאוד לא מקובל - להופיע בביתו של אדם מבלי שהזמנת איליו. בעיניהם זו הייתה גסות רוח. למרות שלא הבנתי את מה שדברו ביניהם (בקוראנית), הבנתי מיד שיותר לא אוכל לבוא לשם. עוד דלת נסגרה בפני. גם הידידות הזו שהייתה כה יקרה לי - אבדה. שוב נותרתי לבדי... חייתי ללא חברה, חיי היו עצובים וריקים. קשה לתאר במילים עד כמה בידוד חברתי הוא קשה לכל אדם, לא כל שכן לילדה קטנה. דודתי התחנתה באמצעות שידוך ובעלה בא לחיות איתנו. היא המשיכה לדאוג לכל מחסורי, אך כאמור, לא היה לאל ידה לתת לי את מה שכה נזקקתי לו - אהבה ותשומת לב... מידי פעם זכיתי לליטוף, למעט תשומת לב, אך זה בא לי דווקא מנשים סיניות שנלקחו

יוצאי שניחאי-בית-פונבה - 22 בפברואר 2010

נאמים במפגש

פרופ' אלכס כצנלסון

גב' רות שני

רוני וינרמן

דביר בר-גל

המעבר לטיינזין

המעבר לטיינזין שינה את חיי עולם חדש נפתח בפני. תמה ילדותי העצובה והחלו ימי נעורי. הייתי כבת 12 כאשר הגענו לעיר. אהבתי אותה מן הרגע הראשון.

אאבכל מקום שעליו נחה העין, שררו אסטיקה, סדר וניקיון. העיר נחלקה לרבעים אירופאים שונים: רובע גרמני, רובע רוסי, אנגלי, צרפתי, איטלקי, יפני (ואף לצבא האמריקאי היה מקום מיוחד - מחנה גדול שבו שהו החיילים). כול קהילה הקימה לעצמה את הרובע שלה וחיה בתוכו. אנחנו גרנו ברובע האנגלי. זאת הייתה כעין "אנגליה הקטנה" בלב סין. הבתים היו בנויים כבתים אנגלים טיפוסיים. היו גם בתי ספר אנגליים, מועדונים, פארקים יפים, הכול. (לאנגלים הייתה עליונות מוחלטת. הם שלטו בכיפה. השפה האנגלית והתרבות האנגלית היו הדומיננטיים בעיר).

הרבה יהודים הגיעו לעיר ופתחו בה בית ספר לילדיהם. כך עשו גם כול שאר הקהילות. בטיינזין, היה עלינו, לראשונה, ללכת לבית הספר. לא ידעתי מילה באנגלית. אפילו לא אות. היה עלי להמתין עד שאלמד את אותיות האל-ב' האנגליות. הוחלט שאלמד אצל אישה, ידידה, שהתגוררה אצלנו בפנסיון ושכן זוגה היה אמריקאי. היא ביקשה ממנו שיכתוב למעני את האותיות האנגליות. הוא כתב אותן וגם הסביר לי איך יש לבטא כול אות. אלא, שהיא איש כה עצבני, עד שסירבתי להמשיך וללמוד איתו. כעבור זמן קצר, מצאנו מישהי אחרת שתלמד אותי והיא השלימה את המלאכה. עתה הייתי מוכנה ללימודים. התקבלתי לבית הספר (בית הספר היהודי היה עדיין בחיתוליו).

לבית הספר הזה הלכו כולם, ילדים עשירים וילדי עניים וכמו כן גם ילדים מקהילות אחרות שנתרו ללא מסגרת בית ספרית. הגישה, לגבי קבלת הילדים לבית הספר הייתה הומאנית מאוד. גם אלה שלא יכלו לשלם את שכר הלימוד היתקבלו.

צוות המורים היה אנגלי. כול המורים נבחרו בקפידה רבה. בבית הספר הזה פגשתי לראשונה ילדה שהפכה להיות חברתי הטובה ביותר, חברה לכל החיים. שמה היה קתרין, כשמה של אימי קטיה. הייתי בת 12. אביה של הילדה היה נתן אנגלי, פורטוגזי במוצאו. אימה של הילדה הייתה סינית. קתרין הייתה ילדה נאה ומחונכת, עדינה מאוד. גם היא התייתמה מאימה ובמשפחה נותרו שלושה בנים ושתי בנות שחיו עם אביהן. אנגלית הייתה השפה המקובלת בביתם. אביה של קתרין, שימש לפני המלחמה כאיש מכס (אנגליה נהגה לשלוח לסין בחורים צעירים, לא נשואים שימשו כנשוי מכס). כשהגיע לסין פגש את אימה, נערה סינית יפהפייה, קנה אותה ונישא לה. נולדו להם חמישה ילדים. מאוחר

יותר נפטרה האם ממחלת השחפת.

קתרין הייתה הילדה הראשונה שפגשתי בסין והייתה לרוח. התיידדנו מאוד. הידידות איתי הקלה עליה את המפגש עם החברה האירופאית בעיר. לכול מסיבה שהלכתי הייתי לוקחת אותה איתי.

(אחיה הצעיר, שמו היה אוברי גרנדן, הפך לחברו הטוב של אחי ראם. מאוחר יותר צמח לבחור גבוה ונאה, אך לא מצא את מקומו בשום קהילה. לא היה בידו די כסף כדי להירשם ללימודים, וכך הצטרף לבסוף ל"צבא הישע" - צבא שכירי החרב הצרפתיים. נעלם לשנים ארוכות ורק לאחר המלחמה נפגש שוב עם משפחתי באנגליה).

לאביה של קתרין חברתי, לא הייתה אפשרות כלכלית לממן את לימודיה, היא התקבלה, לכן, לבית הספר היהודי, ממש כמו ילדים אחרים שלא היו יהודים.

הקשר בין קהילה הסינית המקומית לבין האירופאים, שחיו בעיר, היה מועט. היה "קומפרדור" כעין מקש, תפקידו היה לקשר בין האירופאים, בעלי הסחורות השונות, לבין הסינים, אנשי השוק המקומי. הקשרים התמקדו רק בעסקים. בין המשפחות הסיניות והאירופאיות, לא היו קשרי ידידות. ואם התקיים קשר כלשהו, הקפידו מאוד לשמור על כללי האתיקה.

זודתי ואבי שכרו במשותף בית גדול והשכירו בו חדרים לדיירים השונים. שוב חיינו בתוך פנסיון. לאבי הוקצתה פינה בה היה מתקן ומשפץ פסנתרים. היה מרבה לנסוע לצרכי עבודתו לכול מקום שאליו נקרא. לעיתים, היה נוסע כדי לנגן באופן מיוחד לפי הזמנת האנשים. בבארים או במסיבות לכבוד חג המולד. כך הרוויח את לחמו. הוא העסיק עוד שני סינים. האחד היה עושה את הפוליסטורה (לאחר שאבי סיים את שיפוץ הפסנתר), והשני היה מותח במיומנות רבה את המיתרים וכורך אותם במקומם.

לאבי הייתה שמיעה אבסולוטית. אין זה פשוט להתאים באופן מדויק את המיתר החסר בפסנתר. מקצועו שימש לו בוודאי קרש הצלה והיה יכול למצוא את פרנסתו בכול מקום אליו הגיע.

חיי השתנו לטובה. גם הסביבה בה חייתי השתנתה. אך למרות השינוי הגדול נותרתי סגורה וביישנית.

אט אט החל הקרח שהיה מונח על לוח ליבי להפשיר... עברו עוד שנים רבות עד שנמס לחלוטין.

חייתי בין אירופאים והרגשתי הרבה פחות שונה וזרה (כך גם הבנתי יותר את עומקה של הזרות בה חייתי לפני כן במקוואן). הייתי כולי תקווה כי הנה החלה תקופה שונה וטובה יותר בחיי. סוף סוף מצאתי את מקומי בעולם. הנה אני נושמת

אוויר צח. כול מה שסביבי מתאים לי.

התלמידה שסייעה לי בלימוד השפה האנגלית, לא ידעה שפה אחרת. כך שמצאנו את עצמנו מדברות באנגלית בלבד. מצאנו חוברות שונות ובהן שפע של סיפורי אהבה. שקענו לתוך סיפורים אלה. (זה קידם אותי מאוד בלימוד השפה, והיא השתפרה מאוד).

כאשר אנחנו הגענו לטיינזין היה עדיין סתיו. החורף שבא בעקבותיו היה חורף קשה במיוחד. אך דווקא עם בוא הקיץ התחלנו אחי ראם ואני לסבול מדלקות שקדים חוזרות ונשנות. חומנו עלה. לא הייתה עדיין אנטיביוטיקה. נאלצתי להישאר בבית ימים רבים והפסדתי הרבה ימי לימוד. הרופא אמר כי אנו שנינו מבוגרים מספיק כדי לעבור ניתוח לכריתת השקדים. הוסבר לנו כי ניתוח כזה חשוב מאוד למען בריאותנו בעתיד. גרנו ברובע האנגלי של העיר ואילו בית החולים היה ברובע הגרמני (הרופאים אף הם היו גרמנים ברובם).

רק ערב לפני כן נאמר לנו שאנחנו עומדים לעבור ניתוח. למחרת שאלתי את אבא:

"איך אפשר? מה יעשו לנו?"

אבא ענה: "לא חשוב איך עושים את זה. לא תרגישו כלום אבל תקבלו הרבה גלידה!"

שמחננו מאוד. למחרת, אבא לקח את שנינו על ריקשה ונסענו לבית-החולים. כאשר הגענו, אבא הלך. התעוררנו לאחר הניתוח עם כאב נורא בגרון, אבל ההבטחה קוימה. האח הסיני הביא לנו גלידה.

אף אחד מאיתנו לא רצה בה. כל-כך קשים היו הכאבים...

למחרת אבא בא ואסף אותנו הביתה. שוב בריקשה. איש לא היה בבית בבואנו. אבי הלך לעיסוקיו ואנחנו הלכנו לישון. לא הבנתי מדוע דודתי לא חיכתה לנו. איפה היא? נרדמנו. התעוררנו עם כניסתה של דודתי הביתה. כשראתה את מצבנו מיד נכנסה לפעילות האופיינית לה ושלחה הוראות לכול עבר: להחליף מיד את המצעים, לגרר מי מלת, להתחיל לשתות. היכן הייתה?

הסתבר כי, מכיוון שדודתי הייתה מיילדת במקצועה, מדי פעם הייתה נקראת לסייע בלידה. כך היה גם הפעם. אלא שהלידה התעכבה ונמשכה במשך כל הלילה ועד הבוקר שלמחרת. והנה, סוף סוף, היא בבית. ואנו הרגשנו מטופלים כיאות. זה היה מאוד אופייני לה. תמיד מתפקדת למופת ולוקחת על עצמה את מלוא האחריות. לא ניגשה ללטף את ראשו או לומר מילת עידוד, אך דאגה שכול מה שצריך להיעשות ייעשה.

המשרת הסיני הכין לנו מרק קר ושם בו את כול אבות המזון. החלמנו מן הניתוח. לאחי הניתוח אומנם עזר ודלקות השקדים פסקו. לי הדלקות חזרו שוב ושוב ללא הועיל...

אודיסאה של יהודי מאודסה ברוסיה הסובייטית

מיכאיל רינסקי / מרוסית יהודית סנדל

מתוך אתר של "שורשי הגניאולוגיה הרוסית":
"מיכלס ולדימיר אנדרייביץ' (וולף יזראליביץ'), 1892 (אודסה) - 1940... איש מודיעין סובייטי... עבד בעיתון "איזבסטיה", כעוזר בחיל אספקה מטעם משרד החוץ. שותף לטיסת בכורה מוסקבה-פקין, מחבר הספר "מהקרמלין עד החומה הסינית", הוצאה שניה של הספר 'צאה לאור עם דברי הקדמה של מ. גורקי. בשנים 1936-38 שימש כנציג ה.ס.ו.ס.ו בדנציג ובד בבד היה פעיל במחלקת המודיעין של הצבא האדום. בעקבות אישום שווא נורה ב-3 לפברואר 1940. טוהר בשנת 1956..."
אין בכך משום תיאור מלא לחייו של אדם לא שיגרתי, אשר שיקף מאורעות סוערים לאורך ארבעים שנות ההיסטוריה הראשונות של המאה ה-20.
משפחת מיכלס התגוררה באודסה. ראש

ולדימיר מיכלס - סטודנט

המשפחה ישראל אברמוביץ' מיכלס החל לעבוד כמוכר בחנות נעליים ברחוב רישליבסקי, אחד הרחובות המרכזיים באודסה. הוא נישא לקיילה, בתו של אהרון גלזמן ממשפחה מכובדת וידועה ועם הזמן הפך לבעליה של חנות הנעליים בה החל את דרכו. המשפחה הייתה מרובת ילדים. שני בנים: הבכור פיודור והצעיר ולדימיר אשר נולד ב-1892. שלוש בנות: אולגה, מריה

ומינה - הצעירה, אשר נולדה ב-1897. לאחר מותו בטרם עת של בעלה, נאלצה קיילה אהרונבנה מיכלס לנהל את החנות ולגדל את הילדים. בעזרת משפחת גלזמן עברה לדירה ברחוב פוליצייסקי, אחד הרחובות המרכזיים באודסה לדירה בת חמישה חדרים בקומה שניה, ובראשונה - חנות הנעליים. כל הילדים קיבלו השכלה התואמת את התקופה: ולדימיר סיים בית ספר טכני ליצור קמח, מריה - בית ספר לרפואה, מינה - בית ספר תיכון.
פיודור הבכור הפך עם הזמן לידיה הימנית של אמו בכל הנוגע לעסקי נעליים. אולגה נישאה לפרופסור לכלכלה סימון אבליאני ממשפחה ידועה באודסה אשר שורשיה בגרוזיה.

ולדימיר מיכלס וידידו ולדימיר דניסביץ', חיילי צבא הצאר

ב-1913 גויס ולדימיר לצבא ולחם לאורך כל מלחמת העולם הראשונה. ב-1918 הצטרף למפלגה הבולשביקית, עבד בעיתונות שיצאה לאור בחזית ועם הזמן הפך לכתב של העיתון "איזבסטיה". בשנים 1919-1920 ולדימיר מיכלס, או על פי המסמכים הסובייטים - ולדימיר אנדרייביץ' מיכלס, - עבד בשורות הצבא האדום ביקטרינוסלב (דניפטרובסק) ובקייב. מעבודתו זו נשמר מאמר ובו תיאור של תיגרה עם כנוספית

שודדים שארעה באחת משליחותיו, ובה כמעט ונהרג אך ניצל הודות לפלוגה של הצבא האדום שהגיעה בזמן. על פועלו זה קיבל שי סמלי - שעון. יחד עם זאת המשיך מיכלס את עבודתו בעיתון "איזבסטיה".

מיכלס לא יכול היה שלא להיות ער לפוגרומים שבוצעו על ידי כנוספיות שונות. הוא לא יכול היה להביט מהצד על הנעשה בבני עמו. יתרה מכך, בהיותו חבר בשורות הבולשביקים, התנגד ל"קו המפלגתי", ותמך בעמדתה של אמו, כאשר אחותו מינה החליטה להינשא לרוסי, חייל בצבא הצאר, אשר הגיע לאודסה לרפא פצעים שנגרמו לו בחזית. בעניין זה יש לציין ש-ו. מיכלס ימשיך ויתערב שוב ושוב בגורלה של אחותו. עם כניסת הבולשביקים לאודסה, האח הבכור פיודור, שעבד כמוכר בחנותה של אמו, ברח לרומניה ומאז אבדו עקבותיו. ולדימיר נותר הגבר היחיד במשפחה והעניק חסות לאמו ולאחיותיו.

ב-1916 אנטולי ניקוליביץ' זברב, נצר למשפחת איכרים עשירה, הגיע לאחר אשפוז בבית חולים לאודסה, והתאהב ביהודיה הצעירה מינה. אנטולי החל ללחוץ לנישואין, אך קיילה אהרונבנה, אמה של מינה, התנגדה בכל תוקף לנישואין כשהיא נשענת על אי שוויון חברתי. בכל מקרה, על פי חוקי הצאר, למטרת הנישואין היה צורך באישור מיוחד מחצר המלוכה להמרת דתה של מינה מיכלס מיהודיה לפרבוסלבית. אנטולי שלח בקשה מיוחדת לחצר המלוכה, אך באותו זמן הקיסרית אלכסנדרה פיודורובנה רומנובה הייתה נתונה במאסר בית. מאחר ולא התקבלה תשובה, נסע אנטולי עם מינה לפטרוזבודסק, שם שהו שלושה חודשים. הימים הראשונים היו מאושרים, עד אשר מינה, שהייתה רגילה לרמת חיים

אנטולי עם בתו ונכדתו

מינה

הענקית של הגרף קרובי משפחתו הארמנית ומשפחה של חייל מהצבא האדום, אשר שרת בשגרירות הסובייטית בסין ונורה על ידי הסינים בזמן המהומות על מוסדות סובייטים בסוף שנות העשרים. באותה תקופה, נחשבו תנאי המגורים לטובים למדי, כאשר הדיירים שומרים בקנאות על ניקיון במיוחד בחדרי השירותים.

ב-1922 נולד למריה ולולדימיר בן - פיודור. שמחה נוספת: ולדימיר מיכלס התמנה למנהל המחלקה למידע בעיתון "איזבסטייה". תוך שאיפה להוכיח את עצמו בתפקיד זה רם, נרשם לאוניברסיטת מוסקבה, אך כעבור מספר שנים נאלץ לנטוש את לימודיו: עומס העבודה עלה על גדותיו. הוכחה חותכת על גודל סמכותו הוא מאמר שכתב "ליד קברו של לנין בגורקה", ואשר פורסם ב"איזבסטייה" בסוף ינואר 1924. מאמרים מסוג זה באותה תקופה יכלו להיכתב רק על ידי בודדים.

ב-1925, שני עיתונאים - (רוזנבלט מ"פרבדה" ומיכלס מ"איזבסטייה") זכו להשתתף בטיסת בכורה מוסקבה-סין. פרויקט הטיסה עובד עד לפרטיו הקטנים ביותר על ידי הטייס הרוסי הוותיק, המהנדס ח.נ. סלבורוסוב.

ב-1919 נקרא ולדימיר מיכלס לעבודה במוסקבה כחבר בוועדה מיוחדת. על אופיה של עבודתו באותן השנים הקשות אין מידע. על פי זיכרונותיה של בתו, נטליה

ולדימיר מיכלס עם רעייתו מריה

ולדימירובנה רוזמן, מיכלס הכיר באופן אישי את לנין, והשתתף בכנסים מפלגתיים. יחד עם זאת לא פסק מלפרסם מאמרים. במהדורה השלישית של כתבי לנין, קיים רישום המתייחס לכתבה של ו.א. מיכלס ב"איזבסטייה" אשר בעקבותיו ניתנה הוראה לבדוק את עובדות הכתבה אודות בזיזת מטענים ולהביא את האשמים לדין.

ו. מיכלס קיבל דירה בת שלושה חדרים במרכז מוסקבה, שהייתה בעבר דירתו המפוארת של הגרף הארמני סרקיסוב, אשר ברח מהבולשביקים לפריס. כמו כן, הצליח ולדימיר לקבל בנוסף לדירת שלושת החדרים עוד חדר בגודל 18 מ"ר באותה דירה ולשכן שם בהתחלה את אמו קיילה ואחותו מריה, ובשנת 1924 את מינה עם בתה אולגה. די צפוף לארבעתם בחדר ששימש לעישון עבור הגרף, וכאשר התחילה אוליה את לימודיה בבית הספר, היה עליה ללמוד בחדר אחסון הסמוך למטבח המשותף. חוץ ממשפחת מיכלס התגוררו בדירה

גבוהה המעניקה לה כל דבר שליבה חפץ, נתקלה במחסור מזומנים מאחר והכנסתו של החייל לשעבר לא עמדה בדרישותיה. לאחר ריב מר שבה מינה לאודסה לאמה. זכר נסע אחריה. באותו זמן, כבש הצבא האדום את אודסה מהרוסים הלבנים. לאנטולי לא נותר מוצא, אלא לפנות לאחיה של מינה, הבולשביק ולדימיר, עם בקשה לעבור גיור. בדרך זו, קיווה שיזכה לקבל הסכמה לנישואיו עם מינה, אשר באותו זמן כבר ציפתה ללידה. הוא סרב להצטרף לשורות הצבא האדום, בגלל פציעותיו בחזית.

ולדימיר מיכלס, שהגיע מיקטירינוסלב, זעם על "התנהגותה המבישה" של אחותו, ובהסתמכו על סירובו של אנטולי זכר להצטרף לשורות הצבא האדום, גרם למאסרו. על מינה נאסר לקיים כל קשר עם אהובה "אפילו טבק לא הביאה לכלא" - נזכר מאוחר יותר אנטולי, שבילה שמונה חודשים בכלא הבולשביקי. באפריל 1918 ילדה מינה בת ושמה אולגה, ומקץ מספר חודשים, שלח ולדימיר מיכלס את אחותו עם התינוקת מאודסה הגועשת לאחותה הגדולה אולגה אבליאני בטיפליס, לשם בריחה עם בעלה המנשביק עוד לפני כניסת הבולשביקים לאודסה.

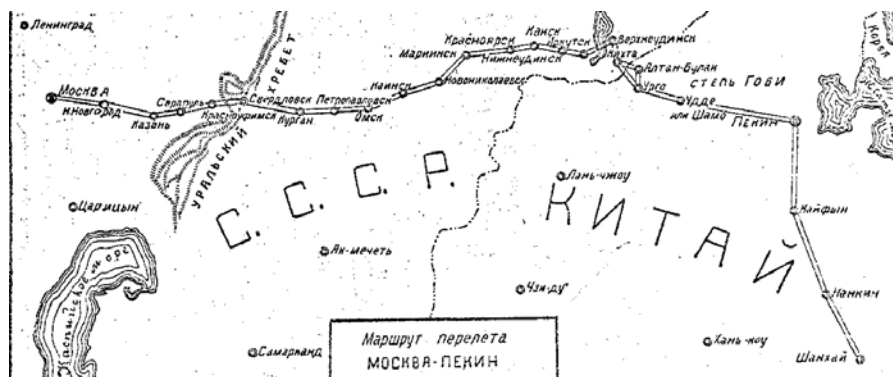
מסתבר ששלח את אחותו בזמן, מאחר ואודסה שבה ונכבשה על ידי הרוסים הלבנים.

אולגה אבליאני בטיפליס, מאי 1918

זכר מצא את עצמו חופשי ונסע לפטרבורג, שם נישא לאלקסנדרה היפהפיה ממשפחה פולנית-ליטואנית בשם גרוזדינסקי, ועמה נשאר כל ימיו. לשניהם נולדו ילדים, אך את בתו אוליה, לא שכח אנטולי זכר. הוא שילם דמי מזונות ולקח חלק פעיל בחייה.

אך נשוב לולדימיר מיכלס. ב-1918 בעיר יקטירינוסלב נישא לפרידה (מריה) נאומבנה לייקין, אשר סייעה לימודי רפואת שיניים בוורשה.

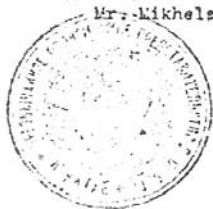

מסלול הטיסה מוסקבה - סין

TO WHOM IT MAY CONCERN,

The bearer of the presents, Mr. Michels, of the Moscow-China Aerial Expedition Staff, is being detailed to Kaifeng, Shenghai and other points on the line of the flight of Soviet airplanes, to organize the land service and arrange for the preparation of aerodromes and landing places to be used by the flyers.

All the proper authorities are kindly requested to render every possible assistance to Mr. Michels in the fulfilment of his duties.

V. Barukhin

Ambassador.

אישור שניתן למיכלס בידי השגריר הרוסי קרן בשפה האנגלית, בדרום סין

אך החיים יכלו לזרום מהר יותר, לו האנשים בדרך להגשמת מטרותם לא חסו על עצמם, כפי שאתם לא חסתם בזמן הטיסה לפקין". כפי שכותב ו. מיכלס בספרו "משלחת הטיסה החליטה לבצע טיסה לדרום סין דרך הערים קאיפן, ננקין ושנחאי". מובן שהטיסה מפקין לדרום סין דרשה הכנת שדה תעופה. וכך מתאר ו. מיכלס בספרו:

"בסין, נמצאה התעופה בחיתוליה. אין מטוסים ואין שדות תעופה... מובן, שלא יכולנו לצאת לטיסה מבלי להכין שדות נחיתה למטוסינו. על כן, מפקד הטיסה שמידט, שלח זמן רב לפני הטיסה קבוצה של שלושה טייסים פוליקוב, קטובוביץ' ואותי - להכנת שדה תעופה בקאיפן - 500 ק"מ מפקין, ובננקין (640 ק"מ דרומית-מזרחית לקאיפן) ובשנחאי (360 ק"מ מזרח-מזרח לננקין). בסוף יולי, מצוידים באישורים מטעם משרד החוץ הסיני, יצאנו לקאיפן. כאן קבלו את פנינו והציעו עזרה מלאה בהכנת שדה תעופה... פנינו למושל הצבאי בבקשה לכתות כ-25-20 עצי, אשר הפריעו לבניית השדה בזמן נחיתה מטוסים... הוא נתן לנו אישור בהתאם"

בשנחאי מצא ו. מיכלס שטח מתאים בהונצ'וא, 12 ק"מ מהעיר. הוא שכר קרוב ל-300 פועלים ופועלות עם אתי חפירה

"לטשסקי סטרלוק" (בתרגום-חץ לטשסקי) AK-1 מסלול הטיסה שתוכנן על ידי המהנדס אלכסנדרוב לא התאים לתכנית הטיסה: גובה הטיסה המקסימלי עמד על 1,800 מטר. AK-1 הוכנס למשלחת רק כמלווה עד אירקוצק. אך כאשר הגיעה הטיסה לטווח של אזור בייקל ומונגוליה, והמטוס העפיל לגובה של למעלה מ-2,500 מטר, היה זה מצב ראוי להערכה לתעשייה הרוסית שבנתה את המטוס. והיום, כאשר AK-1 שוכב הפוך על גבו במדבר גובי, אנו בטוחים, שלא יעברו אלא מספר ימים כאשר הצרצר של טומשבסקי יצרצר שוב ויגיע בטיסה לפקין". AK-1 היה המטוס היחיד מתוך שישה שלא הגיע ליעדו פקין. לא היה זה בגלל כשל טכני, אלא בגלל נחיתה לא מוצלחת במדבר. הצלחת המשלחת הייתה מלאה. המשלחת סיימה בהצלחה טיסה לאורך 7,000 קילומטר ומילאה אחר המטלה במלואה.

ספרו של ו. מיכלס זכה להערכה על ידי מ. גורקי, אשר כתב מסורנטו: "...ספר טוב ומרגש כתבת, לאחר שסיימתי את הקריאה חשתי כאילו טסתי אתכם לסין. ניחנת בעין חדה...דמויות חבריך מוחשיים, ניתן לראותם...שמידט, פוליקוב, טומשבסקי, כן, ואחרים, כולם חיים לפני...אני יודע, שהחיים זורמים במהירות רבה מכפי שזה נראה לאנשים, אשר יוצרים ומניעים אותה,

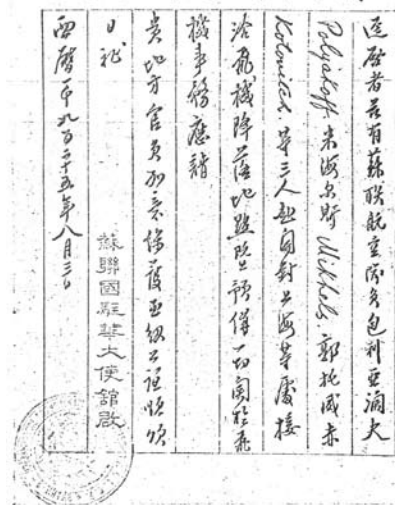
החלק הארגוני והטכני לקראת הטיסה הוטל על הארגונים "דוברולט" ו"אודבפ" (אגודת הידידות של חיל האוויר). להצלחת הטיסה, הוצאו פסקי דין תואמים על ידי השלטונות הסובייטיים בדרגה הגבוהה ביותר. בחודשים יוני-אוגוסט 1925 יצאו שש טיסות בנתיב מוסקבה - פקין, מסלול של 10,000 קילומטר.

באותה תקופה היה זה הישג משמעותי: טייסים רוסים טסו במסלול חדש לחלוטין. ההישג העיקרי - מחצית המטוסים היו מתוצרת רוסית, והעיקר - מנועים סובייטיים, אשר טרם נבחנו בטיסות ארוכות.

לטיסה היה יעד פוליטי רב, הצגת סולידריות בין שני עמים גדולים, ב"מלחמה מול האימפריאליזם".

ולדימיר מיכלס היה בין שני העיתונאים שנהנו מאמון, ואשר הורשו להשתתף בטיסה, מאחר ובאותה תקופה היה צורך לתת יד לטייסים ולמכונאים. עוד ב-1926 סיים ו. מיכלס לכתוב את ספרו "מהקרמלין עד החומה הסינית" והספר יצא לאור ב-1927. לאורך 250 עמוד מתאר מיכלס מצבים מעניינים, מסובכים ולעתים מסוכנים

蘇聯駐華大使館公用箋

תעודה שנמסרה לטייסים פוליקוב וקטוביץ' וכן לעיתונאי מיכלס משגרירות O.S.O. בסין לארגון שדות תעופה בקאיפן, ננקין ושנחאי.

לאורך הטיסה, דוגמאות למיומנות ולגבורה של המשתתפים, בראש וראשונה הטייסים אשר גילו מנהיגות נבונה, אומץ לב, תוך ציון תושייתו הרבה של ראש המשלחת איסק פבלוביץ' שמידט. הטייסים הגיבורים היו מראשוני חיל האוויר הרוסי, צעירי העם. הצעיר ביניהם היה הטייס מיכאיל גרומוב, אשר בעתיד הלא רחוק יהפוך לאחד הטייסים הידועים בעולם.

אביא להלן שורות מספר מהספר המאפיינות את המצב הטכני ואופיים של האנשים כולל מחבר הספר באחד האירועים שבמהלך הטיסה.

ומעדרים. הפועלים שמחו מאד לקראת השכר הבלתי צפוי. כפי שמציין מיכלס בספרו, הגיעו 500 איש במקום 300. לאחר מיון נלקחו 200 איש, התורגמן הוכה... העבודה נמשכה מהבוקר עד מאוחר בערב ומקץ חמישה ימים - היה שדה התעופה מוכן...

אפשר רק להתפלא ממהלך החשיבה של המנהיגים הסובייטים, אשר בצורה לא אחראית אך בתעוזה לקחו עובדים שזה עתה הצטרפו לשורות העבודה ללא כל ניסיון קודם בעבודה. בשנים 1926-1927 שימש ו. מיכלס בתפקיד מנהל המחלקה להחרמת המכס של מוסקבה. ובשנים 1928-1930 שימש כיו"ר ההוצאה לאור של "תרבות הגוף והספורט". הוא "מנצל את מעמדו בעבודה", על מנת להוציא לאור ספר על הטיסה לפקין ועוד מאמר בכתב-העת "אוגוניוק".

בשנים 1930-1931 הועבר לתפקיד ב-OGPU שנים נאלץ ולדימיר לעסוק שוב בבעיותיה של אחותו מינה. ובעיקר - התערב בגורלה של אחייניתו אוליה,

שהייתה באותה תקופה בת 12. ילדה שובבה אשר הטרידה את סבתה, אמה ודודתה. גם לה עצמה לא היה נוח בדירה הצפופה. משנודע הדבר לאביה א. זבריב הוא פנה לבית המשפט בדרישה לקבל את הבת, מאחר ומינה אינה עובדת וחיה מדמי המזונות שלו. בנוסף, הופיע במשפחה "אבא" חדש, בעלה של מינה, ואוליה הוצגה לפניו כאחינית. במשפט הודיעה אוליה שברצונה לחיות עם אביה ובית המשפט החליט לטובתו. אך מיד לאחר שאוליה מצאה עצמה במשפחת זבריב בלנינגרד, עם שני ילדים ואם חורגת, היא כתבה לאמה מכתב רווי דמעות בו היא מבקשת לחזור למוסקבה. החלטת בית המשפט הכריעה והיא נאלצה להישאר עם אביה.

לעזרה קראו לדוד ולדימיר. תוך ניצול מעמדו בעבודה, פנה מיכלס למכרו מאודיסה, יהודי, שהיה באותו זמן ממלא מקום מפקד OGPU ויצ'סלב מנז'ינסקי. הנריך יגוד היה איש בעל מעמד, והוא נתן אישור להביא את הילדה

ו. מיכלס בביגינג בשנת 1925

בצורה בלתי חוקית למוסקבה. מינה מיכלס, שבאותו זמן עבדה במסעדה של נ.ק.ו.ד., (משרד לענייני פנים ב.ס.ו.ר.) עבודה שקבלה בעזרת אחיה, אספה אותה ישירות מבית הספר. מאוחר יותר החליטו, שאוליה תגור אצל דודתה אוליה אבליאני, שהייתה אלמנה ללא ילדים והתגוררה בלנינגרד, ואילו האב זבריב - החל לשלם דמי מזונות לדודתה של אוליה.

מינה עבדה במסעדה שמונה שנים עד למאסרו של אחיה. אך לכך עוד נגיע, וביתניים, מינו אותו ב-1931 למנהל ועדה כלל ארצית לענייני תעופה. ב-1933 התווספה למשפחה בת נטשה. ובשנה זו שוב הוטלו עליו תפקידים חסרי היגיון: אחראי על כבישים ועל מכרות זהב ביקוטסק, בזמן שוולדימיר לא ידע דבר על בנייה. נכון היה יותר לחשוב, שעובד לשעבר של צ'ק. ושל OGPU יעסוק בענייני אסירים או ישגוה על כריית זהב ויהלומים.

בטרם הספיקו. מיכלס להיכנס לרזי עבודתו, ושוב מעבר חדש: באוקטובר 1934 נשלח לעבודה דיפלומטית לוורשה, לצרפת... החל מ-1935 היה למנחה של המחלקה השניה לענייני מערב של משרד החוץ. באחריותו יחסי חוץ עם אוסטריה, בולגריה והונגריה, וגם לצ'כוסלובקיה ולגרמניה.

מריה מיכלס, רעייתו של ולדימיר עם אחותה רוזה-רחיל ואמן סופיה ומינה מיכלס, אחותו של ולדימיר בזמן אירוע משפחתי בלנינגרד.

באותו שנים נאלץ ולדימיר לעסוק שוב בבעיותיה של אחייניתו אוליה, שסיימה 7 כיתות למוד, עבדה כרוקחת וגם הועסקה בחברת טלפונים. הוא נהג לנסוע ללנינגרד בענייני עבודה ובדרך לקח עמו לקבלות פנים שונות את אחייניתו הנאה. והנה, מצאם חן הנערה בעיני דיפלומט שוודי העונה לשם אריק. מתוך דאגה שמא יבולע קידומו בעבודה בגלל קשריה של אחייניתו עם תושב זר, סידר מיכלס, שאריק יתבקש לעזוב את המדינה ואילו את האחיינית השיאו לשחקן אלכסנדר טרופימוביץ' ז'לנצוב מוורוניז'. זה היה בשנת 1937. ב-1941 נולד לזוג בן יורה, שנספה מרעב בזמן המצור על לנינגרד, כך היה גם גורלה של הדודה אולגה אבליאני.

ז'לנצוב ששרת על ספינת נחתים נספה

אולגה ואיזיה לדז'ינסקי עם הבן ולרי ב-1947 במוסקבה

ב-1942, ואילו אולגה הצליחה באחת ההפסקות בלחימה באביב של 1942 לברוח מלנינגרד הנצורה ולמצוא לעצמה מקלט בדירה זעירה בגודל של 18 מ"ר במוסקבה. באותו זמן הלכה לעולמה הסבתא קיילה מיכלס-גלזמן ביוני 1942. ב-1944 בערב שהציג עצמו בשם פטיה מורקבניק, אך לאחר בדיקת מסמכיו על ידי האם והדודה החשדניות התברר לשמחתם ששמו איזיה

מיכלס בקרמלין

פימוביץ' לדז'ינסקי, קצין בצבא וגם צאצא לחסידות אומן. עם חתימת חוזה הנישואין נרשם איזיה כדייר באותו החדר, ובשנת 1945 יולד לזוג בן, אשר שמו יהיה ולרי לכבוד הדוד ולדימיר, אשר באותה עת עוד לא חשדו במידת מעורבותו בחייהם. מובן, שלא יכלו לשער שמקץ 50 שנה יהפוך ולרי לדז'ינסקי למזכיר אגודת ידידות ישראל-סין, בדיוק לארץ שאליה סלל ולדימיר מיכלס את הטיסה הראשונה.

עוד ב-1936 זומן ו. מיכלס לא.ח. ארטזוב שהיה מפקד חיל המודיעין של הצבא האדום. עם תום השיחה הסכים מיכלס להיות עובד חשאי במחלקה לענייני מודיעין.

שלא כשאר העובדים, לא היה למיכלס כל ניסיון צבאי וודאי לא חשאי. יחד עם זאת הוא לבש מדם צבאיים למחצה, כפי שהיה נהוג בקרב חברי המפלגה כולל חברי הפוליטבירו (המוסד העליון של המפלגה הקומוניסטית בברה"מ לשעבר).

בדצמבר 1937 התמנה ולדימיר מיכלס לשגריר ב.ס.ו.ר בדנציג, מקום אשר היה כבר בשליטת הנאצים. לכל מקום שפניו היו מועדות עקבו אחריו ארבעה צעירים גרמניים.

בדנציג בין חברי נ.ק.ו.ד ובין קבוצת פועלי הצבא האדום (ר.ק.א) פרצה קטטה, ובעקבותיה נשלח ע"י הנ.ק.ו.ד מכתב למוסקבה לקרוא למיכלס. ב-10 לאוגוסט 1938 הוא נקרא לשוב. לצד הצדדים

דינה, נכדתו של ו. מיכלס עם בעלה מקסימיליאן (מימין) ובנם סטס. בשורה השניה דימיטרי לדז'ינסקי, הבן של ולרי, נכד של אולגה ונין למינה מיכלס.

במקצועה החלה לעבוד בתכנית צבאית כמנהלת מחלקה. בין העובדים הכפופים לה, נינה לדז'ינסקיה, נכדתה של מינה מיכלס מריה נאומובנה, אלמנתו של ולדימיר מיכלס הלכה לעולמה בעיר זו בשנת 1972. ב-2005 הלכה לעולמה גם נטליה ולדימירובנה רוזמן-מיכלס. בעיר מתגוררת כיום בתה דינה עם בעלה מקסימיליאן אוטיקייב והיא עובדת בערוץ טלוויזיה מקומי. במשפחה שני ילדים, נינים לו. מיכלס.

נכדו של מרגל סובייטי וכן לאיש חיל הים, ולדימיר רוזמן סיים לימודי רפואה באוניברסיטה של פטרובודסק. התגורר ועבד בנובגורוד. רעייתו ילינה רופאה גם היא. ולדימיר עמד בראש הקהילה היהודית בנובגורוד. ב-1999 עלה לישראל עם אישתו וילדיו. הם התגוררו בקרית-שמונה, אך לא מכבר בנו בית בכפר חנניה ליד כרמיאל. ולדימיר וילינה, רופאים מצליחים, ילדיהם שרתו בצה"ל ולומדים באוניברסיטאות. באריאל מתגורר עם משפחתו ולרי לדז'ינסקי, הנכד של מינה, לה עזר ו. מיכלס שנים רבות.

חיים מלאי פעילות ועניין של ו. מיכלס מאודסה, כמו מותו הטרגי - הם דוגמא לגורלם של בוני המהפכה הרוסית, אלו שהקדישו עצמם לאידיאלים ושלמו על כך בחייהם באכזריות רבה.

ולדימיר רוזמן, רופא בצפת, נכדו של ולדימיר מיכלס

אשם על פי החוק ונגזר עליו מוות בירייה. פסק הדין בוצע בבית הכלא לטופורסקי ב-3 בפברואר.

למשפחה, כמו ברוב המקרים מסוג זה, לא הודיעו דבר על גזר הדין ועל ההוצאה להורג. למעשה, עד לטיהורו של ו. מיכלס ב-1956 קיוותה המשפחה שהוא נידון לעשר שנות מאסר ללא אפשרות לשלוח מכתבים. קיוו, מאחר ואישתו מריה, לא נשלחה להגליה ממוסקבה, כפי שהיה נהוג, וגם השאירו ברשותה וברשות בתה נטשה את החדר

נטליה ולדימירובנה רוזמן, בתו של ו. מיכלס

בדירה המשותפת. בנוסף, החתימו את מריה על התחייבות לא לצאת ממוסקבה. על כן, מצאה עצמה נטשה עם תחילת המלחמה במחנה קיץ ליד רייזן, וכאשר הקרבות כבר היו בפאתי מוסקבה, נאסר על האם לצאת מהעיר ולקחת את הבת, לשם כך נסעה דודה מניה.

מריה המתינה לבעלה וגידלה את הבת למרות דבריה של בתה הבכורה שהתגוררה בגרוזיה בכל שנות המהפכה, שאמרה מיד לאחייניתה אוליה "החולגן הזה הרג אותי". למשפחה יש עדויות האומרות שהחבר סטלין זעם באופן אישי על כך שו. מיכלס הרס את התוכנית הנרקמת לסחר חוץ על ידי השר המפקח צ'ביאלייב.

רק ב-1956 התודעו למשפט שנערך נגדו ולטיהורו המלא לאחר מותו. האלמנה קבלה קצבה אישית ומעתה טיפולה הרפואי חל על המרפאה של הקרמלין.

צלום אנטולי ניקולייביץ' זכרב עם בתו אולגה ונכדתו נינה ב-1958. (הצילום נעשה על ידי בנה של אולגה ולרי לדז'ינסקי, הצלם הקבוע של "בולטין".

ב-1960 נישאה נטשה לאיש חיל הים רם מוטיילביץ' רוזמן. בגלל עבודתו, גרו תחילה בקלינינגרד, אחר כך בסברומורסק. עם סיום תפקידו החליפו את הדירה בסברומורסק וכן את דירתה של מריה נאומובנה במוסקבה תמורת דירה בפטרובודסק שם גרו יחדיו. ההחלטה על המעבר הייתה כרוכה בכך, שגם אולגה ואיזה לדז'ינסקי עם ילדיהם יעברו לשם. כאן, נטליה, מהנדסת בנייה

החיוביים שבאישיותו צוין גם אופיו הבלתי מתפשר. נכתב, שהיה לא נוח ביחסיו עם אנשים. דבר שבהחלט אינו בגדר עבירה. בתקופת שובו של מיכלס למוסקבה כבר החל הטיהור בין שורות אנשי המודיעין. עוד ב-1937 נאסרו והואשמו א.ח. ארטוזוב, טוחצ'בסקי, אבורוביץ' ואחרים ב"קשר של גנרלים". כאשר עם שובו נשלח להיות יועץ לאספקת חומרי בניה, הבין שמאסרו הוא רק עניין של זמן.

המעגל הלך ונסגר, נאסר קפיטן ו. דניסיביץ' חבר ב.נ.ק.ו.ד. במוסקבה, שהיה נשוי לאחות אישתו של ולדימיר מריה נאומובנה. רוצה (רחיל) נאומובנה שמה קץ לחייה עם מאסרו של בעלה.

ניתן לשער מה היה מצבה של מריה נאומובנה ושל ולדימיר מיכלס לאחר טרגדיה זו. מתוך ניסיון למחוק כל דבר אשר יכול להטיל עליו צל, הוא נסע לבקר את אחותו אולגה בלנינגרד, שם שרף את כל עבודותיו של בעלה הכלכלן סימון אבאלני שנכתבו עוד בשנת 1917.

ו.א. מיכלס נאסר ב-5 ביוני 1939 באשמת פעילות טרוצקיסטית וריגול לטובת גרמניה. על כתב האשמה ניתן היה למקורביו ללמוד רק לאחר טיהורו, והודאה באשמה נגבתה לאחר הכאה ממושכת שבסופה הודה באשמה ב-11 ביוני 1939. על פי ההודאה, הוא רקח קו טרוצקיסטי ביחידה העממית ליחסי חוץ ועסק בריגול לטובת גרמניה משנת 1934.

בכתב ידו של מיכלס נכתבו "הודאות", אופי הדברים לא משאיר ספק, שנכתבו על פי ההכתבה של החוקרים, תוך שימוש בכוח פיזי. מתוך שורה של אסירים, ביניהם

מיכלס ביום מאסרו 5 ביוני 1939

האחראי על סחר חוץ י.ד. צ'ביליב מוציאים בכוח הודאות על מעורבותו של מיכלס ב"פעילות עוינת" שלהם. אם כי באוגוסט 1939 מתכחש מיכלס לכל הודאותיו שנחתמו על ידו, ומצליח להשיג פגישה עם התובע ולספר לו על החקירה הרוזנית. כאן מציגים לפניו עדויות שנגבו מאנשים שנשברו בחקירה על חלקו של מיכלס ב"עניינים". הוא מכחיש בעקשנות את כל ההאשמות, אך למרות הכל, החוקר הראשי של נ.ק.ו.ד. ברבש, שהיה באותה תקופה קצין בדרגת סגן מעביר את העניין לבית המשפט. ב-2 בפברואר 1940 ו.א. מיכלס מוצא עצמו

פתח דבר

אנחנו, יהודים דרי סין לשעבר, שמחים וגאים בכך שמזוהים אנו ע"י "הזרים", בתור "סינים" במרכאות כפולות. עם זאת, אין רובנו חושבים שיש במרכאות או בכל הדגשה אחרת צורך כלשהו, כי אנחנו חושבים את עצמנו כיהודים תושבי סין לשעבר, ללא כחל וסרק. לא בכדי שרדו קהילות יהודיות מחוץ לסיין, למשך יותר מחצי דור והן עודן חיים וקיימים על כל חמשת היבשות של כוכב הלכת שלנו.

עם זאת, לא יכולים היו הדור השני והשלישי שלנו, שלא לאבד מן טעמה של "הסין שלנו", סין שהייתה ואיננה עוד. כי אי אפשר לחוש את סין ולהרגיש בתור סיני, מבלי לחוות חוויה סינית באופן תמידי, כשם שאי אפשר להרגיש יהודי מבלי לחוות חוויה יהודית (או של כל לאום אחר) מחוץ למסגרות תרבות של אותו לאום. מסעדה סינית לבדה אינה מסוגלת לגרום לכך.

איגוד יוצאי סין והשופר שלו, "בולטיין", אינם דומים לקהילות עדתיות אחרות ועיתוניהן. יעודנו המוצהר חודר עמוק יותר מלרשום את האירועים הקהילתיים. יעודנו העיקרי הוא לשמר לדורותינו הבאים את המסורת של אבותינו שפעמה בקהילותיהם בסיין. חלק חשוב של מסורת זו היא, אהבה וכבוד לסין ועמה, אשר בקרבם חיינו בשקט ושלווה במשך שלושה דורות ונהננו מהכנסת האורחים שלהם במלוואה. מי ייתן והרצון לקיים מצוות הבעת תודה זו, יתבטא בפרקים הבאים של ניסיוננו הצנוע לקרב את קוראינו (הצעירים, בעיקר), לתרבות הסינית על האספקטים השונים שלה, דבר שאולי יגרום להם רצון לחפור עמוק יותר במקורות אחרים.

מבוא

סין: 9.6 מיליון קילומטרים מרובעים - מרמת טיבט במערב עד האוקיאנוס השקט במזרח; אוכלוסייה: 1,330,044,544 (יולי, 2008); 56 קבוצות אתניות; עריסה של התרבות הסינית.

התרבות הסינית מגלמת את הפילוסופיה ההוליסטית (holist) העדפה של השלם על חלקיו. הפילוסופים של סין העתיקה האמינו כי כל הדברים ביקום קיימים במצב של קשר גומלין וכי השמים, האדמה והאנושות, יצרו שלימות מאוחדת. הפילוסופיה ההוליסטית משפיעה על כל אספקט של התרבות הסינית, כולל השפה, הספרות, האמנות, הרפואה והחינוך וגם אורח החיים של העם

אדריכלים ומהנדסי בנייה, בעלי כשרון, אשר המציאו טכנולוגיות ושיטות בנייה של בתי עץ. ברבות מהן משתמשים הסינים עד עצם היום הזה.

תקופת הברונזה של סין

בסין, הגיעה תרבות הברונזה לשיא סגסוגה בתקופת השושלות שאנג וג'או (250-1600 לפנה"ס). חפצי ברונזה מתקופה זו נמצאו כמעט בכל אתר חפירות ארכיאולוגיות בסיין. שלא כמו בארצות אחרות, לא היו כלים אלה כלי מוסיקה בהם השתמשו אנשי דת ואצולה לצרכי קורבן לכבוד האלילים או אבותיהם הקדמונים, וכן כדי לשאת בהם יין ומזון, בעוד שהנגנים ניגנו בהם בעת הטקס כדי להוסיף לאווירה. על פני רבים מחפצים יצוקי ברונזה כאלה נחרתו תפילות ותיאורי הטקסים אשר להם הם נועדו. כן נחרתו על פניהם רשומות של אירועים היסטוריים אשר בעתיד שימשו עדות יקרת ערך אודות תקופת הברונזה של סין. כך למשל, הכריעו רשומות מסוג זה במחלוקת חשובה בין ההיסטוריונים, האם הייתה או לא הייתה קיימת מלכות שו, ואישרו את דבר קיומה.

גילם של רוב חפצי הברונזה היצוקה שנמצאו באתר ארכיאולוגי חשוב בסאן-סינג-דו, במחוז סיי-צ'ואן, הוא כ-5,000 שנה. בין הממצאים של אתר זה נמצא גם ספל ברונזה של אדם אשר גובהו הוא 262 ס"מ וכן מסכת ברונזה (65 ס"מ גובה, 138 ס"מ רוחב), ו"עץ אלוהי" עם 9 ציפורים ודקרון מיתולוגיים. זהו הספל הקדם היסטורי הגבוה ביותר אשר נמצא עד כה. כן נמצאו באותו אתר מספר חפצי זהב ועשרות ספלי ראש אדם בגודל טבעי. פרט יוצא דופן: עיני הפסלים הינן כעיני אנשי המערב, גדולות ועגולות ועל פני כל הראשים חיוך רחב. אנשי מדע בסין עוסקים עתה בפענוח חיוך מסתורי זה.

תרבות אבן הירקן

בין האוצרות בהם בירך הטבע את האנושות, אבן הירקן הינה נערצת ביותר בקרב העם הסיני. בתקופה הניאוליתית (12,000-2,000 לפנה"ס), הביאה אמנות החריטה באבן ליצירת חפצים מאבן הירקן - בהתחלה כדברי קישוט, ומאוחר יותר כחפצי פולחן דתי, בהם השתמשו בטקסי הקורבן. בדיסקים בעלי חור במרכז (בי) עשויה מאבן ירקן קהה, השתמשו בתפילה לשמים. ואילו בכלים הקטנים המרובעים עשויים אבן ירקן צהובה (צונג), השתמשו בתפילות לאדמה.

הסיני. התרבות הסינית רואה את מקומו של אדם כמקום מרכזי בתוך האחדות בין השמים והארץ. חדורה בחוש אנושיות עמוק, התרבות הסינית מייחסת חשיבות רבה לאתיקה אישית וחינוך עצמי של בן האדם, וכתוצאה מכך - למאמץ להגיע לשלמות המוסרית. היא תומכת במתינות ומחפשת שיווי משקל והרמוניה בין כל מצבים.

התרבות הסינית, התמידה להתקיים משחר ימיה של הציביליזציה עד עצם היום הזה בזכות רצונה הבלתי נכנע להגיע לשלמות. על פי הפילוסופיה הסינית המסורתית, היקום נמצא במצב של השתנות מתמדת, דבר הדורש גם מבני אנוש להיאבק קשות למען שיפור תמידי של עצמם.

התרבות הסינית נשארה חזקה ונמרצת גם בזכות היותה אומה בעלת קבוצות אתניות רבות ושונות, דבר שאילץ אותה לרוב להתנגד לבדלנות ולתמוך בפלורליזם של דעות ואמונות דתיות ופילוסופיות תוך יחס של כבוד והתחשבות לכולן.

תקופת האבן

מאז למדו אבותינו הקדמונים ליצור מכשירים מאבן עלה היולון אט-אט מעל במת הציביליזציה האנושית. תקופת האבן נמשכה בסין לפחות מיליון שנים. במשך התקופה הארוכה הזאת, הסינים רכשו את האמנויות של יצור כלי אבן, חקלאות, אריגה, טוויה ואדריכלות. כלי חרס הופיעו בסין לראשונה לפני כ-7,000 שנה. את תעשיית החרס של אותה תקופה מייצג חרס מצוייר של יאנג-שאו, אשר בקטע המרכזי של חוונג-חה (הנהר הצהוב) ואיזור חמודו, קרוב לדלתא של הנהר צ'אנג-ג'יאנג (יאנג-טזה).

תרבות יאנג-שאו (בערך 3,000-5,000 לפנה"ס), הינה מאופיינת ע"י כלי חרס מכוסים בציורים עדינים. נתגלה בחפירות ליד כפר באן-פו, מחוז סיי-אן. בכלים אלה השתמשו כדי לשאת בהם מזון ומים. הכלים היו מקושטים בעיקר בציורי דגים. קיימים פירושים שונים לאיורים האלה: אנשי מדע לא מעטים סבורים שהם מייצגים את האלים להם סגדו אנשי בן-פו. אחרים חושבים שכך התפללו אנשי הסביבה ליבולים דשנים, והיו גם אשר ראו בהם משאלה למזל טוב ולילודה בשפע.

בעוד תרבות יאנג-שאו נולדה באזורים פנימיים של בצפון סין, הרי תרבות חמודו ייצגה במשך שבעת אלפים השנים את סין הדרומית. אנשי תרבות חמודו היו גם

אנשי אצולה סיניים של אותה תקופה התקשטו בלוחיות אבן ירקן זעירים ודקים בצורות שונות כדי לציין את דרגת האצולה שלהם, ואילו בתוך העם הפשוט היה מנהג לתת לתינוקות חפצי אבן הירקן כדי שיגדלו בעושר, שובע ובטחון.

איש אינו יודע מתי בדיוק אימצו הסינים את הדרקון כסמל מיתולוגי, אולם אנו רואים את דמותו חרותה באבן הירקן באתרים ארכיאולוגיים רבים מהתקופה הניאוליתית. בדרך כלל צורתם אחידה, אך הציורים על פניהם הינם מדגמים שונים ומשונים, וסודם עימם.

ב-1971 נתגלה במונגוליה הפנימית דרקון עשוי אבן ירקן קהה יחיד במינו. אנשי מדע סיניים קבעו כי אין הוא אלא הדרקון עשוי אבן הירקן הקדום בכולם. גובהו 26 סנטימטרים. ראשו דומה לראש חזיר וצורת גופו חרותה בחריטה עדינה ויפה, בצורת האות הלטינית "C", ומלוטש ליטוש מבהיק וחלק מאין כמוהו. הוא מוכר בסין כ"זקן הדרקונים".

הפילוסוף הסיני מהמאה הששית לפנהס"נ, קונג טזי (קונפוציוס) האמין כי אבן הירקן מסמלת את חסדו ושלמות נפשו של בן האדם.

קליגרפיה סינית

המילה "קליגרפיה" מורכבת משתי מילים יווניות: "Graphos-I" "kallos" שפירושו "כתיב יפה". "אלגנטי". הסינים קוראים למה שבמערב ידוע כ"קליגרפיה" בשתי מילים

משלהם - "Shu-fa" שפירושו "חוקת כתיבה", בהיותם סבורים שהסימנית הכתובה כהלכה, תצא לא רק נכונה, אלא גם יפה ואלגנטית.

בסין, האמנות של "שו-פא" פרחו והתפתחה עוד מימי קדם ונחשבה לאמנות בחשיבות עליונה, ואילו הכבוד והתהילה אשר זכו להם אלופי הכתיבה היפה לא פחתה מאלה שזכו להם "בני האלמוות" האגדתיים. סלעי השחם של הר טאי-שן, הקדוש לדאואיסטים (ראה את הפרק "פילוסופיה סינית" של סידרה זו) מכוסים בסימניות אין ספור אשר נחרתו על פניהם במשך אלפי שנים ע"י אמני קליגרפיה והשאירו בדרך מיוחדת זו את תולדות ההתפתחות המחשבה והכתב של תרבות ארצם. המוני אמנים, סטודנטים ומדענים מכל רחבי סין פוקדים גם היום את ההר כדי להעתיק את הסימניות האלה, ללמוד אותן ולהינות מיופין.

אין גם להפחית מן הכבוד העמוק לסימניות עצמן אותו רוחשים גם פשוטי העם בסין. למשל, אין מוחקים את הסימנית שנכתבה בשגרה, אלא מקיפים אותה בעיגול, ויש לכתוב את המילה הפגומה מחדש. (אינני יודע מה המצב בסין כיום, אך עוד במחצית של המאה הקודמת זכורים לי התנורים שבנו במיוחד לשריפת הנייר המבוטל אשר נמצא עליו כתב סיני הכתוב ביד אדם או מודפס במכונה, כגון כל מיני מסמכים, עתונים ישנים וכד'. אגב, האין זה מזכיר מנהג יהודי דומה לגבי קבורת ספרים שנשרפו או נפגעו בעת הפרעות? ע.פ.)

המסגרת המצומצמת של סדרה זאת איננה מזמינה פירוט יתר של השינויים הרבים אותם עבר הכתב הסיני במשך תולדותיו הארוכים, בעוד הם צוברים צורות וסיגנונות שונים וחדשים - מחריתת קוים על פני

עצמות של בהמות ושיריון הצבים, עד להחדרת הרפורמה של הפשטת הכתב הסיני "למען ידעו המוני העם קרוא וכתוב", במחצית השניה של המאה העשרים. נציין רק שניים מן החשובים שבהם:

א. הרפורמה שהונהגה ע"י הקיסר הראשון, צ'ין שי חואנג-די (שלט בשנים 246 - 209 לפנהס"נ) ובה קבע כי כל הסימניות במספר אחד חייבות להיות בגודל אחיד, מבלי להתחשב במספר הקווים המרכיבים אותן;

ב. הרפורמה שחלה במחצית השניה של המאה העשרים שהכריזה על "קיצור הסימניות למען ילמדו המוני העם קרוא וכתוב". מבצע זה התרכז בקיצור מספר הקווים של הסימניות מבלי לתת דעת לכך שקיצור אינו מהווה תמיד פישוט, ושיון מכני מועיל פחות מלימוד על פי שיטה אסוציאטיבית, וזאת מבלי להחסיר כמלוא הנימה מן הגורם התרבותי של המסורת העממית.

כאן יש לציין כי בעת האחרונה מודיעים דו"חות סטטיסטיים על האטה משמעותית בקצב קיצור הסימניות, דבר אשר לדעת אנשי מדע רבים לא השכיל לפצות על הנזק שכבר נגרם למסורת התרבותית של סין.

טקס חלוקת מלגות

שגריר סין מר ג'ואו דג'ין

תדי קאופמן

חיים יהודיץ

אברהם פרדקין

ל ז כ ר ם

דודיק יודוביץ'

באוסטרליה הרחוקה, הלך לעולמו יידנו משכבר הימים דוד יודוביץ', או דודיק כפי שקראנו לנו במשך שנים.

דודיק היה אחד הנציגים המובילים של הנוער היהודי בחרבין. מוצאו ממשפחה יהודית דתית, שומרת מסורת. הוא סיים את לימודיו בבית הספר למסחר בחרבין, המשיך וסיים את הטכניון בחרבין וקיבל תואר מהנדס. בכל השנים לקח חלק פעיל בתנועת הנוער "בית"ר" בעיר.

בחרבין נישא דודיק לסטלה רז'נסקי. בתחילת 1950 נסע עם שני ילדיו לאוסטרליה. שם עסק במסחר. דודיק וסטלה היו זוג למופת, אשר העניקו לילדיהם חינוך מעולה והשכלה.

במשך כמעט 20 שנה היו דודיק וסטלה נציגי כבוד של איגוד יוצאי סין וה"בולטין" באוסטרליה. שנים רבות מחייהם הקדישו לארגונו.

מה לא עשה דודיק על מנת להגדיל את

התרומות לאיגוד יוצאי סין: הוא ערך מפגשים, התקשר טלפונית, ארגן אזכרות לנפטרים, בבית העלמין בערב יום כפור - דברים שדרשו זמן רב ואנרגיה.

בפעם אחרונה פגשנו את דודיק וסטלה בחרבין בשנת 2004 בכנס. ניגשנו לקברי קרוביו ונשאנו תפילה. דודיק היה מאושר להיפגש עם ידידיו מישראל, ארה"ב ומארצות שונות.

דודיק אהב את ישראל. הוא וסטלה ביקרו מספר פעמים בישראל כתיירים והתקבלו בחום באיגוד יוצאי סין. דודיק היה יהודי חם, ציוני נאמן, וארצנו הייתה חלק בלתי נפרד מחייו.

איש משפחה, ידיים של רבים, איש תרבות ועסקן ציבורי - זהו דודיק. זכרו יישמר בלבבות מיודעיו.

מחשבותינו וכאבינו נתונים לסטלה והילדים, לכל משפחת יודוביץ' בימים קשים אלו. מי יתן והזיכרון הנוטר אחריו ינחמם באבלם

הכבד. יהי זכרו ברוך!

ת. קאופמן

ליובה ברונר

ב-27 בדצמבר 2009, במושב עמיקם, הלכה לעולמה ידיתנו מחרבין ליובה ברונר (קונדקוב).

ליובה נולדה בחרבין, ונישאה בעיר ללב ברונר. ב-1950 הגיעו ליובה ולב עם משפחתם לישראל והיו בין המתיישבים הראשונים בעמיקם. כל השנים הייתה ליובה חברה באגוד יוצאי סין. המנוחה הותירה אחריה ילדים ונכדים.

יהי זכרה ברוך!

סופי פוקס

בחיפה, הלכה לעולמה ידיתנו מסין סופי פוקס, חברה נאמנה של איגוד יוצאי סין.

יהי זכרה ברוך!

תמונות מן העבר - טיינזין היהודית ב-1940

פתיחת בית-אבות יהודי בטיינזין ב-1940. במרכז נדבן ידוע בטיינזין מר מאיר טריגובוב עם משפחתו ועסקני הקהילה.

בית הקברות היהודי בחרבין - ינואר 2010

שער בית הקברות

סמל מגן דוד ליד השער

השביל המרכזי

המצבה על קברו של ברוך פלישמאן

העתק בית הכנסת המרכזי בבית הקברות

המצבה של הרב אהרן משה קיסלוב

מפגש כל ארצי של יוצאי סין בישראל

תל-אביב, 7.1.2010 באולם ובפואיה של המפגש

